کرکدن حبلشنی اشت افاتر

نهایت بار سطر جنت کل منفعتی یک بحقت بکورک

۹۱

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله أجمعين اما بعد
فهذا مختصر مشتمل على زبدة ما يجب استحضاره من صناعات الطب
الجسمية من كتب المتقدمين مرتبة على عشر مقالات المقالة الاولى في الامور
الطبيعية وهي تشتمل على خمسة فصول الفصل الاول في الاركان والامزجة
اما الاركان فهي اجسام بسيطة هي اجزاء اولية لبدن الانسان وغيره
التي لا يمكن ان تنقسم الى اجسام مختلفة الصور وهي اربعة النار
وهي حارة يابسة والهواء وهو حار رطب والماء وهو بارد رطب
والارض وهي باردة يابسة اما الامزجة فعند حصول الاركان وتصغرت اجزاؤها

وماست فعل بعضها في بعض بقواها المتضادة وكسر كل واحد منها سورة
كيفية الاخرى فاذا انتهى الفعل والانفعال منهما حدث لذلك ٢ الى حد ما
المركب كيفية متشابهة في اجزائه وهي المزاج وينقسم بحسب القسمة العقلية
٣ الممتزج صح الى ما يكون معتدلا بالحقيقة وهو ان يكون المقادير من الكيفيات المتضادة
في الممتزج متساوية ويسمى معتدلا بالحقيقة والى ما يكون خارجا عن
الاعتدال الحقيقي لكن القسم الاول مما لا يمكن ان يوجد اصلا بل الذي
يوجد من الامزجة انما هو الخارج عن الاعتدال الحقيقي وينقسم الى ما
يسميه الاطباء معتدلا بالفرض بان يكون لموضوع ذلك نوع مزاج وهو
اصلح الامزجة له والى ما يكون خارجا عن هذا الاعتدال والمعتدل
بهذا المعنى تتفاوت مراتبه ويعتبر من الاعتبارات احدها المعتدل
النوعي بالقياس الى ما هو خارج عنه وهو المزاج الذي يحصل للانسان

بالقياس الى سائر الكائنات الثاني المعتدل النوعي بالقياس الى ما هو
داخل في نوعه وهو المزاج الذي يحصل لاعدل شخص من اشخاص ذلك النوع
الثالث المعتدل الصنفي بالقياس الى ما هو خارج عن صنفه وهو المزاج
الذي يحصل لسكان اقليم من الاقاليم الرابع المعتدل الصنفي بالقياس الى ما هو
داخل في صنفه وهو المزاج الذي يحصل لاعدل شخص من اشخاص صنف معين
الخامس المعتدل الشخصي بالقياس الى ما هو خارج عنه وهو المزاج الذي
يحصل لشخص معين حتى يكون موجودا حيا سالما السادس المعتدل الشخصي بالقياس الى
احواله في نفسه وهو المزاج الذي اذا حصل للشخص كان على افضل
ان يكون عليه السابع المعتدل العضوي بالقياس الى غيره وهو المزاج
الذي يجب ان يكون لنوع كل عضو من الاعضاء بالنسبة الى غيره
الثامن المعتدل العضوي بالقياس الى احواله في نفسه وهو المزاج

الذي اذا

الذي اذا حصل العضو كان افضل ما ينبغي ان يكون عليه واما الخارج
عن الاعتدال بحسب الاصطلاح الطبي فينقسم الى ثمانية اقسام لانه اما ان
يكون احر مما ينبغي او ابرد منه او ارطب منه او ايبس منه او احر وارطب
منه او احر وايبس منه او ابرد وارطب منه او ابرد وايبس منه

الفصل الثاني في الاخلاط الخلط جسم رطب سيال يستحيل اليه الغذاء اولا
وانواعه اربعة الدم وهو حار رطب والصفراء وهي حارة يابسة والبلغم
وهو بارد رطب والسوداء وهي باردة يابسة ولكل واحد منها ينقسم الى
طبيعي وغير طبيعي اما الدم الطبيعي فهو احمر اللون لا نتن فيه حلو جدا واما غير الطبيعي
فهو الذي يخالفه واما الصفراء الطبيعي فهي رغوة الدم الطبيعي وهو احمر ناصع
خفيف واما غير الطبيعي فاقسامه اربعة الاول المرة الصفراء وهي الصفراء التي
تخالطها رطوبة رقيقة الثاني المحية وهي التي تخالطها رطوبة غليظة ا

الصفراء الكراثية وهي تكون من تركيبة من الصفراء المحترقة ومن المرة الصفراء وتولدها
انما تكون في المعدة الرابع الصفراء الزنجارية وهي اسخن اصناف الصفراء
واشبهها قرب من السموم واما القسم الثاني البلغم الطبيعي فهو الذي يصلح ان يصير دما
واما غير الطبيعي فخمسة اصناف اولها الحلو وهو الذي تخالطه قدر من الخلط الحار
الثاني المالح وهو الذي تخالطه مرة محترقة وهو اسخن اصناف البلغم
الحامض وهو بلغم علت فيه حرارة ضعيفة الرابع العفص وهو الذي تغلب عليه
جوهر الارضي وهو اكثف الاصناف الخامس التفه وهو الذي لا
طعم له او تغلب عليه الجوهر المائي واما السوداء الطبيعي فهي عكر الدم الطبيعي
اما غير الطبيعي فهي الخلط المحترق واما كيفية تولد الاخلاط فاعلم ان الغذاء
وهو الجسم الذي من شانه ان يصير جزءا من بدن الانسان اذا ورد في
المعدة واستحال فيها الى جوهر شبيه بماء الكشك الثخين الذي يسمى كيلوسا

ويجذب الصافي منه الى الكبد فينجذب من طريق العروق المسماة ماساريقا
وينطبخ في الكبد ويسمى كيلوسا فيحصل منه شيء كالرغوة وشيء كالرسوب
وقد يكون معها شيء محترق ان افرط الطبخ وشيء فج ان قصر الطبخ فالرغوة
هي الصفراء الطبيعية والرسوب هو السوداء الطبيعية والشيء المحترق
لطيفه صفراء غير طبيعية وكثيفه سوداء غير طبيعية والشيء الفج هو البلغم واما المصفا
من هذه الجملة نضيجا فهو الدم فسبب الدم الفاعلي حرارة معتدلة وسببه المادي
هو المعتدل من الاغذية والاشربة الفاضلة وسببه الصوري النضج الكامل وسببه
الغائي تغذية البدن وتسخينه وترطيبه والصفراء سببها الفاعلي اما الطبيعية منها
فحرارة معتدلة واما الغير الطبيعية منها فالحرارة المفرطة وسببها المادي
اللطيف الحار الحلو الدسم والحريف من الاغذية وسببها الصوري
مجاوزة النضج الى الافراط وسببها الغائي تغذية الاعضاء التي يجب ان

يكون في غذائها فضل من الصفراء وتلطيف الدم ليسهل نفوذه
في المجاري الضيقة ونفعه للاعضاء تحس بالحاجة اليه ودفع الفضلة و
البلغم ابقاء على حرارة معتدلة وسببه المادي الغليظ الرطب المزاج
من الاغذية وسببه الصوري قصور النضج وسببه الغائي ان يكون غذاء
المعدة لتغذية البدن وترطيبه وسبب السوداء الطبيعي الفاعلي حرارة معتدلة اما
المحترقة فحرارة متجاوزة عن الاعتدال وسببها المادي الغليظ القليل الرطوبة
من الاغذية والحار منها وسببها الصوري الثقل الراسب بحيث لا
يسيل ولا يتحلل وسببها الغائي تغذية الاعضاء التي يجب ان يكون في
غذائها فضل من سوداء وتنبيه الشهوة للطعام بان ينصب الى فم المعدة
من الطحال فتدغدغها بعفوصته وتدغدغ بحموضته فتثير الشهوة **الفصل الثالث**
في الاعضاء وهي اجسام متولدة من اول مزاج الاخلاط كما ان الاخلاط

اجسام متولدة

اجسام متولدة من اول مزاج الاركان وهي تنقسم الى رئيسة وغير
رئيسة والتي ليست برئيسة تنقسم الى خادمة للرئيسة وغير خادمة للرئيسة
والتي ليست بخادمة للرئيسة تنقسم الى مرؤسة وغير مرؤسة اما الاعضاء الرئيسة
فهي التي تكون مبادي القوى المحتاج اليها في بقاء الشخص والنوع اما بحسب
بقاء الشخص فثلاثة القلب وهي مبدأ قوة الحيوة والدماغ وهي مبدأ
قوة الحس والحركة والكبد وهي مبدأ قوة التغذية واما بحسب بقاء النوع
فهذه الثلثة مع رابع وهو الانثيان واما خادمة الرئيسة فمثل الاعصاب
للدماغ والشرايين للقلب والاوردة للكبد واوعية المني للانثيين
واما الاعضاء المرؤسة بلا خادمة فهي الاعضاء التي تجري اليها القوى
من الاعضاء الرئيسة كالكلية والمعدة والطحال والرية واما الاعضاء
التي ليست بخادمة ولا مرؤسة فهي الاعضاء التي تختص بقواها الغريزية

لها ولا يجري البها من الاعضاء، ازيد قوى اخر كالعظام والغضاريف
وتنقسم الاعضاء بالجملة الى مفردة وهي التي اي جزء محسوس اخذ منها كان مشاركا
للكل في الاسم والحد والى مركبة وهي التي لا تكون كذلك وتسمى اعضاء آلية.

الفصل الرابع في القوى وهي ثلاثة اقسام طبيعية وهي من الكبد و
حيوانية وهي من القلب ونفسانية وهي من الدماغ اما الطبيعية فتنقسم الى
قسمين مخدومة وخادمة اما المخدومة فتنقسم الى ما تتصرف في الغذاء
لبقاء الشخص وهي الغاذية والنامية والى ما تتصرف في الغذاء لبقاء النوع
وهي المولدة والمصورة اما الغاذية فهي التي تحيل الغذاء الى
مشابهة المغتذي ليخلف بدل ما يتحلل واما النامية فهي التي تزيد في
اقطار الجسم على التناسب الطبيعي ليبلغ تمام النشو واما المولدة فعلى
نوعين نوع يحصل المني ونوع يفصل القوى التي في المني فتمزجها تمزيجات

بحسب عضو عضو وتسمى المغيرة الاولى واما المصورة فهي التي تصدر
عنها تخطيط الاعضاء وتشكيلاتها وتسمى المغيرة الثانية واما الخادمة
فهي الجاذبة والماسكة والهاضمة والدافعة فلتنقل واما الحيوانية
فهي التي تفعل انبساط القلب والشرايين وانقباضهما لترويح الروح
بالنسيم واخراج الابخرة الدخانية فيها ويكون بها حركات كالخوف
والغضب واما النفسانية فتنقسم الى مدركة ومحركة اما المدركة فتنقسم الى
ما في الظاهر والى ما في الباطن اما التي في الظاهر فهي السمع والبصر والشم
والذوق واللمس واما التي في الباطن فهي الحس المشترك والخيال و
المتصرفة والوهم والحافظة اما الحس المشترك فهو الذي تتأدى اليه
جميع الصور المحسوسة ومحله اول البطن المقدم من الدماغ
واما الخيال فهو الذي يحفظ ما تقبله الحس المشترك من الصور

المحسوسة بعد الغيبوبة ومحله اخر البطن الاول من الدماغ واما المتصرفة
فهي التي تتصرف في الصور المحسوسة ومعانيها الجزئية بالتركيب والتفصيل
مثل ان تتخيل انسانا ذا راسين فقد ركبت راس اخر على بدنه و
ان تتخيل عديم الراس فقد فصلت راسه عن بدنه ومحلها اول
البطن الاوسط من الدماغ واما الوهم فهو القوة التي يدرك بها المعاني
الجزئية المتعلقة بالمحسوسات من الموافقة واللاموافقة والعداوة والصداقة
ومحلها اخر البطن الاوسط من الدماغ ايضا واما الحافظة فهي التي تحفظ
المعاني المدركة بالوهم ومحلها البطن الاخير من الدماغ واما المحركة
فتنقسم الى باعثة وفاعلة اما الباعثة فهي التي تدعو الى الحركة
نحو النافع او المظنون نافعا وتدعو الى الحركة عن الضار او
المظنون ضارا واما الفاعلة فهي القوة المستعملة للعضلة المطيعة

للقوة

للقوة الباعثة فصل خامس في بقية الامور الطبيعية وهي الافعال
الصادرة عن القوى والاسنان والارواح والالوان والفرق
بين الذكر والانثى واما الافعال فتنقسم الى مفرد ومركب واما المفرد فهو
الذي يتم بقوة واحدة كالجذب والامساك واما المركب فهو الذي
يتم بقوتين فصاعدا كنفوذ الغذاء فانه يتم بقوتين الجاذبة والدافعة
واما الارواح فهي الاجسام التي تحدث من بخارات الاخلاط ولطافتها
وتنقسم الى طبيعية وهي التي تنفذ من الكبد في العروق الغير الضوارب الى
جميع البدن والى حيوانية وهي التي تنفذ من القلب في العروق
الضوارب الى جميع البدن والى نفسانية وهي التي تنفذ من الدماغ
في العصب الى سائر الاعضاء واما الاسنان فهي اربعة سن النمو
وهو الذي يدوم فيه النمو ومنتهاه قرب من ثلثين سنة

يغلب الحرارة والرطوبة في هذا السن وسن الوقوف وهو سن الكمال للنمو
من غير ظهور نقص ومنتهاه قرب من خمس وثلثين سنة ويغلب الحرارة
واليبوسة في هذا السن وسن الكهولة وهو سن ابتداء الانحطاط مع بقاء
القوة وهو الذي يتبين فيه نقصان لا ان القوة لم تضعف وهذا
الى ستين سنة ويغلب البرودة واليبس في هذا السن وسن الانحطاط مع
ظهور ضعف القوة وهو سن الشيخوخة وهو الى اخر العمر ويغلب فيه البرد
والرطوبة الغريبة في هذا السن اما الالوان فالابيض من البلغم
والاحمر من الدم والاصفر من الصفراء والاسود من السوداء واما
السحنة فهي حال الجسد في السمن والهزال فالسمن ان كان
شحما فهو من البرد والرطوبة وان كان لحما فهو من الحرارة و
الرطوبة والهزال ان كان مع السمرة فهو من الحر واليبوسة وان

لم يكن

كان مع البياض فهو من البرودة واليبوسة واما الفرق بين المذكر والمؤنث
فالمذكر احر وايبس والمؤنث ابرد وارطب المقالة الثانية في التشريح وبيان تشريح
فصل الفصل الاول في العظام اما الجمجمة فهي مركبة من سبعة عظام اربعة كالجدران
وواحدة كالقاعدة واثنان قبالة تتالف منهما القحف وبعضها يشوب الى
بعض مدرورا ويقال له الشئون وهذا العظم يسمى فاند الراس اما الحنك
فالاعلى مركب من اربعة عشر عظما فالاسفل من عظمين متصلين ومنها
الاسنان وهي اثنان وثلثين سنا وفي كل لحى ستة عشر سنا واما الترقوتين
فلكل واحدة منهما مركب من كتف وعضد واما عدد فقرات العنق فسبع عظام
متصلة فقرات بسبع الى الاعلى والاسفل فرع من فقرة
ثمانية عظم والكف مركب من اربعة عظم وخمسة جامع وهو مؤلف
من خمسة عشر عظما واما العنق فمركب من سبعة عظم وهي فقرات العنق

واما [illegible] مركب [illegible] واما [illegible] مركب [illegible] عظام [illegible]

[illegible] عشر [illegible] عشرين [illegible] واما [illegible]

[illegible] واما [illegible]

واما [illegible] مركب [illegible] واما [illegible]

[illegible] عظم [illegible]

[illegible] واما [illegible]

[illegible]

[illegible] عظام [illegible] الا [illegible]

[illegible] **[illegible]**

[illegible] العضل [illegible]

[illegible] العضل [illegible]

[illegible]

اجسام [illegible] الانفصال [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] واما [illegible] عضلات [illegible]

[illegible]

[illegible] واما [illegible] عضلات [illegible]

[illegible] عضلات [illegible]

[illegible] الرباطات [illegible]

[illegible] العضل [illegible]

[illegible]

[illegible]

٩ وقد تحمل ومنفعتها ان يحفظ الاعضاء قوة الحرارة التي تحملها من نضب واما الغضروف

فهو الين من العظم التي تسمى الاوردة فهو جسم عصباني يخرج بمضاعفة بالنسبة الى الجسد

ومنفعته ليس لها حس بحركة وفيها ومنفعتها [illegible] ان تشعر الاعضاء

الدم التي تحملها الكبد واما اللحم فمنه ومنه ما يلي الدم ويحفظ الحرارة ومنفعته ان

تغذو وتحمي الاعضاء ويدفع الآفات عنها واما الشحم فهو ابيض لين في لونه ومنفعته

ان يندي العضو الذي يجاوره بما فيه من الرطوبة واما العصب فانه جسم عصباني في

عدم الحركة وله حس قليل ومنفعته ان تشعر الاعضاء وتصونها واما الجلد فانه جسم

عصبي وله حس كثير ومنفعته ستر الاعضاء واما الشعر فمنه ما يزين الجسد ومنه شعر

الراس ومنه ما يزين بعض الناس دون بعض مثل اللحية ومنه ما فيه المنفعة

الزينة مثل الحاجبين والاجفان ومنه ما فيه المنفعة دون الزينة مثل

سائر شعر الجسد فانه يخرج الفضول عن العضو واما الظفر فحجمه عصبي

ومنفعته

ومنفعته ان يرسم الانامل ويقويها ويعينها على تناول الاجرام واضرابها وامثالها

العضلات من الاعضاء المركبة كالدماغ والعينين والاذنين واللسان اما الدماغ

فجوهره متخلخل ابيض اللون مركب من المخ والعروق بالشريانات والاوردة واللفائف

المسمى بام الدماغ والغشاء الصلب الذي يلي القحف وفيه الدماغ شبيهه

فائدته من جانب المقدم الى الوراء وفيه التي يحيط بها فان من جانب

المؤخر وبه يكون الحس والحركة ومن شانه ان يعطيهما الاعضاء التي يتصل بها بواسطة

الاعصاب اما الحس فبواسطة العصب اللين واما الحركة فبواسطة العصب الصلب واما العينان

فكل واحدة منهما مركبة من سبع طبقات وثلث رطوبات الطبقة الاولى الملتحمة

التي تلي الخارج والطبقة الثانية القرنية وهي تحت الملتحمة ولا لون لها وانما يلون

بلون الطبقة التي تحتها والطبقة الثالثة العنبية وقد يكون لونها اسود وقد يكون ازرق

وفيه ثقب يسمى الحدقة وهي بعد القرنية وبعد الطبقة العنبية الرطوبة البيضية وهي رطوبة ما فيه

شبيهة بقياس نسج الطبقة الثانية العنكبوتية وهي طبقة شبيهة بنسج العنكبوت وهي بعد
الرطوبة الزجاجية وهي شبيهة بالزجاج المذاب والطبقة [illegible] من الطبقات وهي الشبكية
وهي بعد الرطوبة الزجاجية والطبقة [illegible] الطبقة المشيمية وتسمى المشيمية والطبقة [illegible] الطبقة
الصلبة وهي بالحقيقة اجزاء الغشاء الصلب [illegible] وهي تلي المشيمية [illegible] وتلي العظم والغشاء
واما الاذن فهو مركب من اللحم والغضروف والعصب الحس ومنفعتها قبول الصوت
ومجمعه في الصماخ واما الانف فهو مركب من اللحم والغضروف وشعبتان من العصب الحس
والعظام المصفاة [illegible] ومنفعتها تقليب الطعام والمعونة على [illegible] **الفصل الرابع**
في الرئة والقلب اما الرئة فهي مركبة من لحم رخو متخلخل [illegible] عروق [illegible] عصبية [illegible]
والشرايين [illegible] منفعتها [illegible]
الحرارة الغريزية التي في القلب واما القلب فانه جسم مخروطي الشكل صنوبري قاعدته الى فوق
وسط الصدر ورأسه الى اسفل في جانب الايسر [illegible] مركب من اللحم والعصب

وبهذا ان القلب منبع الحرارة الغريزية وله بطنان احدهما الايمن والاخر [illegible] وبسطه
مملوء من الدم الكثير والروح [illegible] يجري منهما الى [illegible]
الغذاء ومنه الى [illegible] الهواء والثاني في الايسر وهو مملوء بالروح الكثير والدم
[illegible] الشرايين **الفصل الخامس** في شرح حجاب الصدر والمعدة والامعاء
اما حجاب الصدر فهو مركب من اللحم والعصب الحس [illegible] ومنفعته [illegible]
الصدر [illegible] واما المعدة فهي جسم [illegible] مركب من اللحم والعصب و
العروق والشرايين [illegible] المعدة [illegible] المري [illegible] المعدة [illegible] اما الامعاء
فانه [illegible] اقصى الفم الى مقطع عظام العصعص واما [illegible] مقطع عظام
العصعص [illegible] اللحم واما [illegible] اللحم وموضعه فوق السرة ومنفعتها هضم
الغذاء اما الامعاء فهي اجسام عصبانية مضاعفة ذات [illegible] مركبة من العصب واللحم
والعروق والشرايين وهي ست بالعدد [illegible] وسمي اثنا عشر [illegible]

والدقاق والاعور والقولون والمستقيم وهي متصلة بالمعدة ومنفعتها دفع ثقل
الطعام **الفصل السادس** في تشريح الكبد والمرارة والطحال اما الكبد فهو جسم
مركب من اللحم والعروق والشرايين والعصب الذي ليس بكثير وليس في نفسها حس وانما
غشاؤها العصبي فله حس كثير ولونها شبيه بالدم الجامد وهي منبت العروق غير
الضوارب التي تسمى الاوردة وموضعها في الجانب الايمن من البدن وظهرها
ملاصق لضلوع الخلف وبطنها ملاصق بالمعدة واعلاها قريب من
حجاب الصدر وسفلها ينتهي الى الخاصرة ومنفعتها توليد الدم لتغذية الاعضاء
واما المرارة فهي ملتصقة بالكبد وهي وعاء مرة الصفراء ومنفعتها جذب
مرة الصفراء من الكبد واما الطحال فهو جسم مركب من اللحم والشرايين متخلخل
كمد اللون شبيه بالكبد ليس في نفسها حس واما غشاؤها فله حس قليل
وموضعها في الجانب الايسر بين ضلوع الخلف والمعدة وهو وعاء المرة السوداء

ومنفعته

ومنفعته جذب المرة السوداء من الكبد **الفصل السابع** في تشريح بقية الاعضاء المركبة ذكر
الكليتان والمثانة والانثيان والقضيب والرحم اما الكليتان فكل واحد منهما
مركب من لحم صلب قليل الحمرة وشحم كثير وعروق وشريانات ليس لهما في نفسهما
حس واما غشاؤها فلهما حس كثير وموضعهما اسفل الظهر ومنفعتهما جذب
البول من حدبة الكبد وتجريه الى المثانة واما المثانة فهي مركبة من جسم عصباني مع غشاء
ومن عروق وشريانات وموضعها بين العانة والدبر ومنفعتها جمع البول واخراجه
واما الانثيان فكل واحد منهما مركبة من لحم ابيض غددي كالثندوة ومن عروق
وشريانات ومنفعتهما انضاج المني واما القضيب فهو مركب من لحم فلبد وعصب وعروق
وشريانات كثيرة وله حس كثيرة ومنفعته ظاهرة واما الرحم فهو جسم [illegible]
عصباني له طبقتان وموضعه ما بين المثانة والمعاء المستقيم وله سرة وله عنق
ينتهي الى الفرج وفي داخله الانثيان ومنفعته قبول الحمل **المقالة الثالثة** في احوال

بدن الانسان واسبابها والعلامات الدالة عليها وتشتمل على خمسة فصول

الفصل الاول في الصحة والمرض الصحة حالة للبدن تجري معها افعال الطبيعة وغيرها على
المجرى الطبيعي والمرض حالة للبدن خارجة عن المجرى الطبيعي يلزمها بالذات
معها بالافعال الضرر بلا واسطة والمرض ينقسم الى المفرد والمركب
اما المرض المفرد فثلاثة اقسام سوء المزاج ومرض التركيب وتفرق الاتصال
اما سوء المزاج فينقسم الى مادي وساذج اما سوء المزاج المادي فهو ان
يكون بسبب خلط له كيفية فيتكيف البدن بتلك الكيفية مثل حرارة الحمى
سببها وجود الصفراء واما سوء المزاج الساذج فهو ان لا يكون كذلك
مثل برودة الثلج وحرارة المدقوق اما مرض التركيب فينقسم الى مرض
الخلقة ومرض المقدار ومرض العدد ومرض الوضع اما مرض الخلقة
فهو اما مرض الشكل كاعوجاج المستقيم ومثل استقامة المعوج او مرض المجاري

والاوعية

والاوعية بان تتسع او تضيق او تنسد او مرض الصفائح بان تخشن وتملس واما
مرض المقدار فهو اما ان يعظم العضو كعظم داء الفيل او يصغر واما مرض العدد فهو ان يزيد
زيادة اما طبيعية كالاصبع الزائدة او خارجة عن الطبيعة كالثؤلول او ينقص نقصانا
في الطبع او نقصانا عارضا واما مرض الوضع فهو فساد الوضع بمفارقته او مشاركته
عضوا اخر لا ينبغي واما تفرق الاتصال فقد يكون في الاعضاء المفردة مثل
كسر العظم وقد يكون في الالات مثل قطع الاصبع واما المرض المركب فهو
مرض حصل من جملة امراض مثل الورم والبثور فانها سوء مزاج مادي
وتفرق الاتصال وزيادة في المقدار ولكل مرض منتهى الى الصحة فله ازمان
اربعة الابتداء وهو الزمان الذي يظهر فيه المرض ولا يتبين فيه زيادة والتزيد
وهو الوقت الذي يستبان فيه شدة وتزيد وكل وقت بعد
وقت والانتهاء وهو الوقت الذي يقف فيه المرض على حالة واحدة و

وفي الاختلاط ظاهر اذ في الهواء يظهر فيه بخاصة الفصل الثالث من الفصل ام مغايره ١٣

ثالثة في الاسباب الضرورية المغيرة لاحوال ابدان الناس والحافظة لها

اما الهواء فانه لازم لان الهواء المحيط بالابدان والكائن فيها انما هو لترويح

القلب وغذاء للروح فهو ضروري ويختلف حال الهواء بسبب اختلاف الفصول

والنواحي والرياح ومجاورة البحار والجبال وغيرها اما الفصول فالربيع

معتدل والصيف حار يابس والخريف بارد يابس والشتاء بارد رطب واما

النواحي والرياح فالجنوب وناحيتها تسخن وترطب والشمال وناحيتها

تبرد وتجفف والصبا والدبور وناحيتهما قريبان من الاعتدال واما مجاورة

الجبال والبحار فالجبل متى كان في ناحية الجنوب كان هواء البلد ابرد

ومتى كان في ناحية الشمال كان اسخن ومتى كان البحر في ناحية الجنوب

كان هواء البلد اسخن ومتى كان في ناحية الشمال كان ابرد واما الترب

فان

فان الحجرية يابسة والطينية ارطب الفصل الثاني في الماكول والمشروب اعلم ان ما يرد

لما هو من الاشياء التي ترد على البدن ويجري فيها اما ان ينفعل فيه وهو الغذاء المطلق او دواء

معتدل او غذاء دوائي او دواء مطلق او دواء سمي مطلق اما الغذاء المطلق وهو

الذي يتغير عن البدن ولا يغيره ويشبه به واما الدواء المعتدل فهو الذي يتغير عن البدن

ولا يغيره ولا يشبه به واما الغذاء الدوائي فهو الذي يتغير عن البدن اولا ويغيره

ويكون اخر شانه ان يغير البدن ويشبه به واما الدواء المطلق فهو الذي يتغير عن البدن

ويغيره ويكون اخر شانه ان يغير البدن ثم عجز ان يشبه به واما الدواء السمي فهو الذي

يتغير عن البدن ويغيره ويكون اخر شانه فساد البدن ثم عجز ان يشبه به

واما السم المطلق فهو الذي يتغير عن البدن ويفسده واما الادوية فقد رتبها

اربع الدرجة الاولى ان يكون فعلها في البدن والكيفية فعلا غير محسوس

شديدا اي تسخن او تبرد وتجفف وترطب لا بحس به الدرجة الثانية ان يكون فعلها

أقوى من ذلك لكن لا يبلغ أن يضر بالأفعال ضررا بينا والثالث أن يكون أكثر
الدرجة الثالثة أن يكون فعلها يوجب بالذات ضررا بينا ولكن لا يبلغ أن
يفسد الدرجة الرابعة أن يكون ذلك بحيث يبلغ أن يهلك ويفسد وهذه
خاصية في الأدوية السمية وأما الغذاء فينقسم إلى لطيف وهو الذي يتولد منه دم
رقيق وإلى كثيف وهو الذي يتولد منه دم غليظ وكل واحد منهما ينقسم إلى كثير الغذاء
وهو الذي يكثر منه الدم وإلى قليل الغذاء وهو الذي يكون بالعكس وكل واحد منهما ينقسم إلى
حسن الكيموس وهو الذي يتولد منه دم صالح للتغذية وإلى رديء الكيموس و
هو الذي بالعكس مثال اللطيف الكثير الغذاء الحسن الكيموس شراب اللحم والشراب
وصفرة البيض النيمرشت ومثال اللطيف القليل الغذاء الحسن الكيموس التفاح و
الرمان ومثال الكثيف الكثير الغذاء الرديء الكيموس لحم البقر والجبن(?) و
البط ومثال الكثيف القليل الغذاء الرديء الكيموس القديد ولحم الجمال(?) والباذنجان(?)

الماء فهو الذي لا يغذو وإنما يحتاج إليه ليرقق الطعام وينفذه وأفضل المياه العيون التي
طينتها عذبة(?) وما كانت مجاريها نحو المشرق ومنبعها بعيدا أو سيلانها من أعلى
وكانت مكشوفة للشمس وأفضل مياه المطر ما اجتمع في الصيف [illegible] وجرى بها
الشمال والصبا ووقف عليه الشمس وما عدا هذين من المياه فهو رديء الثامن
في النوم واليقظة أما النوم فيبرد الظاهر ويسخن الباطن ويرطب البدن
إن قصر ويبرد إن طال واليقظة بضد ذلك التاسع الحركة والسكون
أما الحركة فيسخن البدن وأما السكون فيبرده وحركة الجماع تجفف البدن
وتنقص الحرارة الغريزية العاشر ما في الاحتباس والاستفراغ أما
الاحتباس فإنما يكون لشدة الماسكة أو ضعف الدافعة أو لبرد(?) أو
ضيق المجاري أو سددها أو غلظ المادة أو كثرتها أو لزوجتها أو
فقدان الإحساس أو انصراف الطبيعة إلى جهة أخرى وأما الاستفراغ

فاما يكون لا لضد وما ذكرنا في اسباب الاعراض النفسانية فمنها ما يحرك ١٥

الحرارة الى خارج البدن اما دفعة كالغضب او قليلا قليلا كاللذة ومنها

ما يحرك الحرارة الى داخل البدن اما دفعة كالخوف واما قليلا قليلا

كالحزن ومنها ما يحرك الحرارة والروح مرة الى داخل واخرى الى خارج

كالغضب اذا كان مع الخوف **فصل في الاسباب** المرضية

تنقسم الى ثلثة اقسام بادية وسابقة وواصلة فالبادية هي التي لا تكون

خلطيا ولا مزاجيا ولا تركيبيا بل يكون امرا من الامور الخارجية مثل الهواء

الحار او من الامور النفسانية كالغضب والاسباب السابقة هي الاسباب

البدنية التي يكون بينها وبين المرض واسطة والواصلة هي الاسباب

التي لا يكون بينها وبين المرض واسطة مثال السابقة الامتلاء للحمى

ومثال الواصلة العفونة التي تخرجها الحمى ووجود هذه الاسباب اما ان يكون

منها

منها مرض سوء المزاج او مرض التركيب او مرض تفرق الاتصال اما سوء المزاج فيحصل

ان اسباب المرض الحار منها حركة مجاوزة عن الاعتدال غير واصلة الى حد الافراط

فهي اما نفسانية كالغضب او بدنية كالمبالغة في الرياضة او ملاقاة حرارة

بالفعل او ملاقاة حرارة بالقوة او تكاثف المسام او عفونة واسباب المرض

البارد ثمانية الاول ملاقاة برودة بالفعل والثاني ملاقاة برودة

بالقوة والثالث قلة الاكل والرابع الافراط فيه والخامس

التكاثف المفرط والسادس الحركة المفرطة لتحليلها والسابع السكون

المفرط والثامن شدة تكاثف المسام واسباب المرض اليابس اربعة امور الاول

ملاقاة يابس بالفعل والثاني ملاقاة يابس بالقوة والثالث قلة

الاكل والرابع الحركة المفرطة واسباب المرض الرطب ايضا اربعة امور الاول

ملاقاة مرطب بالفعل والثاني ملاقاة مرطب بالقوة والثالث

كثرة الاكل وردائته واما ان يكون المفرط ونتكلم في اسباب امراض التركيب اما اسباب
فساد الخلقة اما لقصور القوة المصورة والمغيرة او لاسباب تقع عند الخروج اذا
لم يكن الخروج طبيعيا او اسباب تقع عند قمط الطفل او اسباب تقع من خارج
كسقطة او ضربة او شدة برد او حر او حركة خارجة واما اسباب الانحصار
في المجاري فضيق او ضعف الماسكة او حركة قوية من الدافعة او ورم
منفجر او مرضه واما اسباب ضيق المجاري فانسداد وهو واما اسباب السدة
فهو وقوع شيء في المجاري بسبب كثرة المادة او غلظها او لزوجتها او
انضمام المنفذ اما بسبب اندمال قرحة او التصاق المجرى وذلك اما لجمود ورم
او لضاغط او تقبض برد شديد او لشدة يبس او لقوة من الماسكة واما
اسباب الخشونة فقد يكون من داخل كالمادة الحادة وقد يكون من خارج
كالدخان والغبار واما اسباب الملاسة فقد يكون لخلط لزج او غير ذلك

فقد

وقد يكون من خارج مثل الشمع المذاب ونحوه واما اسباب زيادة المقدار
والعدد فكثرة المادة اما لطبيعة او الردية او شدة القوة الجاذبة واما
اسباب نقصان العدد والمقدار فنقصان المادة وخطاء القوة المصورة
واما اسباب فساد الوضع فالمفارقة عضو اخر او مباعدته فهي اما من مادة غليظة
منشجة او مادة مرضية او اثر قرحة او من جفاف خلط او مجرة او حركة مفرط
واما اسباب تفرق الاتصال فمنه اما داخله مثل خلط اكال او محرق او لاذع
او صادع او امتلاء مجدد واما من خارج كالقطع بالسيف والنهش والمد
بالكلب والاوقع بالنار ونحو ذلك **فصل اعراض** في علامات الامزجة
على احوال بدن الانسان من جهة المزاج وهي على اربعة اقسام منها اللمس فان
المعتدل عند اللمس المعتدل يشبهه في البلاد المعتدل والهواء المعتدل
دل على الحرارة وان انفعل عنه بالتبريد دل على البرودة وان الاستلان

دل على الرطوبة وان تصلبه دل على اليبوسة وان لم ينفعل وكذا الملمس
دل على الاعتدال ومنها اللحم والشحم والسمن فان كان اللحم كثيرا دل
على الحرارة والرطوبة ويكون هناك نزف وان كان اللحم يسيرا دل
هناك شحم كثير دل على اليبس واما الشحم والسمن فيدلان على البرودة
والرطوبة ويكون هناك رهل وقلة الشحم والسمن فقط يدل على الحرارة
واليبس ومنها احوال الشعر فسرعة نباته يدل على اليبس وان افرط في الرعونة
يدل على الحرارة واليبس وكثرته يدل على الحرارة وخفته يدل على الرطوبة
وغلظته يدل على كثرة الدخانية ورقته يدل على خفته وجعودته يدل
على الحرارة واليبس وسواده يدل على الحرارة وسبوطته يدل على
ضده وصهوبته يدل على البرد وشقرته وحمرته يدلان على القرب
من الاعتدال وبياضه انما يدل على البرودة والرطوبة واما دل

على

على اليبس ومنها لون البدن فبياضه يدل على قلة الحرارة وكمودته يدل على
كثرتها وحمرته يدل على كثرة الدم والحرارة وصفرته وشقرته يدلان على
افراط الحرارة وسواده يدل على الحرارة ولون الرصاص والجص يدل على
البرودة واليبوسة والجص على البرودة والرصاصي يدل على البرودة والرطوبة

في العلامات الدالة على احوال بدن الانسان من غلبة الاخلاط اما غلبة
الدم فيدل عليها ثقل الرأس ومنها التمطي ومنها التثاؤب ومنها النعاس
ومنها كدورة الحواس والبلادة ومنها حلاوة الفم ومنها حمرة اللون
وحمرة اللسان ومنها ظهور الدماميل والبثور ومنها سيلان الدم من المواضع
السهلة له كالصداع واما غلبة البلغم فيدل عليها بياض اللون ومنها
ترهل البدن ومنها لين الملمس ومنها برودته ومنها كثرة الريق ومنها
قلة العطش الا ان يكون لحافظة شيئا من الصفراء ومنها ضعف الهضم ومنها

١٨ المائي ومنها كثرة النوم ومنها البلادة وأما غلبة الصفراء فيدل عليها
اصفرار صفرة اللون والعينين ومنها حرارة الجسم ومنها خشونة اللسان
ومنها يبس الجسم والسهر ومنها شدة العطش ومنها ضعف شهوة الطعام
ومنها الغثيان ومنها القشعريرة وأما غلبة السوداء فيدل عليها تخدد البدن
ومنها الكمودة ومنها سواد الدم وغلظته ومنها زيادة الفكر ومنها الفزع
غم موجود ومنها الشهوة الكاذبة ومنها البول الكمد والاسود والاحمر
الغليظ ومنها لون البدن الى السواد والمقالة الرابعة في النبض والتفسرة
وهي تشتمل على ستة فصول الفصل الاول في ماهية النبض فنقول ان
حركة اوعية الروح مؤلفة من انبساط وانقباض للتبريد وتعديل الروح
بالنسيم وكل نبضة فهي مركبة من حركتين وسكونين لان كل نبض مركب من
انبساط وانقباض ولا بد من السكون بين كل حركتين متضادتين

والاجناس

والاجناس التي تعرف منها حال النبض عشرة الجنس الاول المأخوذ من مقدار
الانبساط طولا وعرضا وعمقا والبسائط منه الاول الطويل وهو الذي
يحس اجزاؤه بالطول اكثر مما يحس وسببه كثرة الحرارة القسم الثاني القصير وهو
ما يقابله وسببه قلة الحرارة القسم الثالث المعتدل بينهما ويدل على اعتدال
الحرارة والبرودة القسم الرابع العريض وهو الذي يأخذ من عرض الاصابع اي
ما يلي الماس اكثر مما يأخذ المعتدل منه يدل على زيادة الرطوبة القسم الخامس
الضيق وهو ما يقابله ويدل على قلة الرطوبة القسم السادس المعتدل بينهما
ويدل على اعتدال حال البدن في الرطوبة واليبوسة القسم السابع الشاهق اي
وهو الذي يحس اجزاؤه في الارتفاع اكثر من المعتدل ويدل على زيادة الحرارة
القسم الثامن المنخفض وهو ما يقابله ويدل على قلة الحرارة القسم التاسع المعتدل
بين الشاهق والانخفاض ويدل على الاعتدال الجنس الثاني المأخوذ من كيفية

قرع للاصابع وينقسم الى القوي والضعيف والمعتدل بينهما فالقوي هو الذي يقرع
الانامل قرعا قويا يبلغ الى العمق كانه يدخل في اللحم ويدل على شدة القوة الحيوانية
والضعيف هو المخالف له ويدل على ضعف القوة الحيوانية والمعتدل هو المتوسط
بينهما ويدل على توسط القوة الحيوانية الجنس الثالث المأخوذ من زمان
الحركة وينقسم الى السريع والبطيء والمعتدل والسريع هو الذي يتم الحركة في مدة
قصيرة ويدل على شدة حاجة القلب الى الهواء البارد والبطيء هو المخالف لذلك
ويدل على قلة الحاجة الى الهواء البارد والمعتدل هو المتوسط بينهما ويدل
على توسط الحاجة الى الهواء البارد الجنس الرابع المأخوذ من قوام الآلة وينقسم هذا
الجنس الى الصلب واللين والمعتدل فالصلب هو الذي لا ينغمز اذا غمزت
الانامل عليه ويدل على يبس البدن واللين هو الذي يخالفه ويدل على
الرطوبة والمعتدل هو المتوسط بينهما ويدل على توسط حال البدن في

اليبوسة

اليبوسة والرطوبة الجنس الخامس المأخوذ من زمان السكون وينقسم الى المتواتر والمتفاوت
والمعتدل بينهما فالمتواتر هو الذي يقصر زمان السكون بين القرعتين ويدل على
المعتدل ويدل على ضعف قوة الحيوانية والمتفاوت هو الذي يخالفه ويدل على
شدة القوة الحيوانية والمعتدل هو المتوسط بينهما ويدل على توسط حال
القوة الحيوانية الجنس السادس المأخوذ من مقدار ما في تجاويف العروق وينقسم الى
الممتلي والخالي والمعتدل بينهما فالممتلي يدل على كثرة الدم والروح والخالي
يخالفه والمعتدل يدل على اعتدالهما الجنس السابع المأخوذ من كيفية جرم
العروق وينقسم الى الحار والبارد والمعتدل بينهما فالحار يدل على حرارة
ما في تجويفه من الدم والروح والبارد يدل على برودته والمعتدل يدل
على اعتدال حاله في الحر والبرد الجنس الثامن المأخوذ من وزن الحركة
وهو ان يكون زمان السكون مساويا لزمان الحركة ويدل على اعتدال

20 الحال في الانقباض والانبساط المبحث الرابع المأخوذ من الاستواء والاختلاف
فالمستوي هو المتشابه في اجزائه ويدل على حسن حال البدن والمختلف بخلافه
ويدل على ضده وكذلك المبحث الخامس المأخوذ من الانتظام وعدم الانتظام وينقسم هذا الجنس الى
مختلف منتظم ومختلف غير منتظم فالمنتظم هو ما يحافظ للحركة على نسبة واحدة
ويدل على ثباته حال البدن وغير المنتظم بخلافه وهذا القسم له انواع عند
المحققين بحث بعضهم ليس هنا موضعه المبحث السادس في الانواع المركبة من النبض فمنها المنقطع
الزائد طولا وعرضا ويشهد حاله بضعف القابلية والمعتدل بينهما هو المتوسط
بين الامرين وهذه الانواع نسبته يدل على ما يدل بساطتها ومنها الغزالي
وهو الذي يقرع الاصابع ابتداء ثم يقرعها ثانيا بسرعة بحسب لا
يحس له بالرجوع والسكون ويدل على شدة الحاجة الى الترويح ومنها الموجي
وهو المختلف في عظم اجزائه العرض مع تتابع كأنها امواج يتلو بعضها بعضا.

ويدل على افراط الرطوبة ويكون في الاستسقاء وذات الرئة والفالج والسكتة
ومنها الدودي وهو في صورته كالموجي في الشهوق الا انه يسير عريض ولا يمتلئ و
وتموجه ضعيف ويدل على سقوط القوة لكن لا بتمامها ومنها النملي وهو في
غاية الصغر والتواتر ويكون عند كمال سقوط القوة وقرب الموت و
منها المنشاري وهو يختص صلب ذي فرعه ويشبه في اختلاف حس بحس كأنه يقرع في بعض الاصابع
في حال ارتفاعه عن بعض وينزل في حال في فرعه النبض ويدل على ورم حار عظيم
كما في ذات الجنب ومنها ذنب الفأرة وهو الذي يتدرج في الاختلاف
الاجزاء من نقصان الى زيادة ومن زيادة الى نقصان ويدل كذلك النبض على
ان القوة تضعف ثم ترجع ومنها ذو الفترة وهو الذي يسكن في موضع الحركة و
منها الواقع في الوسط وهو الذي يتحرك حيث ينبغي السكون ومنها المسلي و
هو الذي يأخذ من نقصان الى حد في الزيادة ثم يتناقص على التوالي الى ان

٢١ الحد الاول في النقصان كذنب الفارة ومنها المرتعش تحرك حال الشبه
الرعشة ومنها الملتوي وهو الذي يحس منه العرق كانه خيط ملتو ويدل على التواء
يدل على سوء حال البدن الفصل الثاني في الالوان البول وانما الكمال عنده
عدم تناول شي صابغ وطبقاته خمسة الصفرة والحمرة والخضرة والسواد والبياض
واما الصفرة فمراتبها ستة التبني وسببه قصور الهضم ولا نضج وسببه حسن حال الهضم و
الاترجي وسببه زيادة الحرارة والناري والنارنجي والزعفراني وكل واحد منها
يدل على زيادة الحرارة بالنسبة الى المرتبة التي قبلها واما الحمرة فمراتبها اربع
الاصهب ويدل على غلبة الدم قليلا والوردي والاحمر القاني والاحمر الاقتم
وكل واحد منها يدل على غلبة الدم بالنسبة الى المرتبة التي قبلها واما الخضرة فمراتبها
الفستقي ويدل على البرودة والاسمانجوني والنيلجي وكل واحد منها يدل على
زيادة البرودة بالنسبة الى المرتبة التي قبلها والكراثي ويدل على احتراق شديد

والزنجاري

والزنجاري يدل على احتراق اشد مما تقدم واما السواد فمراتبها اربع الاول
الذي كان من طرفي الزعفراني ويدل على سوداء احترقت من الصفراء والسواد الذي تقدمه الحمرة
ويدل على سوداء احترقت من الدموية والسواد الذي تقدمه الخضرة ويدل على السوداء
الصفراء والسواد الضارب الى البياض ويدل على سوداء بلغمية واما البياض
فيدل على البرد وعدم النضج وانصباب مادة بيضاء الفصل الرابع في قوام
البول وهو الجسم اما من جهة القوام فينقسم الى الرقيق والغليظ والمعتدل
فيها اما الرقيق فلعدم النضج او السدد او ضعف الكلية او كثرة شرب الماء
او البرد او اليبس او انحراف المادة عن المسالك المائية او اندفاع رطوبة
رقيقة اما الغليظ فلكثرة رطوبات او اختلاط او عدم النضج واما المعتدل
فيها فلنضج الفاصل واما من جهة الرائحة فينقسم الى عديم الرائحة وحاد
الرائحة وحلو الرائحة ومنتن الرائحة اما عديم الرائحة فلبرد المزاج و

ضعف الحرارة الغريزية واما حامض الرائحة فلحرارة غريبة ترث في اخلاط باردة
الجواهر واما حلو الرائحة فلغلبة الدم واما نتن الرائحة فلعفونة او لفساد
اجناس في صفاء البول وكدورته وفي خلطه وكثرته وزبده اما الكدرة فسببه
مادة ارضية مع ريح تخالطه المائية واما الصفاء فسببه الخالف سبب الكدرة
يعرف منها حال المعتدل بينهما واما قلة المقدار فيدل على ضعف القوة
او التحلل كثيرا او انصراف المادة الى جهة اخرى واما كثرة المقدار فيدل على
ذوبان او استفراغ فضول زائدة واما المعتدل فيها فيدل على جري
الاسباب على المجرى الطبيعي واما الزبد فكثرته وطول بقائه يدل على الريح
وكثرته يدل على كثرة الريح الفصل العاشر في الرسوب وهو كل جوهر غليظ
فوامي اليه بتميز عنها وان يعلق ولطافة ينقسم الى طبيعي وغير طبيعي
اما الطبيعي فانه ابيض راسب متصل الاجزاء متخلخل لطيف ذائب اوكاذب الطبيعي

والابيض

والابيض يقتضي ابرد دل واجود ما يخالفه الا بيض الاحمر ثم الاصفر واما غير
الطبيعي فينقسم الى خراطي ودشيشي ولحمي ودمي ومدي ومخاطي وشعري وحجري
ورملي ورمادي وعلقي ودسومي فاما الخراطي فهو شبيه بالخراطة صفائح
بيض يدل على انجراد المثانة ومنه صفائح الحمرة يدل على انجراد الكليتين
واما كمد اللون فيدل على انجراد الاعضاء الاصلية ومنه اجزاء صغار حمر
يسمى كرسنيا ويدل على احتراق في اجزاء الكبد والكلية ومنه اجزاء صغار
لا حمرة لها تسمى نخاليا ويدل على جرب في المثانة واما الدشيشي فهو شبيه
بالجريش الاحمر يسمى سويقيا وكذا يدل على احتراق الدم في الكبد
او ذوبان الاعضاء الاصلية او جرب المثانة واما اللحمي فسببه سبب الكرسنائي واما
الدمي فيدل على الذوبان واما المدي فيدل على انفجار قرحة واما
المخاطي فيدل على خلط غليظ واما الشعري فسببه نفاخ رطوبة مستطيلة

اما الجشاء فهو شبيه بتقطيع الجشاء المنقطع في الحلق يدل على ضعف المعدة و
الامعاء وسوء الهضم واما الرياح فيدل على حصاة ينعقد بالغدد او
في المفاصل واما الرمل فيدل على البلغم او مدة عرض لها طول
اللبث تغير اللون واما البلغم والدم فان كان شديد الممازجة
بمائية دل على ضعف الكبد وان كان دون ذلك دل على جراحة في
مجرى البول وان كان ممتزجا فاكثره من المثانة او القضيب والرسوب
ينقسم بحسب المكان الى غمام ومتعلق وراسب واما الغمام فهو الطافي
وسببه خلط نضيج يصعده الريح واما المتعلق فهو الواقف في الوسط
وسببه خلط مر بين المذكورين واما الراسب فيدل في الرسوب
الطبيعي على النضج وفي غير الطبيعي يدل على سوء كمال الهضم **المقالة الخامسة** في تدبير
الاصحاء وعلاج المرضى على وجه وهي تشتمل على فصول **الفصل الاول** في تدبير

المقالة الخامسة

المأكول

المأكول والمشروب اما الغذاء فيجب ان يقدر بمقداره ويجب ان يكون بعده ولا يجوز
الجمع بين الاطعمة المختلفة في اكلة واحدة ولا اذا كان المأكول وساخنا فكل مسخن لطيف
او حريف وعلى العكس والاولى ان لا يدمن الانسان على طعام واحد بل يخالف
الاطعمة ويجب ان لا يبادر الا بشهوة فانها توجب انصباب المواد الردية الى
المعدة وينبغي ان يكون الاكل في اعدل اوقات النهار فان كان شتاء
ففي انتصاف النهار وان كان صيفا ففي طرفي النهار واما الماء فوقته اذا عطش
ولا كان على طعام او بعده **الفصل الثاني** في الرياضة والدلك اما الرياضة
فهي حركة ارادية يضطر بها الى النفس العظيم والرياضة يدفع الامراض المادية
وتنعش الحرارة الغريزية وتصلب المفاصل وتحلل الفضلات بشرط سبق الهضم
وتنقسم الرياضة الى ما يعم البدن والى ما يخص بعض الاعضاء ودلك بعض اما العام
فهو المصارعة والعدو والركض والمشي بالرفق واما الخاصة فمنها القراءة

اي

٢٤ بعرق عال فانها توجب تنقية الرأس من الفضول واعداده لقبول الغذاء
واستعمال الحجر ونزع الشعر باللبنة واللعب بالكرة والصولجان فانها تنفع
اليدين وتقوي الصدر والكتفين والظهر ومنها المشي السريع فانه ينقي الاخلاط (وثب جولان)
والمختلفين [illegible] واما وقت الرياضة فعند نقاء البدن
من الفضول اللطيفة والادرار وبعد انهضام الطعام واما الدلك فينقسم الى صلب
فيشد ولين فيرخي وكثير فيهزل ومعتدل فيسمن وينقسم الى
خشن وهو ان يكون بخرقة خشنة فيجذب الدم الى الجلد واملس وهو ان يكون باليد
اللينة والخرقة اللينة فيحبس الدم في العضو **الفصل الثالث** في تدبير الاستحمام خير الحمام
ما قدم بناؤه واتسع فضاؤه وطاب هواؤه وعذب ماؤه وقدر الاتون
وقوده بقدر مزاج من اراد وروده وينبغي ان لا يكون الحمام حارا
بافراط فانه يحلل ويرخي ولا فاترا فانه لا يجذب العرق بل يجب ان يكون

محمد

معتدلا لا يخرج الجسد فيه زمانا معتدلا ليستفاد منه حرارة لطيفة والحمام يسخن بهوائه
ويرطب بمائه والبيت الاول منه مبرد مرطب والثاني مسخن بهوائه مرطب بمائه والثالث
مسخن مجفف وينبغي ان يدخل بالتدريج وان يستعمل في كل بيت من بيوت الحمام
ما يليق به وان لا يستعمل في البيت الحار الماء البارد ولا في البيت البارد الحار
لئلا يشتد الحرارة فان ذلك يحدث قشعريرة ولا يستحم على الريق
فيجفف البدن وعلى الشبع فيسمن البدن ويجذب الغذاء الى ظاهر البدن
الا انه يحدث السدد فالاولى ان لا يكون على الريق ولا على الشبع المفرط ويجتنب الاحتراز
عن الاكل والشرب في الحمام فان ذلك يوجب سرعة نفوذ الغذاء الى الاعضاء
قبل انهضام الطعام لسعة المجاري وكثرة الجلوس في الحمام يوجب انصباب الفضول
الى الاعضاء الضعيفة وارخاء الجسد والاضرار بالعصب وتحليل الحرارة الغريزية واسقاط
شهوة الطعام وللماء بدل الحمام نفسه يوجب ذلك كله **الفصل الرابع** في تدبير النوم

احمد

والقيلولة خير النوم بالنهار بعد انحدار الطعام عن فم المعدة ويجب ان يكون بعد ذلك
فانه يمكن تقوية الطبيعة من فعلها ويكثر جوهر الروح والنوم على الجوع ردي مسقط
للقوة جدا مهزل للبدن وفي النهار يورث الامراض الرطوبية والهزال و
نقصان اللون والنوم على الامتلاء يسبب الفضول في عمق البدن ويورث خدر
الامراض الردية ويشد الكلى والمثانة ويشد الفالج ووجع المفاصل واما اليقظة اذا افرط
فانه يبس الكبد ويفني الرطوبات ويمنع الاستمراء ويفسد المزاج وان افرط
اليقظة في النهاية اورث الجنون **الفصل الثاني** في تدبير كيف الفصول اما
الربيع فهو وقت ادوية الفصد والاسهال ويحترز فيه عن الكل بالشحم والرطب
واما الصيف فيقلل فيه الغذاء والشراب والرياضة والدلك ويلزم الاطعمة
الباردة والمثلثات ويحترز فيه ان امكن عن الاسهال واما الخريف
فيجب فيه الاحتراز عن المجففات والجماع والماء البارد والنوم في الطعام

الحار

البارد ومن الطعام البارد والرطب والفواكه والبقول والفواكه ويستعمل في
اوائله الاستفراغ ويؤكل ما فيه رطوبة ويجتنب ما فيه ايبس واما الشتاء فيجب الاحتراز عن
الفصد والقي ويرخص فيه الاسهال عند مسيس الحاجة ويكثر فيه الغذاء **الفصل الثالث**
في تدبير الحبالى والمرضعة والاطفال اما الحبلى فيجب ان يحترز عن الفصد والحجامة
والاسهال والقي الا عند مسيس الحاجة والفزع الشديد والحركات العنيفة
وتخمة الطعام وينبغي ان يتعهد الحبلى بالشحم والكعك لتقوية المعدة
واسقاط شهوة الطين واما المرضعة فتدبيرها ان لا تجامع وان تحامر
ولا يلزم الدعة والسكون فان ذلك يفسد لبنها واما الطفل فتدبيره بعد
اخلافه فيجب ان يحفظ من غضب شديد وبكاء وخوف شديد وبكاء
عن السهر فان ذلك يكسر نشاطه ويمنع نشوه **الفصل الرابع** في تدبير الصبيان
والشبان والكهول والمشايخ اما الصبيان فمزاجهم حار رطب فيجب ان يكون

غذاؤهم وجميع تدابيرهم مبردة وميبسة واما الشبان فمزاجهم حار يابس فيجب
ان يكون غذاؤهم وجميع تدابيرهم مبردة والرطبة واما الكهول فمزاجهم
بارد يابس فيجب ان يكون علاجهم وجميع تدابيرهم بالحرارة والرطوبة
واما المشايخ فمزاجهم مختلف فان اعضاءهم الاصلية باردة يابسة ولكن
الرطوبات البلغمية في تجاويف اعضائهم مجتمعة فيجب ان ينظر الى الاعراض
الظاهرة فان كانت باردة يابسة فيجب ان يكون غذاؤهم وجميع تدابيرهم
الحارة والرطوبة وان كانت باردة رطبة فيجب ان يكون غذاؤهم
وجميع تدابيرهم الحرارة واليبوسة **الفصل الثاني** في علاج المرض وهو اما
باستعمال الادوية او بعلاج اليد اما استعمال الادوية فقد يكون من
داخل فيستفرغ المواد بطريق الاسهال كاستعمال المسهلات او من
خارج فيستفرغ من البدن كالدواء الحار يذر فيه كالجاذب للشعر والحجم او

بمبضع

بمبضع يخرج او يغير المزاج وذلك بالفطر والتبطيل والطلي والكمد واما شبه ذلك
واما العلاج باليد فكالجبر والبسط والكي ويجب في العلاج مراعاة نوع المرض
وسببه وقوة المريض وضعفه والمزاج كالحاوة والطبيعة والسن والعادة
والبلد والوقت الحاضر وحال الهواء واما كيفية الدواء فيستخرج اما من
كيفية المرض فان الضد يعالج بالضد واما كيفية الدواء فان كان المرض
كثير الحرارة يداوى بالكثير البرودة وبالضد مما يلائم الوقت والهواء
والبلد فان الوقت الحار والهواء الحار والبلد الحار يقتضي ان يكون
التبريد اكثر وبالضد واما وقت استعماله فيستخرج اما من وقت المرض
بحسب المبدء والمنتهى والتزيد والانحطاط واما من قوة المرض فانه
اذا كان قويا لم يؤخر وقت الاستفراغ وان كان ضعيفا اخر ثم راجع
القوة بالاغذية واما ما يلائم الوقت كما مر كالاستفراغ في الشتاء

٢٧ عند انتصاف النهار وبالضعف بالحار واما جهة استعماله فيوخذ من نوع عضو
العليل كالشيخ في الاسهال العليا فانه يداوى بالمشروب واما الاسهال السفلى فانه يداوى
بالحقنة واما الاختبار لادهنه فيستخرج من قوة المرض وضعفه واما مداواة
العضو خاصة فيتم بطريق اربعة احدها الماخوذ من مزاجه فان الاعضاء المختلفة في
المزاج ضرورة كل واحد منها الى مزاجه الطبيعي الثاني الماخوذ من خلقته فانه ان كان
سخيفا كالرية لا يستعمل فيه الادوية القوية وان كان متكاثفا كالكلية يستعمل
فيه الادوية القوية وان كان وسطا كالكبد يستعمل فيه الادوية المتوسطة الثالث
الماخوذ من قوة العضو فان العضو ان كان رئيسا كالقلب او عظيم نفعه
كالمعدة او كان لطيفا كالعين لا يستعمل ما يحلل قوته الرابع الماخوذ
من موضعه فانه ينتفع به اما في تقدير قوة الدواء بحسب قرب العضو منه
وبعده فان المرض يسهل تغير مزاجه بالدواء اسرعه وحمله اليه ولا

الى

واما في مشاركة العضو بما يتصل به من العضو فيستفرغ المادة التي تحصل
فيه من ذلك العضو كما اذا حصلت المادة في الحجاب المقعر من الكبد
تستفرغ بالمسهل نحو الامعاء واذا حصلت في الحجاب المحدب تستفرغ
بالادرار نحو الكليتين واعلم ان المادة اذا كانت في الانصباب
الى العضو تجذب من موضع الى موضع وان كان بعيدا واما اذا حصلت
في العضو فان كان العهد قريبا تجذب من موضع الى موضع وان
كان بعيدا الى ما يجذب مادة الرحم بوضع المحجمة تحت الثديين او الفخذين
وان كان العهد بعيدا فيستفرغ من نفس العضو المتصل المشارك في الفصد والحجامة
اما الفصد فهو علاج قوي لا بد ان الاوردة واوداجها والانسب والعروق
المعتادة فصدها اي عروق المرفق الا ان العلة ان كان في الرأس
فصد القيفال اسرع في النفع ومتى كانت في اسفل البدن فقصد الباسليق.

اسرع واما الكي فيجمع منافع العرقين حتى ان الحجامة منه
منفعتها ضعيفة وهي تجذب الدم مما يحاذي العضو الذي يحجم عليه واقوى الـ
حجامة الساقين الفصل العاشر في القيء والاسهال والحقنة اما القيء
فقد يكون بالادوية مخاطرة فربما خيف المستعمل له وقد يكون بالطعام
فيقيء المعدة ويخفف ما يحاذيها من الاعضاء واما الاسهال فيشترط
فيه تقديم الملينات والكون بعده وشم روائح الطيبة من الاغذية
كالسفرجل والتفاح وان افرط الاسهال فتناول كعكا وزرب
الدواء ولم يسهل فالاولى ان لا يحرك الطبيعة ان لم يحدث
مرضا مخوفا وان حدث فالاولى ان يبادر الى الحقنة واما الحقنة
فانها تستفرغ ما في البطن والامعاء من الاخلاط الردية المتعلقة
الباب الثالث في امراض الراس وهي نيف ستة فصول الفصل الاول في الصداع

والصداع

والشقيقة والدوار هذه العلل اما ان تكون حارة او باردة اما الحار
فينقسم الى دموية وصفراوية اما الدموية فعلامتها حمرة الوجه والعين
وحرارة اللمس وامتلاء العروق وعظم النبض وحلاوة الفم وعلاجها
الفصد والحجامة واستعمال الاشياء الباردة مثل شراب العناب
والاجاص والتمر الهندي بالسكر الابيض وماء الورد والغذاء
البقل المزورات واما الصفراوية فعلامتها صفرة الوجه
وحرارة الفم وشدة الوجع والتهاب الراس والوجه وحدة
النبض وصفرة البول وعلاجها اسهال الطبيعة بالهليلج الاسود
والافتيمون والغاريقون والغذاء زيرباج الفروج
والفروج المتخذ من السمن والسكر واما البلغمية فعلامتها
كثرة النوم وثقل الراس وملوحة الفم وبياض اللون

وبياض القارورة وفتور النبض وعرضه وعلاجه اسهال الطبيعة
بحب الصبر وحب الشبيار والغرغرة بالايارج والسعوط بدهن
اللوز الذي انقع فيه ورق المرزنجوش وشم المسك والغذاء
تورباج العصافير **الفصل الثاني** في البرسام وهو ورم حار في سطح باطن
الرأس وينقسم الى دموية وصفراوية اما الدموية فعلامته حمرة الوجه
والعين وعظم النبض وحمرة اللون واختلاط العقل وعلاجه الفصد
قبل الاستحكام واخراج الدم من عروق الجبهة بعد الاستحكام
وتليين الطبيعة بماء الاجاص والعناب والترنجبين والسكنجبين
واطلاء الرأس بالبنفسج والغذاء ماء الشعير مع ماء الرمان المز
ثم مزورة العدس بدهن اللوز اما الصفراوية فعلامتها
صفرة الوجه والعين وسواد اللسان وحدة النبض وتواتره
البكاء والحمى الحارة وشدة العطش واختلاط العقل والسهر
والهذيان

والهذيان وعلاجه ماء الشعير المطبوخ مع الاجاص كما مر في ذات
العليل فالجزء الشديد بماء الرمان المز وبماء الحصرم وبعده مزورة
الاسفاناخ **الفصل الثالث** في الماليخوليا وينقسم الى ما يكون من خلط حار
والى ما يكون من خلط بارد واما الذي من خلط حار فعلامته حمرة البدن
وصغر النبض والسهر وعلاجه اسهال الصفراء بماء الرمان ودهن البنفسج وتقطيع
الكدو والخشخاش مع لبن النساء ويقطع طبيخ الاهليلج الاسود والاتيمون فتيل
والافاريقون والسقمونيا والغذاء مزورة الماش بدهن اللوز اما الذي
يكون من الخلط البارد فعلامته رطوبة المنخرين وسيلان اللعاب
وخضرة البدن وفتور النبض وعلاجه اسهال البلغم بماء الرازيانج
ودهن اللوز ولبن النعاج ويقطع طبيخ الاهليلج الاسود والاتيمون فتيل
والافاريقون مركبا بالخيار شنبر ودهن الخل والغذاء البزرباج

الفراريج المتخذة من لحوم الفروج الفصل الثالث في القيء ومحركه
من معدة غير تامة ومالك فيمنع الريح المنقطعة من النفوذ ويقدم
الى الغم وبه دوار اما البلغمي فعلامته باختلاف البدن والسهر وعلامة
نفثة الدم بالغرغرة وجب الاسطمخيقون وينفع ان ينفع في
المعدة الغاذية المحرقة والغذاء البطيء البري واما السوداوي
فعلامته الهزال والسواد والتوت وعلاجه طبيخ الافتيمون واما
والايارج الركاغانيس والغذاء الرطب البارد الفراريج الفصل الرابع
في السكتة وهي تحدث عن البلغم بملاء البطون الدماغ فيمنع
الروح النفساني عن النفوذ الى البدن وعلامتها استرخاء الجسد وتعطل
الحركة والحس والغطيط الشديد وعلاجها القيء والحقنة
بالحقنة الحارة وينفع في الغذاء الحمص والخردل الدسم وكذلك

والعفص

والعفص والسنبل والزعفران الفصل الخامس في الفالج والخدر والرعشة والتشنج
الرطب واليابس وهذه العلل كلها تحدث من استرخاء العصب وتصحبها من الرطوبة
البلغمية ومن برد المزاج البارد وعلاجه استفراغ المادة بالايارج فيقرا او
[illegible] والترياق [illegible] الفصل [illegible]
والشراب [illegible] الفصل [illegible] في الزكام والسيلان [illegible]
المنحدر من [illegible] فان كان معه صداع او انصباب [illegible]
فعلاجه ان يفصد وينفع شراب الخشخاش [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الفصل [illegible] في الرمد وان كان
[illegible] والوجه [illegible] فعلاجه فصد القيفال [illegible]

واسهال الطبيعة بطبيخ الاهليلج الاصفر والفواكه وحركها بالخيار شنبر والسكر وشرب
بان يوضع عليه لها الجبن والماء البارد والغذاء المزورات المتخذة بالعدس
والماش بدهن اللوز والملح الجريش مع ماء الحصرم وماء الرمان كما يفعل وان لم
يكن معه حمرة العين وكانت الاجفان تلتصق بالليل بعضها ببعض فالعلاج تقطير
حب الشبيار و بالايارج الفيقرا ويدهن الاجفان كل يوم والغذاء الزيرباجات
المتخذة بدهن اللوز الفصل التاسع في ضعف البصر وسيلان الدموع اما ضعف البصر
فعلاجه بتلطيف الغذاء وتقوية الدماغ بالطيب الموافق وشرب شراب
وترك الحمام والجماع واما سيلان الدموع فعلاجه بتلطيف الغذاء والاكتحال
بالاهليلج والتوتيا المحرق الفصل العاشر في اوجاع الاذن وهو
ما يكون من سدد ورياح مختلفة فان كان من الدم والورم فعلامته حمرة
اللون والضربان في الاذن وعلاجه فصد القيفال واسهال الطبيعة بماء الفواكه

والاهليلج الاصفر والخيار شنبر والسكر وتقطير في الاذن دهن اللوز المطبوخ بالماء
الورد والخل والغذاء المزورات من الحصرم والرمان والماش والعدس
المقشر وان كان من جنس السدد والرياح فعلامته الدوي والطنين وعلاجه
تنقية المعدة بحب الشبيار والغرغرة بايارج فيقرا وتقطير في الاذن
الكلى فراغ خبره زيت المرزنجوش ثم ترجع ... والغذاء الاسفيداجات
المتخذة بالتوابل الفصل الحادي عشر في امراض الانف ان كان معه علامات
الدم فعلاجه فصد القيفال ثم اسهال الطبيعة بطبيخ الفواكه والاهليلج الاصفر
والعناب والخيار شنبر والسكر والغذاء مزورة الماش والعدس وان
لم يكن معه علامات الدم فعلاجه اسهال الطبيعة بحب الايارج والغرغرة بالخل
والخردل والاشنان ... المنقوع في الشراب والغذاء الزيرباج
واما الرعاف فعلاجه فصد القيفال وشراب الحصرم والريباس

ونطلات الجبهة بالصندل والماء ورد والمبرد بالثلج ويصب على الراس الماء ورد
المبرد بالثلج ويسعط بماء لسان الحمل والكافور ودهن القرع والغذاء المزورة بالعدس
الفصل الثالث في عسر البلع وجع الاسنان واللثة وورمها كان دمويا او صفراويا فعلاجه
فصد القيفال واسهال الطبيعة بمطبوخ الاهليلج الاصفر وبخار شنبر وان كان
بلغميا او سوداويا فعلاجه ادرار الطبيعة او جب القوقايا والمضمضة بطبيخ
بجند طبيخ فيه ... وبلطف غذائه بمزورة الفروج
الفصل الرابع في الخوانيق وهو ورم اللهاة وتقسيم الى دموية وبلغمية وان كان دموية فعلاجه
الوجع ... في الحلق وضيق النفس والحرارة وعلاجه اخراج الدم قليلا في
دفعات كثيرة حتى لا يسقط القوة ثم الحقنة بطبيخ الفواكه والغرغرة بالحلو
الخيار شنبر والعناب ان ... او اكثر الاحمر ليجذب المادة الى اسفل
ثم تلين الطبيعة بعد فتح الحلق بالعناب المركب بالخيار شنبر والبرنجاسف

والغر

والغانيد وسعتر ... وشرب الخيار شنبر بالغرغرة بماء الطين المطبوخ و
لعاب بزرقطونا وبدر الخيري لا ينفع بعد ذلك ما ... البر والخشخاش وبزر
بالمطبوخ الهندي وان كانت بلغمية فعلاجها كثرة سيلان اللعاب وخفة الوجع و
العطش وعلاجها الغرغرة بماء العسل فيه الخردل والحجامة واسهال الطبيعة
بعد تفتاح الحلق بطبيخ الاهليلج الاصفر والاسود والزبيب وبخار شنبر والعاقر قرحا
واما العلق النابت في الحلق فيجب ان كان ظاهرا جذب بالكلبتين المعدة
فذلك وان لم يكن العلق ظاهرا تجرع الخل الشديد الحموضة والخردل حتى
يتحدر
المقالة الرابعة في امراض اعضاء الصدر الفصل السعال وهي يشتمل على خمس فصل
الفصل الاول في السعال ويقسم الى ما يكون من رطوبة والى ما يكون من يبوسة
فان كان من الرطوبة فعلامته ان لا يكون معه العطش وعلاجه ان يسقى
البنفسج المربى بالسكر مع لعوق من اللوز وحب الصنوبر ولعوق البزر

حلقه بدهن السوسن ودهن جوز والغذاء ماء الشعير بالبنفسج الرطب والطبرزد وان

كان من السوداء فعلامته العطش واستلذاذ بالنسيم البارد وعلاجه طبيخ بزر [illegible]

مع الخيار شنبر والخاشير ودهن اللوز وشراب الخشخاش والسبستان والعناب

والبنفسج والغذاء ماء الشعير المتخذ بالخشخاش ان النبض واكرر ويمرخ صدره بالشمع

ودهن البنفسج **الفصل الثاني** في ذات الرئة وهو ورم في الرئة يحدث عن امتلائها

عن الدم وعلامته حمى حادة وضيق شديد في النفس حتى كانه يختنق وحمرة في

الوجنتين خاصة كانهما صبغ غمان وعلاجه فصد الباسليق واخراج الدم حتى

يطفئ الحرارة وسقي ماء الكشك لعاب بزر قطونا ودهن اللوز والغذاء خردة

الاسفاناخ بدهن اللوز والشراب الابرد ويطلى على صدره الصندل والورد

والكافور بماء الورد **الفصل الثالث** في السل وذات الجنب اما السل فهو في

الاصطلاح قرحة في الرئة والصدر يتبعها حمى دقية وعلاجه ان يسقى لبن الاتان

ويسقى قرص الكافور ويجتهد في امساك الطبيعة والغذاء الفراريج والسرطان اما ذات

الجنب فهو ورم في الحجاب او عضلات الصدر او في الحجاب وعلامته ضيق النفس وعلاجه فصد الباسليق

واخراج دم الكثير واسهال الطبيعة بماء الاجاص الحلو ولعاب بزر البنفسج والغذاء

ماء الشعير والخشخاش بالسكر **الفصل الرابع** في الربو وهو ضيق النفس عند المشي والحركات

اما من امتلاء عصبة الرئة من الرطوبات اللزجة وعلاجه طبيخ الزوفا المتخذ بالزوفا

والايارج فيقرا والقيء بعد اكل الخردل والعسل والفجل والسكنجبين والغذاء ماء الشعير بالسكر

الفصل الخامس في الخفقان وان كان مع دلائل الحر كالالتهاب فعلاجه

فصد الباسليق الابرد وسقي اقراص الكافور [illegible] وبعد سكون الحرارة

سقي الاهليلج الكابلي الرطب والغذاء الفروج بماء الحصرم والزيرباج وان

كان مع دلائل البرد فعلاجه المفرح الياقوتي في شراب البادرنجبويه ودهن

السوسن والشراب الريحاني والغذاء الفروج المطبوخ بالزيرباج وان كان في

ثم المعدة وضعف بعض قواها فينبغي ان يسقى شراب الافسنتين وان كان لضعف مرض او استفراغ
قوي وافرط في الجماع فلتلطف غذاؤه **الفصل الحادي عشر** في نفث الدم وعلاجه فصد
الباسليق وبعض ادوية الكهربا جيد ولسان الحمل وماء الخرفج وبعض الطين الارمني والطباشير
الفصل الرابع في ضعف المعدة وهو اما ان يكون من سوء المزاج البارد ومن اجتماع
البلغم في المعدة وان كان من سوء المزاج البارد فعلاجه التدبير الحار بالكمون والانيسون
والنخواه والمصطكي والورد من كل واحد خمسة دراهم معجونة بالعسل المصفى غذاء
السكباج المعمول بالفلفل والدار صيني وان كان من اجتماع البلغم فعلاجه القيء بعد
الاكل الطعام بالسكنجبين الذي نقع فيه الفجل والخردل او شرب عليه ماء ورق الفجل
المعصور فيصبر ساعة حتى ينحدر الطعام وينقطع البلغم ثم شرب عليه شربة كثيرة من ماء
الحار ثم يتقيأ **الفصل الثاني** في الغثيان وهو اما ان يعرض بعد الاكل او قبله
فان كان بعد الاكل فعلاجه تقليل الغذاء وشرب شراب الليمون ان كان المعدة

باردة

باردة وشرب السفرجل ان كانت حارة وان كان قبل الاكل فعلاجه القيء بماء الفجل
وشرب رب الرمان المتخذ بالنعناع **الفصل الثالث** في المغص وسببه رطوبة او ريح في ٩١
الحرارة على تحليلها فعلاجها ويتولد رياح وقراقر وعلاجه ان يطبخ الكمون في
وشراب الريحان في ممزوجا بماء طبيخ الزرنباد والتكميد بالملح والنخالة
لاخراج الرياح مع الخندروا والكمون وورق السذاب **الفصل الرابع عشر** في الفواق
وهو اجتماع اجزاء من المعدة وانقباضها بالسرعة بدفع المؤذي فلا يندفع ١٠١
فيحدث الفواق وهو لا يخلو اما ان يعرض من الحركة بعد الاكل او حال خلاء
المعدة عن الطعام فان عرض من الحركة بعد الاكل فعلاجه السكون والسهر
ونفخ النفخ والعطسة ومص الرمان الحلو والتمر والسفرجل وان كان حال خلاء
المعدة من الطعام فاما ان يكون لضعف الاستفراغ او الحركة الحادة او للحو
لضعفها فان كان لضعف ذلك فينبغي الحليب والهريسة والنخع ودهن اللوز وان

لم يكن بضعف في ذلك فالعلاج حب شبيار وايارج فيقرا والسكنجبين والجلنجبين العتيق
بماء الكمون والمصطكي وتعديل المزاج وتلطيف الغذاء **الفصل الحادي عشر في الهيضة** و
الاسهال اما الهيضة فسببها سوء الهضم وفساد الغذاء في المعدة فيطلب الطبيعة دفعها
بالقيء والاسهال وعلاجها بما يجدد قوة المعدة شرب الماء الحار والكلاب ثم
شراب الحصرم وشراب رب الريباس واما الاسهال فان كان ما يخرج
مختلف الالوان ولم يكن معه مغص وكان العهد بشرب الدواء المسهل بعيدا
فسببه ان لا يحبس ذلك ما لم يحدث الاسهال ضعفا بينا وان كان معه مغص لينقطع
ولم يكن في البطن قراقر ورياح وكان معه العطش فيحبس بحبس السفوف مع الكعك السحوق
وحبا بالرمان [illegible] فيطبخ [illegible] وان كان معه قراقر والرياح ولم يكن
معه العطش فعلاجه سفوف بزر [illegible] المسحوق [illegible] البان [illegible] **الفصل**
الثاني عشر في الزحير وهو [illegible] البطن [illegible] مع خروج الرطوبات

[illegible]

الجمعة ذات رغوة قليلة المقدار فان لم يكن معه دم فعلاجه ان يشرب وزن
درهمين شبلانه ورامهر حب الرشاد المقلو ويطعم الزيت والخردل او
الجوز بالخبز وان كان معه دم فيسقى وزن الورد وشبلانه ودرهم بذر الاسفرام
المقلو ويطعم صفرة البيض المشوي **الفصل الثالث عشر في القولنج** وهو مرض معوي
لم يعسر معه خروج ما يخرج بالطبع وهو قد يكون من البلغم اللزج وريح غليظة وقد
يكون لسبب ضعف تناول اغذية يابسة فان كان من البلغم اللزج والريح الغليظ
فعلاجه سفوف الايارج [illegible] بدهن الخروع المصوب على ماء الكبار شربه والحقنة الاحمر
والغذاء ماء اللحم بالخبز وان كان من يبس فعلاجه ماء الشعير مع الخيار شنبر و
الحقنة الابيض وهي الكلك [illegible] في سفيداج المطبوخ باللحم **الفصل**
الرابع عشر في الديدان المتولدة في البطن علامتها صفرة اللون وسيلان
من الفم ووجع البطن والغثيان وعلاجها سفوف ايارج المركب من الافسنتين والسقمونيا

المنطار وجب ... الفصل الحادي عشر في وجع الكبد ان كان معه حرارة البول واسهال
البدل من الدم فعلاجه ان يفصد لها سليق الايمن وبسقى عصير الهندبا بالسكنجبين
البزوري ويطلى على الكبد صندل ابيض مع ماء الورد والكافور ويسقى الهندبا
الشعير والسكنجبين ويطعم ماء الحصرم بالخبز وان كان مع سائر اللون وعلته ...
فعلاجه يسقى الهندبا ... وبسبابه ... درسمها بالكار ... الاصول وابزور
ودهن اللوز والغذاء العصافير والطير البري الفصل الثاني عشر في الاستسقاء وسببه
الكبد وانواعه ثلثة الطبلي وهو الذي اذا قرعت البطن جاء صوته كصوت الطبل
الزقي وهو الذي يكون البطن فيه كالزق المملوء والقعي وهو الذي يكون البدن
فيه متورما ورما رخوا يحسم بالاصابع وعلاجه في الاول اما في الاكثر على الادوية
فالثاني واما النوع الثالث فالفصد قبل الاستحكام واما بعد الاستحكام
فاسهال الطبيعة بالبليلج الاصفر والغاريقون والكبابة ... وماء ... بزر

والسطر ... مرة بعد اخرى الفصل الثالث عشر في وجع الطحال وهو ان كان مع سواد
اللون وصبغ البول فعلاجه فصد الاسلم من اليد اليسرى ويسقى عصير ورق الخلاف والرطب
مع السكنجبين البزوري وان كان معه كمودة اللون وخضرته وضعف قوة وكان البعد
صبغه والجسم ... فعلاجه يسقى ماء ... الضماد يلطف الغذاء وادرار البول بالا
الاصول وبزور المدرة وشراب الافسنتين وتضميد الطحال الفصل الرابع عشر في البرقان
وهو اذا اصفر جلد الانسان وصفرته بعد الادويات الا ... غليظة ولم يكن به
حمى فهو البرقان وهو ان كان معه دلالة الحرارة فعلاجه ان يسقى ماء الهندباء و
ماء الرازيانج ثم طبيخ البليلج الاصفر والزبيب الكبار بشعير والغاريقون والعناب و
الغذاء الاسفاناج كما نص وان لم يكن معه دلالة الحرارة فعلاجه ان يسقى حب القافت
بماء الرازيانج ... الحمام ... لم يسقى ... الفصل الخامس عشر في امراض
الغضب الا ... الفصل ... في وجع الكلية ... اذا ...

٣٧

وجع الكليتين وكان في البول حمرة فعلاجه ان يفصد الباسليق ويسقى السكنجبين بماء

مع بزر قطونا وبزر الخيار وبزر القثاء مقشرة فان لم يكن فيه حمرة فيسهل

الطبيعة بماء الفواكه والخيار شنبر والفانيذ الابيض وان بال دما فيسقى ماء الفرفخ

والطين الارمني ودم الاخوين والكندر والخشخاش وبزر الفرفخ وان كان

في البول رمل فيسقى المدرات كبزر البطيخ وبزر الاترج ويغذى بمرقة

الماش والعدس وان حدث به سلس البول فيسقى سويق الشعير بالماء

البارد ويطعم السمك الطري الفصل الثاني في امراض المثانة اذا تولد الحصاة في المثانة

فعلاجه ان يسقى ماء نخالة وبزر الكرفس والاترج وبزر البطيخ بماء السكر و

الغذاء ماء الحمص بالشبث والحمول وهي الحنبذ وان حدث تقطير البول

فان كان مع ذلك برد فيسقى السكنجبين وماء الطين المصعد والحقنة بالخردل

وفي الشتاء معجون البلادر ومعجون الخوزي ويطعم الخبز بالجوز وان كان

مع

مع ذلك الحر فعلاجه علاج ورم الكليتين مع ذلك الحر الفصل الثالث في امراض

المقعدة اما الزحير والبواسير ان لم يعرض فيهما ورم حار فعلاجه ان يقعد العليل

في ماء طبخ فيه البنفسج وقشور الخشخاش والشعير المقشر ثم يدهن بدهن الخطمي وبعد

المرهم المتخذ من البنفسج ودهن الورد واما البواسير فهي اجسام تحدث من فساد

الاغذية وتكون داخل المخرج وخارجه فان كان لها سيلان الدم

وذلك بالحرارة فعلاجه اقراص الكهربا واقراص الكافور وان لم يكن معه

ذلك الحر فعلاجه حب المقل والاطريفل ويغذى بالاسفيدباج الفصل

الرابع في خروج المقعدة ان كان حدوثه من ضعف وبرد المقعدة فعلاجه

يسقى الجوارشنات والاطريفل المعجون بالعسل المطبوخ بماء ويغذى

المسخنات وان كان حدوثه من حرارة المقعدة فعلاجه يسقى البزور الباردة

بالحمص ويغذى بالمبردات الفصل الخامس في امراض الانثيين اما الورم

يحدث فيها خلافه فاول الامر ان يفصد الباسليق ويطلى الموضع بالصندل والكافور ثم اسهال الطبيعة باقراص البنفسج واقراص البزركتبه وتضميد الموضع بدقيق
لب الباقلا وشحم الحنظل وغذاؤه اما الجهرمه بدهن اللوز الفصل السادس في الفتق وهو نزول
بعض الامعاء والرياح الغليظة الى الانثيين لانخراق الحجاب فيخرج ان شدة الحر بعض
وشدة سعال او شقاق وشدة الصياح الحجر سقاه بمجاري الفتوق الفصل السابع في فرط
الطمث وضعف المثانة اما فرط الطمث فعلاجه فصد الباسليق واسهال الطبيعة
بحب الا صطمخيقون والغذاء الخبازي والزيرباج اما ضعف المثانة فدواؤه علاجه
بالمحرور فيسقى الحيض السمك المعمود واللبن بالسكر والترنجبين وطبيخ السمك الطري
وعلاجه ان عرض بالمبرود فيسقى المطلب الكبار الرجع والكمد بقوى
وطبيخ الحمص التسميد بشحم وازخلط والعصافير المقلوة ويتعهد بالشراب
العتيق الفصل الثامن في النقرس وعرق النسا ووجع المفاصل والكمد به من

هذه العلل وامره وهو وقوع النزلة الى النزلة اذا وقعت في الاعصاب في
مفصل الابهام القدم كان نقرسا وان وقعت في مفصل الورك كان عرق
النسا وان وقعت في مفاصل فقرات الظهر كان حدبة وان وقعت في
المفصل مطلقا كان وجع المفاصل الا انه ان كانت مع ولائد الحرارة او
ولائد البرودة فان كانت مع ولائد الحرارة فالعلاج فصد الصافن وتنقية طبيخ
الاهليلج والسورنجان والسنا وشاهترج ويجب تلطيف الغذاء وماء الحمص
والغذاء المزورات بالحمص وان كان مع ولائد البرودة فالعلاج التنقية كل
اسبوع بحب المنتن بعد الطعام المقطع البلغم ثم شرب الا صطمخيقون واستعمال الحقنة
كماده والغذاء ماء الحمص مع دهن الجوز الفصل التاسع في البواسير والدوالي اما البواسير
فعروق تلاط بطريق المقعدة لها افواه ترسل دم سوداوي وسبب السوداء وعلاجه فصد
الباسليق ثم اسهال الطبيعة بالاطريفل الصغير وادهانه والصبر عليه تعظم فيها العضد

وتغلظ بسبب مادة غليظة تنصب الى الرحم وعلاجه الفصد مرة بعد اخرى ثم اسهال الطبيعة
بحب السورنجان وحب الراسن وشرابه وتلطيف الغذاء المقالة الخامسة في العلل الظاهرة في ظاهر
الجلد والجبهات وهي ثمانية عشر فصل الفصل الاول في السعفة وسببها الكثيف
المادة الرطبة في ظاهر الجبهة وعلاجها الفصد وتنقية البدن بما يليق بالحال والاطلية
والادهان واصلاح الغذاء ويطلى الموضع بدهن الكلو والشمع وتقليل الخبز واللحم
الفصل الثاني في النمش والكلف اما النمش فعلاجه الفصد والحجامة والتكميد
ان لم يكف فسقي شربة من اللوغاذيا او من ايارج فيقرا وتلطيف الغذاء اما
الكلف فعلاجه الفصد والاسهال ثم الاسهال بالخربق الاسود مرة بعد اخرى وتلطيخه
بلبن التين ... في ... البيض ويسعط في ...
البنفسج ودهن القرع والغذاء بالاسفيداجات الفصل الثالث في الحكة والجرب
ان كان مع دم فالعلاج الفصد واسهال الطبيعة بحب الصبر والاهليلج

والاهليلج والورد والمصطكى والغذاء بخبز الحمص واللحم ويحذر عن الجماع والشراب
ويكثر الحمام بعد التنقية الفصل الرابع في الشري والحصف اما الشري فعلاجه طبيخ الاهليلج
الاصفر اما الحصف فسببه بثور صغار تعرض مع كثرة الاغتسال ويحدث ذلك من الهواء الحار
وعلاجه ان يسهل الصفراء ويلزم المواضع الباردة ويطلى المواضع ببزر البطيخ
المقشر المسحوق مع ماء الورد الفصل الخامس في الحصبة والجدري والثآليل اما الحصبة
والجدري فعلاجهما بماء الشعير بالسكر وسقي الرمان الامليسي ودهن الورد وسقي لب
الشعير بالماء البارد والثآليل يسقى بعد تنقية الطبيعة بالشعير ... بزر البقلة الحمقاء
ثم ماء ... الثعلب واما الثآليل فعلاجها طبيخ الافتيمون وسقي اللوغاذيا وايارج
روفس الفصل السادس في الاورام الحارة اذا لم ينضج الورم في بعض الاعضاء
فيجب ان يبدأ بعلاجها بالرادعات ثم يتدرج بخلط المحللات بها الى ان
لا تبقى ثم تقتصر على المحللات عند انحطاط الورم اما دموي او صفراوي او

٤٠

سوداوي او بلغمي اما الدموي فعلامته حمرة ماء الموضع وزيادة حرارة الملمس وعلاجه

تبريد بعد الفصد ثم استعمال الطلاء المبرد بالثلج وماء الورد ان كان في ابتدائه والا فلا

غليظة ثم لطخ المواضع بالاطلية المبردة وان كان سوداويا فعلامته صلابة

المواضع ورداءة الملمس وسواد اللون وعلاجه الاسهال بماء الجبن والسوداء وان

كان بلغميا فعلامته ان يكون رخوا ابيض رخو الجسد لا وجع ويكون بارد الملمس وعلاجه

اسهال البلغم بماء الجبن والبلغم فصل في السرطان وكثيرا ما السرطان جنو

ورم صلب به احوال كثيرة وعلاجه الفصد من الاكحل والاسهال بالمطبوخ ومطبوخ

الافتيمون ويحذر الاغذية الحارة والمسمنة للدم والكالعدس والباذنجان

ولتغذ لحوم الحملان والدجاج والسمك الرضراض وان كان قد حصل وهو مطبوخ الهليلج

وعلاجها تقليل الغذاء وبعده شرب الماء ثم اسهال البلغم بالجرح والبلغم والصلاح

نزاع الرماح والاطلاء بالمحللات والمنضجات فصل في الجرب

الجرب

الحمى اما ان يكون قصيرة الزمان او طويلة الزمان فان كانت قصيرة الزمان

فهي حمى يوم وان كانت طويلة الزمان فاما ان يكون مادية او لا يكون كذلك

فان لم يكن مادية فهي حمى الدق التي تعرض في الاعضاء الاصلية وان كانت مادية

فهي حمى خلطية فالمادة فيها اما ان كانت داخل العروق او خارج العروق فان

كانت المادة داخل العروق فتنقسم الى دموية وصفراوية وبلغمية وسوداوية

وان كانت المادة خارج العروق فتنقسم الى صفراوية وبلغمية وسوداوية

اما حمى اليوم فهي التي تحدث من الحركة في الشمس ايام الصيف ومن اكل الاغذية الحارة

ومن الغضب الشديد والتعب وعلاجها الاستحمام بالماء الفاتر وصب الماء البارد والتبليغ

والتنقل الى ان يخرج من الحمام بعد زوال الحمى ويغتسل بالماء الفاتر ويلطف غذائه

بالاده يومين واما حمى الدق فمن شانها ان تحدث عقيب الحميات المتطاولة

وعلامتها ذوبان اللحم لشدة الحرارة وسقوط القوة ودقة النبض وغور

البدن وحمرة الوجه عند ... حمی من البيت ... الشعير
لحام ... والسكر ... والطلا ...
وبعده المرنج بالبدن ... وتوضع على الصدر ... وان لم يحرق ...
... الصندل ... الرية والبنفسج ... والشعير والخس
... وبعدها ... حرة المختصر وامّا الحمى
... ثم ... والعلاج
... الحمى ... والشعير ... التغيير
... ان كانت الطبيعة ... الجامض ... والحمر
الصندل ... والنعناع ... الشعير ... البرد
وان كانت الطبيعة ... الشعير ... بالحمى
... وامّا الحمى ... المحرقة ... وعلاجه الفصد ...

نفر

... والاستعمال الطبيعية ... الجاص ... الشعير ... الجلاب
... وامّا الحمى ... الشمس وامّا الحمى البلغم ... الفلاحيا
... الطبيعة ... البلغم ... وامّا الحمى ... الغارية
فسبعة ... الغب ... غب ... الغب
خالصة ... ساعة ... الفصد والعلاج
الفصد ... والسكنجبين ... الطبيعة
... الفصد ... الشعير
... وامّا الحمى البلغم ... البلغم ...
والسكنجبين ... والشعير ... حمی ...
وامّا الحمى ... الربع ... الحمى ...
... علامات الربع

تغذى المريض بالفراريج وبعض دم الشوية الكشكية باب العناب ونسخ المرض عن
الغذاء فيد المرضة داود الشبه الاسفيذباج وحدان نفع طبيخ لا حيلة لو دا للشديد
مع الكبار شعير والذبحلي وبحال يكون لعنابه مصروفة الى ادرار البول
الكرفس والرازيانج وادا انقضت مدة الحمى فيلزم الطبيخ الغاف بطبيخ العوار
واما الحميات المركبة فهو اشد خلف ادوارها واختلفت حال المحموم فيما بين زمان
نوبة الصلح ونوبة الاخرى واختلفت العلامات واما الاولى فعلاجها خلاف ما ذكره
بحسب الامراض الظاهرة منفعة الحيوانات في قوى الاطعمة والاشربة لها وقت
بشهد ... الفصل الاول في الحبوب الحنطة حارة رطبة في الدرجة
الاولى الشعير بارد يابس في الدرجة الاولى والمراد الحنطة الاورس بارد
يابس الحمص حار رطب في الدرجة الاولى العدس بارد في الدرجة الاولى يابس
في الدرجة الثانية الارز بارد يابس في الدرجة الاولى الحلبة حارة في الدرجة

ثانية

ثانية يابسة في الدرجة الاولى الماش بارد رطب في الدرجة الاولى وقيل بارد في
الاولى يابس في الثانية اللوبيا حار رطب في الدرجة الاولى الباقلا زروحار في
في الدرجة الاولى السمسم حار لين الخشخاش بارد في الدرجة الاولى يابس في الدرجة
الفصل الثاني
الثانية بزر الكتان حار لين الشهدانج حار يابس في الدرجة الثانية
في اللحوم والبيض الغنم حار رطب باعتدال الضأن بارد يابس لحم العجول معتدل
لحم الجمال البزرا حروا يابس لحم الجمل لا ... لحم البقر حار يابس في الدرجة
الثانية لحم الطير لها بارد رطب لحوم غيره من الطيور لحم السمك الطري بارد
رطب سريع الانهضام واما البيض صفرة البيض الدجاج حار رطب وبياضه
بارد رطب ولكل بيض غيره ما ناسب طبعه الفصل الثالث في اللبنيات
الالبان كلها باردة رطبة الى الاعتدال بارد رطب من البان الغنم السمين
حار لين وادا صار حرارة الجبن الطري بارد رطب الجرف حار يابس

الفصل الرابع في البقول الكراث حار يابس والبصل
حار رطب والثوم حار يابس الحمص بارد رطب الاسفاناخ
معتدل الحر والبرد والكرفس حار يابس الطرخون والنعنع
حار يابس السلق بارد رطب الكزبرة باردة
رطبة الجرجير حار يابس الباذروج حار رطب الخس حار يابس
الهندبا بارد يابس ورق جبال ارناد وورق العجل حار
يابس الفرفخ بارد لين الفرونج حار يابس الحماض بارد
يابس الكرنب حار يابس البقلة اليمانية باردة رطبة البقلة
الربعي بارد رطب والخرفيف حار يابس القرع بارد رطب
والباذنجان حار يابس واما اصناف الفطر فالفجل حار
يابس قاطع البلغم الكرنب نفاخ الجزر حار يابس الشلجم حار
رطب

سريع الانهضام الفصل الخامس في الفواكه الرطبة واليابسة اما الفواكه
الرطبة فالعنب حار رطب ملائم للطبيعة المطلق في الجوز حار رطب الرمان
الحلو معتدل الحرارة والرطوبة والرمان الحامض بارد يابس العناب حار
رطب ممسك للدم الخوخ بارد رطب الكمثرى والسفرجل بارد يابس اللالي منه ملطف
الاحشاء بارد رطب ملين للطبيعة المشمش بارد رطب التفاح بارد يابس مقوي
للقلب البطيخ الحلو حار رطب وغير الحلو بارد رطب التوت الاسود
الحلو منه حار لين والابيض منه معتدل الحر والتوت الاسود الحامض بارد
رطب نافع للخناق الخنا والخيار بارد رطب واما الفواكه اليابسة فالعناب
معتدل الحر مفرط اللين الكستناء حار باعتدال اللوز الحلو حار لين
باعتدال البندق معتدل الحر الجوز اليابس حار يابس الفستق المقدد معتدل
المشمش المقدد حلو معتدل الحر والحامض بارد والمشمش حار يابس الزبيب حار

لين الزيتون حار يابس والدكيكي بارد يابس الفصل ر في الراء حار يابس الورد
بارد قابض الراسن حار يابس ا الرجيج زلين الريباس بارد لين الرازيانج
حار يابس الشاهترج حار يابس ا الترمس دا ينهزم مائلا الى الحرارة ويابس الجرجير حار
يابس الحماض حار يابس الجوزي معتدل الحر النعناع بارد محمر الحشخاش معتدل
الحر اليابس الكبريت حار يابس والكرفس معتدل الحر الاكرس بارد يابس
الباذنجان حار يابس الكافور بارد يابس الفصل د في الدال
دهن الخل معتدل في الحرارة ويبس دهن الجوز حار يابس دهن النارجيل معتدل الحر
والليس دهن الزنبق حار يابس دهن الآس بارد يابس دهن
البنفسج معتدل في البرودة والرطوبة دهن الورد بارد يابس دهن الشبت
والزيت حار يابس دهن الخلاف معتدل الحر والبرد دهن الخشخاش بارد
محرور دهن النرجس حار يابس دهن الخردل حار يابس دهن الفستق حار

يلي

ليق دهن البنفسج بارد رطب دهن المرزنجوش حار يابس دهن الكمون
حار يابس دهن الترنج حار لين الفصل ط في الطاء الكافور قوي الحرارة
واليبس العنبر لين الحرارة ويابس العود الهندي معتدل الحرارة يابس
الكافور يابس بافراط وهو من جوهر نراه بارد والذهب يابس
الفصل معتدل البرد الزعفران حار يابس الخطمي حار في الدرجة الثالثة
يابس التمر هندي حار لين جوز بوا حار المسك بارد يابس السنبل معتدل الحر
يابس السنا حار لين القرنفل حارة لينة الفصل ت في التوابل الكزبرة
اليابسة معتدلة في الحر ويابس الكمون الحصرم والكرويا التمر الحواء دارصيني
والحلتيت والدارصيني والزنجبيل حارة الخردل حار يابس السماق الصندل والزعفران
باردة يابسة الفصل ع في الزوجة الملح بارد يابس المري حار
يابس المري المخمر سيئ الهضم قليل الحرارة وكذا الصعتر المري مائلا

٤٧

العتيق حار لطيف مدر للبول المشمش غاذ حار يابس الفصل الحادي عشر في

والاشربة والادوية ما ذكرنا منه فنبيذ العنب حار رطب والعتيق منه حار

يابس ونبيذ الزبيب معتدل الحر والرطوبة نفاخ ونبيذ التمر والدبس

حار واما الاشربة والربوب فالسكنجبين السكري للصفراء نافع بارد

نافع للمعدة ناقص للبلغم والسكنجبين المتخذ بالعسل والزوفا والكرفس

حار رطب اصلح المحرور حار جيد للمعدة مسكن للغثيان والعطش رب

التوت بارد مطلق للطبيعة جيد للحرارة نافع للخناق الفصل

الثاني عشر في الاغذيات الجلنجبين السكري مقو للمعدة مسهل للصفراء

العسل اقل حرارة فيصلح المزاج معتدل في البرد جلي للبطن الجلنجبين

منضج للمعدة والحب الصنوبر الكبار وهو اقرب الى المعتدل مقو للمعدة فاما

للتشنج الكبير للاطفال والتفاح المربى مقويان للمعدة مسكنان والقلب

٥٥٧

شب ٢٥ صفر ١٢٦٢

حابس للاسهال الصفراوي ولا نوع الجرب نافع للمعدة الفصل الثالث عشر في

احوال الطبع اما الاسهل فالمشمش والخيار والكمثرى والخوخ والكرنب والسفنج

مثل الرز والعدس ونحوها والمخبوزات بارده المتخذة من اللباب والمصفاه

كلما اكل منه وما اكل بالزيت والسماق والتفاح فهو تنهاش ومن القوي عصارتها

واما المحرور فالعسل ملين على الهضم والخبز غليظ بطي الاستمراء

در اسکندریه اخوند ملا ... در

روز ... حسب ... الجنبا

و و ساعت ... تمام شد

شب یکشنبه

۲

۱۲۶۲

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد نامحدود حکیمی را که بقانون حکمت کامله و صناعه رحمت شامله انواع
امراض و دوافع اصناف اعراض را بعلت الادویه و عنایت اغذیه و درود
نامحدود بر رسولی که مسیحا دم رسالت و زبده نبوت طبیب عیوب است و شفا دهنده
درد است صلی الله علیه و سلم و آله اجمعین الی یوم الدین اما بعد چنین گوید
بنده ضعیف و کمینه نحیف المستغفر لذنوبه الی الله المجید یوسف بن محمد بن
یوسف الطبیب ستر الله عیوبه و غفر ذنوبه که چون بتوفیق حضرت باری
رساله علاج الامراض که علاج هر مرض و دوای هر عرض در وی
مذکور است و بتحریر صورت اتمام و سمت اختتام یافت بنظر شریف مطالعه
بعضی از فضلای نامدار که ایشان را با این ذره بیمقدار التفاتی بود
اشارت فرمودند که کتابی در شرح مشکلات و طریق ترتیب

الکر

مرکبات که در آن رساله بیان و تعیین گشته با زواید و فواید دیگر
علامات امراض و امارات اعراض و غیرها باید نوشت تا از مطالعه آن کافه
انام از خواص و عوام مستفید و بهره‌مند گردند لاجرم عنان عزیمت بصوب مرقوم گردید
بجامع الفواید موسوم است مصروف گشت امیدواری بعنایت بی‌غایت باری عز
شانه آنست که بعز اصغا و علی رضا معزز و مفتخر گردد والله ولی التوفیق
فی المقصود و بیده الملک المعبود علاج امراض الرأس مطلقا صداع حرارتی بیش
خلطی لذاع اختلاط بود که لاجرم دیگر از گرمی و سردی و خشکی و تری باشد و غیره زایل
نظم ای دیده ز درد سرت رنج و عنا ترک حرکت کن و طلب راحت نما
خطمی و بنفشه و سبوس گندم مجموع بجوشان و در آب نه پا هفت بالتوبه مذکور
گل خطمی و بنفشه از هر یکی درم سبوس گندم نیم درم همه را در چهار رطل
آب بجوشانند تا از نیک به ماند آنگاه پاشویه کنند صداع دموی
یعنی درد سر که از خون باشد علامتش سرخی چشم و روی و شیرینی دهان
رباعی ای درد سر تو گشته از خون بهراس گر بتوانی رگ سر و رو بکشا

شربت زرشک طلب کنند و آب لیمو و شربت کاسنی و عرق بید سازند
صفت شربت زرشک زرشک طلب چهار درم به ده مثقال قند سفید شیرین کرده
پنج درم آب لیمو اضافه کنند صداع صفراوی یعنی درد سر که از
صفرا بود علامتش تلخی دهان و زردی چشم و درد سر علاج درد
سر اگر بود از صفرا صندل مکی با گشنیز طلا از شربت
می طلب شراب یخ و از اغذیه کشک و جو با ماش خوراک
صفت طلای بید گرد صندل سفید نیم درم در چهار سیر آب گشنیز تر حل کنند
و به تکه کتان کهنه زنان بر آن طلا کنند صفت شراب یخ نیم من در ریم من
آب بجوشانند تا یک نیمه غلیظ شود و یک مثقال فرو دیگر دو پنج سیر آب یخ
لفافه نماید اشارت به جلاتی که در مرضهای صفراوی باید طلا بحران
بنضج صفرا و ظهور اثر آن از صفات [illegible] جلا و غیره صفت منضج صفرا
بنفشه گل سرخ کاسنی نیم کوفته از هر یک ۵ درم سپستان [illegible] عناب
و آلو سیاه از هر یک پانزده درم همه را در سیر آب بجوشانند تا از دو یک

بن

به صفت سه سیر صاف کنند ۵ سیر و نیم تر بجای سفید در آن حل کنند
و صاف کرده نیم گرم بخورانند علاج بیماری که از صفرا پیدا شود باید
که بخورد زیره دفع صفرا یا حب بنفشه یا نقوع سپستان یا آب انار شیرین
خشک [illegible] طلا حب بنفشه ۵ درم تربد سفید با روغن بادام چرب کنند
یک درم رب السوس و لعاب هلیله زرد و نیم درم محموده و ایشان [illegible]
رومی در آن همه را کوفته و بیخته با آب شکر کنند و حبها سازند و در شربت بنفشه با
چیزی که مشابه آن باشد بلعند و [illegible] فرو برند صفت [illegible] و در طبع
ذات الریه شراب آمد صفت نقوع سهل سپستان [illegible] هلیله زرد
از هر یک پنج درم تخم کاسنی نیم کوفته [illegible] خطمی [illegible]
از هر یک [illegible] تخم تر [illegible] زرشک از هر یک [illegible]
همه را یک روز و یک شب در نیم من آب کرم [illegible] صاف کنند و [illegible]
و در آن حل کرده صاف کرده نیم گرم بخورانند صفت شراب [illegible] درخت [illegible]
در [illegible] گلاب حل کرده و صاف کرده [illegible] آب [illegible]

49

افشره و بخته آن اضافه کنند صداع بلغمی یعنی دردسری که از بلغم باشد
علامتش سنگینی سر و کاهلی و بسیاری خواب و سستی اعضاست و سفیدی روی
و چشم و تری دهان است علاج ابتدا که صداع بلغمی باشد اول اگر روغن
قسط و فرفیون بماز طلا ترتیب طبیخ بالای طلا کنند و بعد
از بهر غذا حب قسط قسط چهار سنجه و فلفل و قرحا و زنجبیل
از هر یک سه درم حب بهیستره درم همه را کوبیده و نیم من آب بجوشانند
تا نزدیک به نیم برآید صاف کرده و با سیر روغن زیت باکنند تا بجوشد
بجوشانند تا روغن بماند صفت روغن قرفه در فلفل و قسط از هر یک ۵
درم حب بهیستره یک و نیم درم بوده که از سه درم عاقرقرحا ۵ درم
مویزج نیم درم همه را کوفته دو نیم من آب بجوشانند تا روغن بماند
صفت طبیخ بالای عبارت از تربد که با دیگر دوا جوشیده باشد
بیان صداع که در بیماری بلغمی بود نفع کند تحلیل بلغم و ظهور اثر
آن از جهت اول فواق ما رحلا وغیره صفت طبیخ بلغم بادیان باد

باورنجبویه و نیل از هر یک ۵ سیاوشان و ... تقر
نیم کوفته از هر یک ۵ درم انجیر ... همه را در ... آب بجوشانند
تا نزدیک ربع آید برسم صاف کنند و بدهند ... شربتی ... درم
که اختیار کنند صفت حلقه عنبر برگ گل سرخ نیم کوب یا قیمه کرده بدهند
عسل بیامیزند و چهل روز در آفتاب نهند با برگ گل سرخ خشک ... بکوبند
با ... بمالند و ... کرده ... تا وقت ... را اندوده ... عسل
زنجبیل ... جوشش ... نافع باشد علاج از بلغم اگر ... ان
بیهوده ... که ... تا ... ... حب اسطوخودوس
یا حب ایارج یا حب قوقایا صفت حب اسطوخودوس ... و حب النیل از
هر یک نیم درم ... زرد از هر یک ... درم ... حنظل
و ... از هر یک نیم دانگ همه را بکوبند و ... نیم درم غاریقون
... را ... اضافه کنند و آب کرفس ... از ...
عسل ... شبانه ... غلظ ... صفت حب ایارج ... یک درم

حب الیث و انیسون از هر یک نیم درم تخم خطمی دانگ نمک هندی دو دانگ
همه را بکوبند و بیزند و نیم درم غاریقون بخورند بیرون که زرد و یکدرم ابرنج
فیقرا الخاقه بخوره باب الیان خمیر کنند و حبها ساخته شربت ٥ درم
و نیم تا سه درم بطریق حب اصطمخیقون خورند **حب ایارج فیقرا** مصطکی و زعفران
حب البلسان و حب بستان و سنبل و اسارون و دارچینی از هر یک
جبر سقوطری شربت یا نخ درم مثقال هفت تا نیم اسکنه همه را کوفته و بیخته در رشته
بکار برند جبر سقوطری عصاره افسنتین با یک ادو مصطکی
از هر یک درمی حممحه و تخم خطمی از هر یک دانگ همه را کوفته و بیخته از آب
آس خمیر کنند و حبها ساخته بدستور حب ایارج فرو برند شربت ممسک
صداع سوداوی یعنی درد سری که از سودا بود علامتش تیره گی رنگ و زردی
و خشکی بینی و فکرهای فاسد و بد مزگی دهان **بالباب** که در دیر بود
بسبب سودا و از دست مداومت شراب افتیمون را از شربت جدا کرد
که و سایر غذا او را از روغن بادام و با دام حلوا **حب شربت افتیمون** فصل

دو درم و نیم درم عرق آب جوشانند تا به نیمه آید صاف کنند و بجز قند
سفید که در آن حل کرده باشند بجوشانند تا بقوام آید **صفت روغن بابونه**
گل بابونه تر ٢ رطل روغن کنجد ممزوج و در شیشه کنند تا چهل روز در
آفتاب نهند یا گل بابونه خشک یا نیم درم در نیم من آب جوشانند تا
نزدیک به نیمه آید صاف کنند و ده سیر روغن کنجد را اضافه نموده بجوشانند
تا روغن بماند **صفت روغن بادام** مغز بادام مقشر گرفته با چیزی کوفته به آنچه ٥ درم
بکوبند و قطره چند آب گرم بر وی پاشند و بر طبق مسی که بر روی آتش
گذاشته باشند بمالند تا روغنی که در آن باشد بیرون آید **اشارت به الملا**
به مهلا که درد حقیقی صداع فرخ است مجلد نفع کرده و ظاهر
اثران از اجتماع اخلاط و در تار رحلا و دماغ **صفت شطیرج** سودر
دسطوخودوس ابرنج بخورید کلاه زانی گرشتا تهرج از هر یک بضاله
پر سیاوشان بادیان ٥ اصل السوس مقشر نیم کوفته از هر یک ٥ درم همه را
در سی سیر آب بجوشانند تا نزدیک به هشت سیر بازآید صاف کنند و شربت

اعلم ... دعا

51 قند سفید تبریزی کهنه نیم گرم رغبت کنند که مفید است علاج کرد در اثنای تر

چنین زنبور [illegible] پیدا باشد که تنقیه کنند از زرد و معجون نجاح

یا حب افتیمون یا حب اسطوخودوس تناول نماید معجون نجاح

هلیله سیاه پوست هلیله کابلی پوست بلیله آمله از هر یک ده درم اسطوخودوس

افتیمون بسفایج تربد از هر یک پنج درم همه را بکوبند و بیزند [illegible]

تربد غاریقون بوزیدان نیز گذرانند و از هر یک نیم درم تخم حنظل

دانگ [illegible] از هر یک [illegible] عسل [illegible] تناول کنند

حب افتیمون افتیمون یک درم نیم بسفایج نیم درم خربق سیاه یک

[illegible] از هر یک ربع درم اسطوخودوس دانگ همه را بکوبند و

[illegible] در صلایه [illegible] غاریقون [illegible]

نیز گذرانند از هر یک نیم درم اضافه نمایند با آب خمیر کنند و حبها سازند

[illegible] باید که شربت [illegible] [illegible]

شربت [illegible] درم [illegible] درم حب اسطوخودوس اسطوخودوس [illegible]

بسفایج

بسفایج از هر یک ربع درم تربد و [illegible] هلیله زرد و [illegible]

از هر یک نیم درم تخم حنظل [illegible] همه را بکوبند و [illegible] غاریقون

بوزیدان نیز گذرانند و اضافه نمایند با آب خمیر کنند و حبها سازند [illegible]

افتیمون [illegible] صداعی که از گرمی آفتاب [illegible] علامتش تقدم [illegible]

آفتاب و گرمی [illegible] علاج از گرمی آفتاب [illegible]

[illegible] پیدا [illegible] ولعاب [illegible]

[illegible] صداعی که از زردی هوا [illegible] علامتش تقدم [illegible]

[illegible] علاج [illegible]

[illegible] پیدا [illegible]

[illegible] طلا [illegible]

[illegible] ده درم

[illegible] صداع [illegible] علاج

[illegible] قطرات [illegible]

از جنس او چه بریم آید باشد [illegible] از صبح و اگر زرد و اورا [illegible]
بریم دخول از جمله علامات بچه است [illegible] انگه دوان [illegible]
بر [illegible] بچه و دفع طبیب [illegible] و روغن [illegible] در رو نیم [illegible] **نایل** [illegible]
شقیقه اگر باشد [illegible] کف زرنیخ [illegible] بر [illegible] با [illegible]
بگرد [illegible] و [illegible] و زیر [illegible] تا ریش [illegible] **طلاء**
ضرکی [illegible] زعفران نیم و [illegible] یک [illegible]
بهم اگر [illegible] و بیخ [illegible] کشته و بر روی [illegible]
چنانچه **سیم** [illegible] که در [illegible] سرگشته باشد
علامتش [illegible] تب [illegible] و [illegible]
زاجی [illegible] که [illegible] اسباب [illegible] باشد [illegible]
عناب [illegible] و [illegible] و [illegible] از صندل [illegible]
کشنیز و گلاب **[illegible] عناب** عناب [illegible] و [illegible] آب [illegible]
[illegible] کشته [illegible]

[illegible]

صفت [illegible] [illegible] نیم [illegible] و [illegible] در [illegible]
[illegible] گشنیز [illegible] درم گلاب [illegible] کشته و [illegible]
[illegible] باشد [illegible] **[illegible]** [illegible]
[illegible] علامتش تب [illegible] و [illegible]
باشد [illegible] **[illegible]** [illegible]
شود [illegible] است [illegible] که [illegible] است [illegible]
[illegible] از [illegible] و [illegible] است [illegible]
[illegible] است که [illegible] باشد **[illegible]**
[illegible] [illegible] علامتش تب [illegible] و [illegible]
خواب و [illegible] است **[illegible]** از [illegible] اگر [illegible]
از [illegible] است [illegible] [illegible] کرد [illegible]
که [illegible] است [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] است [illegible]

[illegible] است [illegible] باشد [illegible] مرگ و [illegible]
[illegible] است [illegible] است [illegible] و [illegible]
[illegible] **[illegible]** [illegible]
[illegible] که [illegible] است [illegible]
[illegible] و [illegible]
[illegible] است **[illegible]** علامتش [illegible]
و [illegible] از [illegible] و [illegible] **[illegible]** [illegible]
[illegible] است [illegible] باشد [illegible] حالت
[illegible] از [illegible] حالت
[illegible] [illegible] هر یک ده درم
[illegible] درم [illegible]
[illegible] و [illegible]
۱ [illegible] هر یک [illegible] درم [illegible]

[illegible]

[illegible] **[illegible]** [illegible]
[illegible] علامتش [illegible] چشم [illegible]
[illegible] **[illegible]** [illegible]
[illegible] که [illegible]
که [illegible] **[illegible]** [illegible]
[illegible] هر یک ده درم [illegible]
[illegible] و [illegible] هر یک [illegible] درم
[illegible] و [illegible]
[illegible] و [illegible]
[illegible] **[illegible]** [illegible]
[illegible] درم [illegible]
[illegible] **[illegible]**
[illegible] باشد

گرم کرده بگذرند و بعد صاف کرده بعد در ... لحظه تا صاف گردد و بنوشند
باشد بیرون آید **جذام** که عبارت است از باطل شدن حس و حرکت
بسیار و تغییر الوان او در شکل که عبارت است از جمال اعضا ... حدوث این علت
از استیلای سودا است **علاج** چون به جذام گرفتار گردد و عادت رنگ
که تو را ... کرده عادت ... که این ... خون ... صحت بخشد و
کرده عادت **صفت حقنه که اخراج سودا کند**
سنا مکی خاصه ... نیم کوفته از هر یک پنج درم و ... ورق
بنفشه چهار درم ... گل ... درم ... بادیان ... سیاه ... بر ...
از هر یک ... درم ... در آب ... بجوشانند تا ... بر ... و ... گرفته
کنند ... درم ... حل ... در ... حل کرده ... و صاف
کرده ... روغن بادام ... روغن ... بر ... فرما ... و ...
نوبت نیم گرم ... کنند ... و صفت ... روغن بادام و ... در ...
گذشت **اسم در علاج جذام** ... هر که به جذام ... جمیع علاج

... در ... سطح ... تا ...) انها که ... علاج ... و
باید که ... کنند خلط سودا را **علاج**) اجزای سودا با ... کنند
که ... در ... بجای ... مصلحت کرد
صلاح سودا ... **سبات** ... در ... علاج ...
در ... آب ... و ... و ... علاج ...
بول **علاج** ... نبات ... در **علاج**) باید که با اهتمام ... تمام
و ...) از ... و ...) ... باب
...) طریق ... مذکور ... و ... از هر یک ...
... و ... آب) ... کنند ... در علاج
سبات ... نبات کردی ... گرم) کرده ... فرد
به صورت ...) ... کنند) باید ...
...) **ذکر علاج ... و جمیع ...** ...
... از هر یک پنج درم ... درم

و دیگر ... و ... در روغن که ... یا نام او ...
علاج هر کس که ... باشد او ... علاج ...
نزد یک طبیب حاذق ...) و ... علاج ... باشد)
اگر ... که ... که ... کسان ...
... که ... از ... یا ... را ... نا
و ... که ... باشند و ... از ...
و ... علاج ... که ... عادت
... جمال ... کنند و ... که عادت
... **علاج** ... کرده ... باشد
... علاج ... و ... علاج ...
و ... **علاج** ... کرده ...) ...
...) ... از ... سیب) ... ازو ...
... **علاج** ... سیاه و ...

و ... از هر یک ... درم و ... درم ... و
بادام ... در ... اضافه ...
... از ... ساز ...
می شراب لیمو ... نیم ... آب ... بجوشانند تا ...
... و ... آب لیمو اضافه نمایند **سرد**
... جنین ... حنین ... و
... خوابست) **علاج** انها که
... تا ...) باید
خورد کباب با ... و ... بر ...
صرع که ... است و علاجش ... اقسام ...
... است **علاج** انها که ...
...) باید که از میوه های تر پرهیز) از خوردن ...
...) و ... کرده ... **سکته** که ... از ...

نیم کوفته چهار درم اهلیلج و پوست هلیلج کابلی با پونه و حلبه از هر یک
ده درم تخم خطمی اسبغول یک درم انجیر ده عدد همه را در سیر آب
جوشانیده تا نزدیک به نیمه آید صاف کنند و ده استار قند
و ده استار ملک لسان ده درم ... با یک درم ... پنج درم
روغن بادام اضافه نمایند و بدهند نوبت نیم گرم علاج سکته بنویسیم
است بغایت که از دماغ حاصل در کشته باشد چون از صفرا بود ...
... چشم و بینی در زردی ... علامات **علاج** بنوا آن چنین که فرق
... از حد ... که بعد از ... در روغن بادام و بنفشه
حل کنند و بر ... از آن ... **صفت روغن**
بنفشه مغز بادام بنفشه ... نیم کوفته ... گل بنفشه تا نیم کوفته در ...
کنند و چهل روز بگذارد پس بدستور روغن بادام که در علاج ...
سوداوی مذکور شد روغن کشنیز با گل بنفشه تا ... درم روغن
بادام نیم ... کنند و چهل روز در آفتاب نهند با گل بنفشه ...

بازده درم و ... آب جوشانیده تا نزدیک به نیمه آید
صاف کنند و ده استار روغن بادام اضافه نموده بجوشانند تا روغن بماند
علامت بد درنجوف بیمار تو هر وقت که خواب نیاید اگر در بیداری
آن نفوذی می نماید ... اگر ... خشک ... که در خواب
دهلیز بیاید **جنون** ... از اجله سودا
علاج ... که از ... عقل ... علامت جنون باید بود
چیزی ... صورت ... **گو نفس** ... صدای ... دود
... **علاج** ... ظاهر ... ان اشتغال ...
هم در علاج جنون ... خلط سودا افزوده ... از آن
... که ... **گر تو** ... روده ...
چه ... **غم مرحرات و سودا** که مردم ...
... بسبب کثرت اختلاط ... و افراط فکر ...
ایشان عارض شود علامتش زردی روی و ... دهان ...

٥٧ شده ناحس و حرکت جمیع اعضا است چون [illegible] از خوف ملاقیش [illegible]
و رو برو بما برطلاقت بخسوف است **تابعی** هر کی که زبانش کند تا
افتاد **ما** هم حس و ادراک حرکت زخطا زیاد اگر زبون [illegible] و رود [illegible]
ادو خط و رود هم باید رنگ سرد و روی گشاده ودیع **دانکه صاحب سکته**
سکته را بدو چنین صاحب سکته را نفس میته رود اندانی کرده کو در
حیات او شبه شود اینکه قوی بطعام نظر دهکن را در روی دیو
دید و هفته زنده بود **کابوس** که عوام بره است اسم کرده ملاقی
در رو برو سرخی چنین است و سبب آن بخوات به برین رگها او در
معن فرا و برنج و کابیج و سفید نانان و بعضی از عضا و در دود داد انخ
چون و چینی در تره کو نمک و در روی وکی ها زیادت است اگر آن
شبیه است مانند جنویا **تابعی** چنین نیست کابوس نزد مادی بود و اینی
شود به دلیل بود و سردا هر ماه که موجب آن است آن
[illegible] ماز تن برون بیاید تا میزاد کرده و بخون بود و فصد باشد
که

کرده حاکم خطی دیگر به مناسب آن خلط صاحب کابوس را اسهال [illegible]
تابعی در کابوس هر کس که بسیاری کابوس بود او را کم خوردن
به صفحش زرد او را اخر کار با شود و بیماری باصرع شود بود و
باسکته شود **خدر** یعنی کرخ شدن عضوی از آن [illegible] چنین از آن دو رود
و تربه ملاقش سردی لمس و طرب و مانی دکابیج و زردی تر سختی است
تابعی بجوانی ضعف کسی که کرخی روی شود او زرد روی علاج باید مثل
غرغره باید بر کمال آن روغن قسط چون انکه زرنجی باید
منقوص **مس** تخم ترب نیت پیچ مع بوزن هر یک ده درم در یک [illegible]
اب بجوشند تا بدیه سیراب صاف آید و مس در رنگ های [illegible]
درم جلا با نمک و مانی ملی کمد نیم گرم باید ساده و چنین و تخم با
مند مدو کشند تا تره شود مصدعی نیم کشیده با [illegible]
شود بجز برگ ضعف که بخشند باید باده با لاک و ده بجوشند اخفا قهادا
و ده بجوشش باکه و ببند بیاید ضعف جای که ادرف

[illegible]

٥٨ در ریشته کشند وجوب بروز بگذارد گرمیتر که کهنه است روز در
تنیده کشند و ده ماه در آفتاب نهند باشیر بیار ضعف به روده گرد
در چهار مرگ کهنه کشند و در بلخ نهند تا همان روزه صفت روغن
قسط در سبیل حی کدشت **فالج** معنی باطل شدن حس و حرکت
نصف بدن و در حالت بعلوی بسبب خشکی در بعضی شیدی رومی و در [illegible]
بینی و ملامتی و شبه بخوابت **تابعی** چون علیش زبیخ رگی کرد و سر
نصف بدن از حرکت که و در جمله علیش جیبهی با دیده و
ماء العسل عسل گیرند و ده درم آب بجوشند تا هفت من باشد
و در مدت چهار روز پی اشامند **دوم دوایه** چون صاحب فتح را چهار درم
از ما [illegible] شریش جلا بر او را حکم انکور نکو آب نخورد با زیره
وزعفران نهد انبابد **ماء العسل** بوت بیخ بادیان و پوست
بیخ کبر و پوست از جو از هر یک پنج درم انیسون و جلاجن از هر یک
و از هر یک سه درم موریز دانه بیرون کرده ده درم همه را در آب یکی
کشند

کشند و بجوشند تا بنیه آید صاف کنند و گرم عسل بکیر ما [illegible] بخوام
از شده و هر جای ده درم از دوای و در شیر شیرگلاب است که ده نیم گرم باشد
هم **در علاج فالج** چنین پر روز چهار روز زنجبیل بگذرد و باید که مسواک فالج گرفته باد
انکاه دو بار در روی سهولت ترکیبها را باشد که مرفص در صحت برود
ذکر بعضی که ادویه و جمیع اعضای عصب را نافع است مثل را که خدمت باید
نیم کوفته قسط بوند و حتی از هر یک پنجه درم تخم کرفس بجای ابهره
بادو نیت از هر یک سه درم تخم حنظل ده درم همه را در بیر اب
بجوشند تا به ده سیر آید صاف کنند و پیچ بیر روغن زیت با روغن
کنجد اضافه کرده نیم گرم به وزن بکشند **هم در بنا فالج**
تابعی معنی بیوسر فقا به نزدیک رسید او رنج و بجای [illegible]
فاید و دید **را** از روغن قسط و فرفیری و شونیز چنین آنکه و هد
دست باید **و** صفت روغن قسط در علاج [illegible] گذشت و صفت
روغن فرفیون در علاج حی مذکور است **صفت روغن** شونیز

[illegible] با جز [illegible] عناب بان باشند [illegible]
و [illegible] روغن [illegible] که در [illegible] ایشان [illegible] روغن [illegible]
لقوه [illegible] کج شدن روی [illegible] چشم و لب [illegible]
از رطوبت [illegible] **علاج** [illegible] که [illegible] لقوه رسیده
[illegible] ایشان [illegible] اگر [illegible] دادن [illegible]
[illegible] روز [illegible] دارند [illegible] **در علاج** لقوه [illegible]
[illegible] رسیده [illegible]
باید که [illegible] باشد که از [illegible]
[illegible] مذکور [illegible] **در علاج** [illegible] رسیده از
[illegible] باید که [illegible] از [illegible]
[illegible] در خانه تاریک [illegible] **[illegible]**
[illegible] از [illegible] ایشان [illegible]
[illegible] است **علاج** [illegible] که در [illegible]

عناب

عناب [illegible] باید داد و [illegible] شراب [illegible]
باید [illegible] **[illegible] عضو** [illegible]
[illegible] اگر در [illegible] باشد [illegible] باشد اگر [illegible]
[illegible] باشد و اگر در پهلو باشد [illegible] پرده که در
پهلو [illegible] است و اگر در جمیع بدن باشد [illegible] است **باب**
[illegible] عضو [illegible] بدن [illegible] باید [illegible] گرم بر آن عضو نهاد و در
[illegible] مذکور [illegible] باید داد
[illegible] [illegible]
[illegible] هر یک [illegible] تخم [illegible]
[illegible] درم [illegible]
[illegible]
[illegible] **[illegible]**
[illegible] [illegible] اعضا [illegible]

بول است علاج حب عنصل تو را بشیخ لد بلغم سر افزودن را محت
و راحت کم شو، و زغرغره کوشش نده تر از آنکه طبیع، منکر گردد
چو انکه مرض محکم شود تمدد یعنی راست ماندن عضو

چون از آنکه سهر و تر باشد علامتش بردی پلک و گرانی اعضا و رمی
نبض است علاج هر کس که گرفتار تمدد گردید، و انکه زجوب سلیخه
فائده دید اندر بدنش روغن پیه کفتار را با روغن پیه خرس باید
مالید برد بگو که دانه است در اندرون پلک بموضعی
که مژه روید بجای چشم تو مبتلای تنگدلی برد، تدبیر تو نزدیک
بر اهل خرد، سکنجبین و حلیت و اشق با سرکه، بر دیده اگر نهی برد
را ببرد، سکنجبین شیر است معروف و حلیت انگوزه است و کندر
را اشق گویند شعر منقلب و شعر زائد یعنی که برآمدن مژه و موی زیاده
علاج گر شود پیدا منقلب گرداند، و تنقیه دماغ بنماش بجد چنین
تنقیه تمام حاصل گردد شر کنی ای تو را که او نه همه قشر ریدن

پلک است سلاق که آن تابش ز ضعف و حرکت گرانه پلک چشم ورمی
مزمن است تولد این مرض از رطوبت غلیظ بورقیه است علاج
در پلک تو ای کرده غلیظت بیابد، از مغز تخم سپید مید ار بای سفید
انجم مرغ و پیاد خود، را بریز بر آن چشم پلک و بیاز خال شرناق یعنی زیادتی
پیه در پلک بالا علامتش گرانی پلک در وقت باز کردن چشم است
بدشواری علاج در پلک تو شرناق چو پیدا گردد، غم را دل مجواز
تو با و اکه و، تا آن وقت که دست کاری بکند هر بار اگر مدادا
گردد غرب که ریشی بود در گوشه چشم لد حاز مینی علامتش آن بود که چون
انگشت بر موضعش فشاری ریم برون آید علاج چنین گرد و ورم گوشه
چشمت کم نشود، تا مشحری امدای دلت معدن چو د، اگر ماش
بسایند و با لند بر وی، امید بود که رو نماید بهبود و جرب که در نهی
اندرون پلک است کسیل که بچه است شبیه بر کهاد رسم با خفه
بر سفیدی چشم حدوث جرب از رطوبت بورقیه است تولد

سبل لثه و امتلای دماغ و پری رگهای چشم است **باب** در دفع
جرب شیاف اخضر باید و در سبل شیاف احمر باید
باشد جرب و سبل هر دو یکجا باشد تا نفع دهد ذرور اغبر باید
صفت شیاف اخضر زنگار رسته درم اقلیمیای نقره صمغ عربی سفیده ارزیز
از هر یک ده درم اشق که در علاج بود کهنه شده ده درم و نیم همه
را کوفته و بیخته با آب سرشته شیاف کنند **صفت شیاف احمر** شادنج
مغسول بیست درم صمغ عربی ۵ درم روی سوخته و زاک زرد سوخته
از هر یک ۲ درم افیون نیم درم زنگار ۲ درم زعفران و مرکی
از هر یک دانگ نیم صبر سقوطری نیم درم همه را بکوبند و به بیزند و با شراب
کهنه یا با آب سرشته شیاف کنند **صفت ذرور اغبر** طوطیای
مغسول و نیل سوخته از هر یک ۲ درم نبات مصری یک درم همه را
کوفته و بیخته صلایه کنند بمبالغه تا که ذرور چون غبار شود **رمد یعنی**
درد چشم باب گر از رمد تو بگذرد روزی چند تا ابری

در آید

در آید بکند، چشام و نبات مصری و با مهران باید چو غبار کرده در چشم
افکند **صفت ذرور مذکور** چشام مقشر ده مثقال نبات مصری مثقالی با مهران
یک مثقال همه را کوفته و بیخته نرم صلایه کنند **طرفه که نقطه رنج باکند** جاهل که
سعدی بی چشم **باب** ز چشم تو آنکه طرفه ظاهر باشد، زین نکته نور اخبار خاطر باشد
چون دیده خود و دیده کند روا داری، گر دفع کند دوا از تو ادر باشد **ظفره**
بر ناخنه در چشم زناخنه چه پیدا باشد، از ضرر تشویش چهها باشد، چیزی که بود
درین عرض فائده مند، از دیگ حکیم ... نباشد **صفت روشنایا** سوخته و شادنج
مغسول از هر یک ۵ درم فلفل دار فلفل زعفران تخم حنظل از هر یک ربع
درمی زنگار و صبر سقوطری و بوره ارمنی از هر یک نیم درم اقلیمیای زرد
یک درم همه را کوفته بیخته صلایه کنند تا همچون غبار شود **دمعه یعنی آب رفتن چشم**
چون از گرمی بود علامتش سرخی چشم و چون از سردی بود سفیدی چشم
باب چند عرض و همه چو از گرمی شد، داند که دوای سرد نافع افتد، ور دیده که سردی
خوراکش سست است، در دیده بغیر بالنگو نکند **صفت بالنگو** روی سوخته پاره

درم کف دریا و اقلیمیا کرده دو دانگ نشادر و شادنج مغسول چند
بید بشره و سرده سنبل از هر یک ده درم قرنفل و اشنه از هر یک درمی صبر
سقوطری و ماميثا از هر یک پنج درم مرکی و نشا و زرد چوبه از هر یک سه
درم پوست هلیله زرد چهار درم همه را کوفته و بیخته کنند تا مانند غبار گردد
قرحه در طبقات قرنیه چشم قرحه که در چشم تولد گرجب درد و درد کند
عارض شود و کلکون تو زرد ا چون قصد چیزی عرض کند بهر علاج ا زتب شیاف
کندری باید کرد شیاف کندر از زروت که بشیر خر پرورده باشد افیون
وکتیره از هر یک درمی کندر در پانیم درم سفیده ارزیز درم صمغ عربی
چهار درم همه را بکوبند و بیامیزند و بسپیده تخم مرغ سرشته شیافها سازند بیاض
که نقیه برد و بسیاهی چشم آید در چشم تر چون بیاض ظاهر گردد و جنس بدوا و تا
مهیا گردد گر آب شقاقی بکحل نالیست با چشم بهم زند مداوا گردد انتشار
یعنی گشاده شدن ثقبه عنبیه که مرحم رود شانه چشم است و موجب آن کثرت
رطوبت بیضیه بود یا ریحی در دیده چنانچه رسید اگر دد سیاه چشم دان مهیا گردد

ذالزن

کر کثرت بیضیه بود و سبب آن ا چون ثقبه تنگ شود مداوا کردد حجب که ثقبه
وباغ کنند صبر سقوطری یکمثقال زبد و پوست هلیله زرد و تخم حنظل و مغل ازرق
و مصطکی و کتیره از هر یک دانگ تنگ هندی و لک دو نیم کوفته و بیخته و نیم درم مالیقون
که مومیایی نیز گذرانند اضافه نموده باب بادیان خمیر کنند در عسل با حقنه
مشابه آن باشد غلظانند و فرو برند ضیق الحدقه یعنی تنگ شدن ثقبه عنبیه چون
از غلبه رطوبت باشد علامتش طوبت مینی و عدم طهور رگهای چشم است باید
ضیق صدقه اگر شود عارض گردد اکثیم که چیز شاید از او در خورد اکثر غیر رطوبت
بود باعث آن ا و جنس شیاف عفران باید کرد شیاف زعفران
انسی که بعینش در علاج جوب ... کرده ده درم زعفران و زنگار از
هر یک درمی با مامیثا کالبح صبر سقوطری و مرکی و نشاسته و صمغ عربی از هر یک
درمی و نیم همه را بکوبند و بیامیزند بآب سرشته شافها کنند خیالات که نمودن
شکل کسی شبه که در پیش چشم پیدا شود و چون از بخار معده بود علامتش زیادتی
شدن از امتلای معده و فصور هضم است باعث چشمی که خیالات در چشم ها شد

صداف وجفته در کیفیش باشد ۱ هر که که کار معده باشد بعضی را سهال طلوع وا
هفتیش باشد **حب اصلی** که معده را از اخلاط مختلفه پاک سازد و صبر سقوطری
سوده نیم مثقال غاریقون بر منبه بر کذرانیده یکمثقال اطریفل صغیر که صقلش در
دو ار گذشت دو مثقال همه را کوفته و سرشته خولها کنند دو در بیعثه شب
با حبز انکه شبابه ران باشد غلطانند و فرو برند **نزول اب** یعنی فرود امدن
اب در سوراخ روشنائی چشم انچه رقیق و صاف بود در ابتدا، بدارو ی
ان و در انتهای بدستکاری دفع شود اما انچه سیاه و سرخ و کبود و زرد
بود و غلیظ تیره و برنگ کچ بود نه بدارو علاج پذیرد و نه بدستکاری **بابی** هر که
که نزول اب پیدا شود ۱ جدول شنید برباد شود ۱ کر صاحب ان میل کنید جب
و حب صحت باید خاطر تو شاد شود **صفت حب ذهب** صبر سقوطری
یکمثقال پوست هلیله زرد و مسکی و کیزه و مجوده و زعفران از هر یکی دو دانگ
کل سرخ ۲، دانگ همه را کوبیده و بیخته باب جرجیر کرده حب ساخته در شب
بنفشه با حبز انکه مشابه این باشد غلطانند و فرو برند **فصل نهم شبکوری**

ادمی

کسانی را بیشتر عارض گردد که چشم ایشان سیاه باشد و سبب ان
طعامهای خام خوردنست **علاج** از علت بیضیه چه شب کوری زاد
صدگونه غم و الم بدل ردی نهاد کر شهد بابت ارزیانج بکشند نزد خود
این دوا پسندیده فتاد **جگر بز در کوری** ۱ اگر خورده می
حادث شود که چشم ایشان ازرق باشد بسبب اخلاط ردی **علاج** چون عارض
جبره نامر معبود ازرق ... باصره ردی نمود ۱ ازردی علاج حاجت
باصره را الحم بکرد حوله باید فرمود **ضعف البصر** یعنی نقصان قوت بینائی
چون از رطوبت بلغمی بود علامتش سفیدی چشم با سایر علامات بلغم ثابت
ساعی صنف بصرت چه از رطوبت زاید کر سبب ان میل کنی می ساید کردی
چه دماغ و بدنت پاک ز خلط دیگر بتو کحل پر روشنائی باید **کحل روشنائی** که در ...
چشم را زیاد کند مرداریدنا سفته یکمثقال امیران یکمثقال ... نیم بوره ارمنی
دو مثقال قرنفل و زعفران و سرمه از هر یکی نیم مثقال مشک قراطی همه را
کوفته و بیخته صلایه کنند تا همچون غبار گردد **علاج ارمد طرش یعنی کری ... گوش**

٦٤ چون از بلغم بود علامتش گرانی سر و کندی حواس و بسیاری خواب است علاج

آنکه اول اگر امتلا کرده بود ایارج فیقرا که تنقیه را لایق بود اگر باشد سببش جز بلغم از

بهر علاج آن کردار دافع هر نوعی بود داروئیکه دافع بلغم بود و سعوط

هم شقاقل تخم حنظل و بقلة الحمقا ده زهره داخلی همه را کوفته

ریتم درم غاریقون ... بیخته که مانند اضافه نموده با آب خمیر کنند و حبها

ساخته در علت با چیزی که مشابه آن باشد غلطانند و فرو برند طلی نیز از او

گوش چون از قوت حس بود علامتش دریافتن آواز بیچاره

و چون از ضعف دماغ بود که درد حواس علاج از قوت حس اگر طلبی کنند

پدید آید به یک جزو مخلط ... سفید و آن طرطه که باشد سببش ضعف

دماغ بر سر ... باید مالید مخلط چیزی را گویند که ماده را رقیق

گردانند چون خشخاش و کاهو تنویم چیزی را گویند که مزاج عضو را باعتدال

آورد تا قبول فضول نکند چون روغن گل و کدو و ضعف روغن گل در علاج

فرق الاذن مذکور خواهد شد روغن مردان آب کوره و ... روغن گنجد

بمن بجوشند تا روغن بماند و ... ده سیر روغن کنجد

اضافه کنند و باز بجوشند وجع الاذن یعنی درد گوش علاج در وقت اگر صفرا

باشد زردی زبان و چشم و ... باشد اگر حب بنفشه بعد منضج بخورند

از زور علاج خوب ... باشد حب بنفشه و منضج صفرا در بعد

صفرای گذشت قرحة الاذن یعنی ریش گوش آنکه بود قرحه گوش تو جدا

که مرهم ابیض ... و آنکه بود قرحه مذکوره که مرهم اخضر نمود چه ...

کافور سفید یعنی مرهم کافوری ده درم چهار درم روغن گل حل کرده

سه درم سفیده کاشغری کوفته اضافه نمایند و صلایه کنند تا مرهم شود

سفیداب روغن کلخ برگ گل سرخ تازه سه سیر روغن کنجد

در شیشه کنند و چهل روز در آفتاب نهند با برگ گل خشک پانزده درم در

... آب بجوشند تا ... صاف کنند و ده سیر روغن کنجد

اضافه نموده بجوشند تا روغن بماند دخول الحیوان فی الاذن

یعنی در آمدن جانور در گوش چون کرم و غیره از خوردنها و جنبندها پیدا

شدن کرم در گوش علاج در گوش تو هرگاه که بتقدیر وجود جیران برود باکه
پدید آید دود گوگرد با شیح با آب کبر قطره کشی زدی نماید بهبود
شیخ و برسه تنگ است و قطره چکانیدن است دخول الماء فی الاذن یعنی درآمدن آب
در گوش علامتش تقدم ملاقات آب و دردی عظیم است علاج چون آب درون
رود با مو بیرون در گوش تواند که سر چشمه جوید، در گوش چوب باریک
کرده بنهند و آنگه بکشند آب زدن آید زود علاج ورم اذن یعنی بالا
شدن حسی که او بیمار را در باید چون از مواد غلیظ باشد که درد حوالی وگرانی
سرد غلیظی بول است علاج آنکه تورا قوت چشم بالطلا شد احساس بوی بیک
و بد تکلف شد اخلاط غلیظ کرده که جهان از وارد مسهل تنقیه از آن خلط شد
می مسهل که جمیع خلطهای غلیظ را دفع کند صبر سقوطری یکدرم تخم حنظل وانیسون
زعفران و دارچینی و اسارون و حب البان و مصطکی و انیسون و تخم کرفس
نیم درم و هلیله از هر یک نیم دانگ همه را کوفته و بیخته با آب جمیر کنند و حبها سازند
درعسل با حب که مثل بآن باشد غلط شده فرو زند متن ذلا نفع یعنی بد بوئی چون

ازنقی

ازنقص غلطی باشد که ورم چرکین بود علامتش آنست که درد گرسنگی و سیری زیاده
و کم نشود و همیشه یک قرار باشد علاج اگر بینی در بدن کبرد
طبع همه کس از آن رسیدن کرد باید که طبیعت به کوفته را از بهر دوا
ورود و سدن کرد باید دانست که در بینی لا لفا که در بینی و مند باشد
بعد از نشستن بینی کمتر دوا باشد حقنة فی الانف یعنی خشکی بینی چون از گرمی صفرا
صفرا بود و علامتش سوزش دماغ و بیخوابی و اضطراب است علاج آن بینی تو همیشه
زهیچ ورد از گرمی طبع رو جگر آورد در بینی سرتو آب بیک خفه
با روغن بادام طلا باید کرد صفت روغن بادام در صداع سوداوی گفته شد
قرحة الانف یعنی ریش بینی خواه مبدا تولدش در بعضی دماغ باشد و خواه در
غیر آن چنین تو را قرحه خواهد بود حال تو از ین مرض دگر خواهد بود علاج
دارچینی بکار مرهم ابیض را شام مرهم تو در اسحر خواهد بود صفت مرهم
ابیض در قرحه اطفال مذکور شد رعاف یعنی خون رفتن از بینی چون از
بحران باشد علامت کار شدن در روز بحران علاج چون رفتن بینی

به زنجبیل باشد، گرده کندر از آن خطرجان باشد و دانه‌ام که زنجبیل نبرد
تر و حکیم، لیکن بدقاق کند زیرا سان باشد قطع رعاف بدقاق کند
وغیر آن از لود به رعافه چنین باشد که کوفته و بیخته در بینی دمند یا با شیر
بیگانه با پنبه کتان فتیله کنند و سفیده تخم مرغ تر کرده بدان آلوده
سازند و در سوراخ بینی نهند تعداد ادویه که رعاف را دفع کند داروی
رعاف آنچه مشهور بود اگر با [illegible] زرد و [illegible] افیون و قاقیا و کندر
زاج عدس گلنار و اقاقیا و کافور [illegible] زکام یعنی فرود آمدن رطوبت
بجانب حلق یا بینی یا گرمی مزاج است یا از سردی اگر بجانب حلق آید آن را
نزله گویند چون از گرمی بود علامتش گرمی آنچه از دماغ فرود آید و سوزش
حلق [illegible] علاج آنکه زکام گرم حادث گردیده لبن [illegible] ماده از [illegible]
نیلوفر دید [illegible] پس از شربت مذکوره غذا [illegible]
سفید ضعف ترتیب نیلوفر [illegible] در پیاله ده درم در [illegible]
به [illegible] صاف کنند و نیم [illegible] قند سفید در آن حل کرده [illegible]

اسم در علاج زکام چون از سردی باشد سردی آنچه از دماغ بیرون آید [illegible]
سردی [illegible] و اما چه زکام را از سردی نگردد از اثر [illegible] شربت زوفا [illegible]
از آنکه به ترتیب [illegible] آب [illegible] خواهد [illegible] این مرض را بردی شربت
زوفا زوفا چهار درم [illegible] [illegible] [illegible] بادیان [illegible]
کبر از هر یک سه درم [illegible] آب جوشند تا بقوام آید علاج [illegible]
روی [illegible] سرخ که تمام روی را فرا گیرد علامتش [illegible]
نزد [illegible] باشد چه [illegible] نباشد [illegible] باشد که [illegible]
[illegible] خون کم کن و [illegible] طلا صندل [illegible]
سفید [illegible] ترتیب طلاء مذکور صندل سرخ و سفید از هر یک [illegible] درم [illegible]
سیراب [illegible] حل کرده [illegible] طلا کنند [illegible]
[illegible] سرخ [illegible] که [illegible] حادث شود [illegible]
در [illegible] حال [illegible] سوخته است [illegible] آنکه [illegible]
به باد [illegible] گرم [illegible] مطبوخ هلیله [illegible]

کنند همه ، در ظرف طری نهند کار فرمایند صفت مطبوخ الهلیله هلیله سیاه
پوست هلیله زرد و پوست هلیله کابلی از هر یک چهار درم بنفشه گل سرخ و
تخم کرفس و تخم کاسنی کوفته از هر یک پنج درم همه را در سه رطل آب بجوشانند
تا نزدیک به نصف برآید صاف کنند و شیرخشت در آن حل کنند
و صاف کرده نیم گرم بیاشامند علاج امراض لب تشقق الشفه
یعنی ترقیدن لب چون از صفرا بود علامتش تب و دهان و خشکی لب
و درشتی آن است علاج آنکه تفاق بر لب نهند و لب را با آب علاج
تر دارند اگر از سودا بود از اسهال به دفع خلط عرق [illegible]
قار [illegible] بیان مرضی که شقاق لب را افزاید کسی که تنقیه بدن از اد
از خوردنی خشک [illegible] دارد با پیه که به پیه مرغ رشته روی آن
کنند و بر لب نگذارند ورم الشفه یعنی آماس لب چون از گرمی
باشد علامتش خام یا زرد و تیزی دهان و سرخی لب است رباعی
هر کسی که زخمی لبش ورم خواهد کرد ، هر گونه تحلیل است از آن الم باید کرد

گرگم تنها خوردن و مالیدن بهتر ؛ بر هوای دردست می بستم جواب کرد صفت
طبیخ که در مرضهای دهان نافع است ، تمر هندی و برگ
در آب کنند و به شب جا حاصل کنند و ده درم شربت عناب در آن
حل کرده و رفت فانیه صفت شربت عناب و در علاج برسام گفته شد
علاج القلاع دهان قلاع یعنی جوشش دهان چون از گرمی علامتش
در دهان سرخی و جوشش است و در سودا زردی لعاب
از گرمی چون قلاع کرده بود از علاج بر بیاید کرد به
گلنار و گل سرخ و سماق و سعد ، بدو که و برگ و به باشد
اما در علاج قلاع چون از زردی باشد علامتش در سفیدی جوشش
آن و در زرد او سیاه است باشد از زردی اگر قلاع به کرد
دستار نرده که [illegible] کرد ، باشد چون برای خاو نبات بعد
نحو عجب اگر دوا کرد سیلان اللعاب من الفم یعنی آب رفتن از
دهان چون مخ نحو علامتش عدم تشنگی با آب علامات بلغم است

درباب حب چیزی که بر روی دندان تر رود : جز آنکه پیوسته درد میکند بشو
با مرکی سوزن گوارش زیره دهد : تا آن وقتی که آنجا بر انگیزد
صفت گوارش زیره نبات سفید و زنجبیل اب جوشنده با نمک
خلط نرود و دیگر فرو کند و دوده است زیره که در سرکه پرورده باشند
وقت و القه و چهار درم زنجبیل و ترنج است مغز و مصطکی الا همه را کوفته
و بیخته ان قند نبات دوات بکشند که با هم سرشته از دلیل بر روی سنگ
با چیز انکه بنام با بالا رود و بر د گوارش جوز شاهل گوارش
زیره بادیان و خولنجان و دارچینی و قاقله درم و دوشابیک
درم قرنفل و بادیان مصطکی از هر یک دو درم قاقله کبابه
و سنبل و زعفران از هر یک ده درم زنجبیل و دار فلفل و جوز
بوا از هر یکی دو ری نبات سفید بیخ جوز بویا دوا ملاحظه در
صفراوی تشنگی و حرارت نفع است و در جمع رطوبت جوز و بیرون
بول و بواسیر چیزی که بر لثه دهان انسان آید : از حکمت حق

عالاه

عالاه : از خوردن شیر که غلیظ باشد اختلاج که معلوم از آن
آید و جهت اخراج خلطها سبب السکر جامعی و تمام دردها کرده
و اب ... در صفت حب الملک که نه سنبل و پوست ترنج خولنجان
از هر یک مثقالی قرنفل سعد قرفه از هر یکی ... زنجبیل مصطکی درم
سنگ دانه را کوفته بیخته هفت ... اب به ... و زنجبیل گلاب
که ... صمغ عربی و دارچینی ... باشد ... و جهت ... هر یک
قدر ... بخش اگر نه علاج امراض دندان و دهان وهم
چیزی که دهان را قوه چیزی از ... علاج [illegible] را ... دندان
اب ... است مسواک دندان را ... و از ...
بگلاب مضمضه باید کرد : از ... سکنجبین باید ...
و ... صفت سکنجبین ...
و زنجبیل اب ... جوشنده ... و ... که ... دندان
جوش ... مرض ... شدن دندان دندان زیرین

کهنه شود لثه سوزد و ؛ باید سخن کوتاه کنی یا خود بود ؛ از خوردن
حرفه کن زود علاج ؛ زان رو که بدست این مرض مبتلا شد درد
الاسنان یعنی کرم دندان رباعی دندان تو را رسد چو توی بدرد ش
تو بیا سازش از شفا کشی و داد ؛ تا هر چه بود ز درد ساقط گردد ؛ یعنی
و که تا بان سکنی کرد استرخاء اللثه یعنی سست شدن گوشت بیخ
دندان چنین از رطوبت سخت باشد علاجش رطوبت دهان و رمی
زبان و نیز رگ نیز است شعر از سستی لثه هر که شد حالش بد ؛ بد حالی
او تا که نگردد و مهتد ؛ باید که بکوید گل گلنار و زان ؛ بر تن قوی
بر بیخ دندان باشد لثه دامیه که علاج کنی سخت زرقی دائم است
در گوشت بیخ دندان با آن چنین لثه و دامیه شود عارض مرد از بهار
سیری باید آورد ؛ عفص و عدس تا قیاس و کهنه و گلنار و
بیخ و بزر الورد و صمغ دارو دندان است عفص مازو است
و تب باشد زهره بلوط و بزر الورد انجم کل است ورم اللثه

یعنی اماس گوشت بن دندان علاجش در دهن در دو سرو شیرین و مالکات
و در صحرای سورش و تبرک دان در یعنی سفیدی و نرمی اماس سبب عفونی کم
در باشد ورم لثه پدید ؛ گر رگ زند بسی الم خواهد دید ؛ وان خلط که باشد
سببش خلط دگر ؛ خواهر بسی از سهد آن فائده دید ؛ تآکل اللثه یعنی خورده شدن
گوشت بیخ دندان شعر چون خورده شود لثه از آن ای نیکو عهد ؛ بستن گوشت
بهر طلا از سر چند ؛ کندر بکف او ده و بکوبند بس از آن ؛ تحقیق کنی بسر که و عسل و
شهد ؛ صفت بسر که منضج در علاج حذر نیز کرد است علاج امراض اللسان
بطلان الذوق یعنی باطل شدن حس ذائقه که مزه چیزها را در نیابد چون از باد
سرد و تر باشد علاجش رطوبت دهان و نرمی بلغمی است شعر هر گاه که حس
ذوق باطل گردد ؛ در یافتن هر مزه مشکل گردد ؛ اخراج کنی چه خلط غالب
زبدن ؛ اندیشه مکن که زهره زایل گردد ثقل اللسان یعنی گرانی زبان
سبب اینکه از غلبه بلغم باشد علاجش عدم تسکین و آب زرشک قطران و سفیدی
زبان است شعر ای آنکه گرانی زبانت باشد ؛ در چهره زبلغم چو نشانت

باشد باید که این غرغره از خردل و خل ∴ چنانکه در این مرض نوشته شد

طریق دیگر غرغره مذکور خردل [illegible] و آنچه در [illegible] مذکور است

ده درم [illegible] در [illegible] آب بجوشانند تا به نیمه آید صاف کنند و ده درم

انگبین که اضافه کنند [illegible] نیم گرم غرغره کنند **ورم لبان**

[illegible] **رباعی** [illegible] اگر زحمت باشد [illegible]

[illegible] باشد ∴ [illegible] قول حکیم ∴ [illegible]

باشد **تشقق لبان** [illegible]

[illegible] **رباعی** [illegible]

باشد [illegible] ∴ باید که کثیره با لعاب [illegible]

[illegible] باشد **حرف لبان** [illegible]

[illegible] است

رباعی هرگاه [illegible] باشد [illegible] است باشد

باید که لعاب [illegible] با تره [illegible] **جفاف لبان**

یعنی [illegible] بعد [illegible] بسیار [illegible]

[illegible] **رباعی** [illegible]

که باعث آن حرارت [illegible] ∴ [illegible] غرغره کردن لعاب [illegible]

با تره خرفه [illegible] **علاج امراض حلق** [illegible]

که در لهات [illegible] **ورم اللهات** یعنی [illegible]

[illegible] علامت است [illegible] حلق [illegible] است [illegible]

رباعی [illegible] ورم [illegible] ∴ [illegible]

و آنکه [illegible] باید غرغره کرد ∴ [illegible]

صفت غرغره مذکور [illegible] درم [illegible] تا به نیمه آید [illegible]

کنند [illegible] درم [illegible] نیم گرم غرغره

کنند **استرخاء اللهات** [illegible] **شعر** [illegible]

[illegible] ∴ [illegible] ∴ [illegible]

نزد حکیم ∴ خردل [illegible] **غرغره مذکور** خردل [illegible]

و ده اسـ بکوبند و در نیم آب جوشانند تا به نیمه آید صاف کنند و ده
اسکنجبین و در آن حل کنند آن زلال را غرغره کنند صفت سکنجبین در ضیق
و جمیع آنچه مذکور شد **ورم اللوزتین** یعنی سستی [illegible] کوی [illegible] جو
ستی لوزتین حاصل کرده احوال تو از صورت [illegible] بد کرده
کـ غرغره سازی از گلاب و مازو خاصه تر ورد تازه [illegible] از صد
صفت غرغره تا ز ورده [illegible] بکوبند و در نیم آب بجوشانند تا به نیمه آید
صاف کنند و ده درم گلاب اضافه نموده [illegible] نیم گرم غرغره کنند
خناق یعنی درد آماس گلو [illegible] علامتش [illegible] ورم
رگ [illegible] آن کردی [illegible] خناق [illegible] **علاج اکثر** [illegible]
زبان چرب [illegible] شد [illegible] باده چرب باشد [illegible] کنیـ [illegible] دفع کرده
آلت [illegible] **سحر الحلق** یعنی [illegible] در گلو [illegible] ظاهر
خون رقیق و الم ده و اضطراب [illegible] گلوی تو [illegible]
سخن آمده هر دم از گلوی تو [illegible] غرغره سازی از آب خردل به [illegible]

از

جزئی [illegible] دل [illegible] **صفت غرغره** [illegible] که نافع است خردل
یعنی تخم سپندان ده درم بکوبند و در نیم آب جوشانند تا به نیمه آید تا
صاف کنند و تخم [illegible] در آن حل کرده [illegible] نیم گرم غرغره کنند
قرحه الحلق یعنی ریش گلو علامتش درد بسیار [illegible] آمدن ریم است و در حال
تنگی [illegible] گلوی تو [illegible] [illegible] تخم [illegible] دیگر تخم
گل [illegible] اندک موم و روغن [illegible]
از موم و روغن [illegible] روغن است که از موم کافوری و روغن [illegible] ساخته باشند
و طریق [illegible] اختیار [illegible] روغن مذکور [illegible] این است که [illegible]
[illegible] اندازه [illegible] تخم گل کوفته و [illegible]
[illegible] تخم مرغ [illegible] ساخته [illegible] **قبل الطعام**
و الحلق یعنی [illegible] استخوان یا خار در گلو [illegible] استخوان
بماند یا خار [illegible] در گلوی کسی [illegible] هر لقمه که [illegible]
آن [illegible] سفید باشد [illegible] **ورم** [illegible] طعام

ورزشها حق بجوهره علامتش در جمیع اقسام درد میان دو شانه است در
دموی تب و پری رگها و زدن نبض و در صفراوی تب و حرارت نبض و زردی
قاروره است و در بلغمی سفیدی بول و رطوبت بینی و در سوداوی خشکی دهان
و تیرگی رنگ است علاج حجامت غذا اسفناج سپیده اگر اماس کهنه بود جب
اماس کرد چنین بود جب اماس منتفخ گردد ترتیب علامتش [illegible]
بحة الصوت [illegible] این که فاش او از جهت لذ گرمی بود و خشکی باشد علامتش بسیار
میل آب و خشکی دهان و درشتی زبان است علاج او را تو چنین گرفت
بهم [illegible] جزوی از نبات و جزوی از [illegible] لعابها دیگر [illegible]
فا کردن [illegible] از غضبه سعال سرفه حرکت است
که طبیعت بان حرکت دفع موذی از سینه و لذ اعضای که بدان
متصل است میکند سبب [illegible] باشد یا خشکی علاج در سرفه نوبت اول
[illegible] میکن طلب طبیخ وزدفا [illegible] در خشک [illegible]
خشخاش [illegible] ترکیب کن و از خون [illegible] با زنگی طبیخ زوفا [illegible]

زوفا و بیخ [illegible] و حلبه از هر یک ده درم پرسیاوشان و تخم کرفس
و پوست بیخ کرفس و بادیان و پوست بیخ بادیان و تخم انجره و [illegible]
[illegible] از هر یک درمی همه را در [illegible] آب جوشانند تا
بهفت یک باز آید صاف کنند و ده [illegible] قند و بنفشه در آن حل کنند
و نیم گرم بیاشامند　　بنفشه تا [illegible] قند سفید [illegible] بکوبند
و جهت [illegible] در آفتاب نهند یا گل بنفشه خشک [illegible] بکوبند [illegible]
و [illegible] گاوزبان با آب تر کرده [illegible] ساعت بگذارند و [illegible] قند سفید در نیم
آب بجوشانند تا غلیظ شود [illegible] همه را بهم مخلوط سازند و [illegible] بجوشند دیگر
ده [illegible] شراب خشخاش پوست خشخاش و تخم خشخاش از هر یک ده درم
در [illegible] آب بجوشانند تا به نیمه آید صاف کنند و نیم من قند سفید در آن حل کرده
دیگر بجوشانند تا بقوام آید　　و [illegible]
دیگر نیز گفته اند علاج [illegible] گردد یا [illegible]
[illegible] از [illegible] تر است [illegible]

ونوم نهار نفث الدم یعنی بر آمدن خون از گلو خواه از قصبه شش بود
وخواه از عضوی دیگر علاجش از نفث دست چه کار کرد دشوار است آب
جو و عدس بخورد اگر زنهار از شربت انجبار غذا با سبب جمع
وکهربا و گلنار می شربت انجبار سه قراطه درم نیم جو لی بیخ و سفید
ده درم همه را کوفته و بیخته در نیم آب بجوشانند تا بنیمه آید صاف کنند
ونیم قند سفید وران حل کرده بجوشانند تا بقوام آید علاج ذات الجنب
علامتش تب لازم دائمی و بر آمدن ریم بسرفه است و فرق میان ریم و بلغم
آنست که چون ریم را بر آتش نهی بوی بد ظاهر گردد و چون بر آب افگنند
ته آب نشیند علاجش از عنت سکنجبین کنند زرد و روز زرد آب جو و شیر خورد
و در از نهار هر چند که از بیخ فی مداوا نکند از زهر قسم زنان جا داد
مدار ذات الرئه یعنی ورم شش علامتش تب تیز دائمی است و تنگی نفس و عدم
تکیه کردن و قدرت بر تکیه کردن است الله بر دست و در ذات الریه آب
کل نیلوفر و تمر و خیر ترب سفید میخورد و این لحظه که حواطات کند تری غذا

اما

لزاب جو و ماش و عدس در سکنجبین نفث ترب سفید سفید ده درم درنیم
آب بجوشانند تا بنیمه آید صاف کنند و نیم قند سفید وران حل کرده
بجوشانند تا بقوام آید شوصه که ذات الجنب یعنی ورم که در نواحی سینه است
علامتش تب دائمی و تنگی نفس و خلده پهلو است علاجش احوال تو ام زشوصه
چه ماء الجبن اگر بیم که چه کن تا رسی از خوف و خطر ، بکشا رگ باسلیق
و رعنت بکن ، جوارش عناب و شربت نیلوفر ، با سلیق کی راگویند
که رگ هفت اندام فرد تر است و رگ اکحل مشترک است بر جمیع اعضا
که از رگ هفت اندام کو نهد صفت شربت نیلوفر و رعلیع زکام گذشت
اشاره باید در شوصه و ذات الریه و ذات الصدر اخلاط ماده سهل باید
کرد بحقنه که نف باید بود که الحقنه خیر من المسهل علاج اما انکه کن بتوت
علم نظر ، اخلاط زیاده را از این جسته بدر او رشوصه و ذات الریه و ذات
الجنب حقنه کن و نام داروی کار هست حقنه که مقتهای ذکر کلاه امفید است
نبفشه و ساق نیلوفر و خبازی بزر ان کلی و عناب النعلب و گل خطمی از هر یک ده

عناب و سپستان و آلو سنا از هر یک پانزده عدد و مغز کاجیره نیم
کوفته ده درم آب چغندر پنج سیر همه را در سیر آب جوشانند تا نزدیک
به نیم آید صاف کنند و دو سیر شکر سرخ در آن حل کنند و صاف کنند پنج درم
روغن بادام اضافه نمایند و بدو نوبت بنوشند گرم حقنه کنند **علاج** امراض
[illegible] خفقان [illegible] طب [illegible] **باب** ای از خفقان جهة طریق [illegible]
[illegible] زمین این نسخه حکمت [illegible] هر جا که غذا [illegible] الکه دا [illegible]
و شال [illegible] و از اسفناج [illegible] **اسم در علاج خفقان** [illegible] صفرا بعد علامتش [illegible]
[illegible] و تشنگی و رعشه [illegible] بازردی [illegible] **باب** ای از خفقان
گرم شده [illegible] ترا [illegible] دو جار این [illegible] کافور و گلاب و آب و [illegible]
[illegible] بگیرد [illegible] **اسم در علاج الخفقان** [illegible] از غلبه خون بعد علامتش [illegible]
رگها و سرخی چشم و دردی است **باب** از خفقان [illegible]
[illegible] طبیب [illegible] خون [illegible] ببرند و رگش [illegible] کرکش در
[illegible] از شاخ مرجانی [illegible] **اسم در علاج خفقان** [illegible] باشد علامتش

در بعض

در بعض [illegible] و در سودا [illegible] آن **باب** ای [illegible]
خفقان [illegible] و [illegible] بر [illegible]
و عنبر و [illegible] و زعفرانیه برسینه طلا می‌اندازند **صفت غالیه** [illegible]
[illegible] از هر یک نیم [illegible] همه را به پنج درم روغن [illegible]
[illegible] صلایه کنند [illegible] بعد مخلوط نام [illegible] است
که [illegible] و او را [illegible] است باید که مخلوط کنند و پنج [illegible]
[illegible] در آب اندازند و [illegible] بده پنج [illegible]
خدای تعالی شفا دهد — که [illegible] معروف است پنج درم
[illegible] روغن [illegible] که در علاج حمق [illegible] مذکور است
روغن کنند و روغن نیلوفر را الطریق روغن بادام که [illegible] آن
در علاج [illegible] سودا [illegible] **غش که به غشی الدوار** [illegible]
[illegible] جهة [illegible] و برزگیش در خطر گردد باز آ باید که [illegible]
گلاب [illegible] در روی آ تا [illegible] که در آن [illegible] باز [illegible]

علاج امراض پستان ورم الثدی یعنی اماس پستان علامتش
درد موی و صفراوی و زردی و سرخی اماس است و در بلغمی و سوداوی سفیدی
و تیرگی آن باب بستان چو ورم کند بدفعش بپرداز . غافل مشو و مرض
مکن و درو دراز . روزی دو سه بار با قطنی رامیکوب . ذاکره سکنجبین
ضمادش بیساز غلبة اللبن یعنی بسیری شیر چون از ماده گرم و خوشک
بود علامتش حدت و رقت شیر باشد و علاجش ضیف است باب
چون کم شود شیر بود طعمش تیز . سستی نمای در طریق پرهیز
آب چو خور شربت نیلوفر ، و از خوردن هرچه گرم باشد بگریز ،
صفت شربت نیلوفر در علاج ذات الریه بتجربه رسیده است
علاج امراض معده وجع المعده یعنی درد معده چون از باد
علامتش انتقال درد از موضعی بموضعی است باب از باد چون درد معده
شد عارض کس ، بشنو زمن ار که داشتی پاس نفس ، ریوند
بشربت دینارش ده بپرهیزش از ثقل اکر ادمی صفت شربت دینار

تخم

تخم کاسنی نیم کوفته و گل سرخ از هر یک سه درم تخم
کشوث ۸ درم در لته بسته همه را در سی سیر آب بجوشانند تا
نزدیک بده سیر آید صاف کنند و نیم قند سفید دران حل
کرده بقوام آورند و هر صباح ۵ سیر ازوی در چهار سیر کلاب
حل کرده بمثقال ریوند چینی کوفته اضافه نمایند و نیم گرم بیاشامد
و بعد از آن آب خورند ام در علاج درد جگر چون از صفرا بود
علامتش خشکی زبان و تشنگی و تلخی دهان است و چون از بلغم بود
آب رفتن دهان و عدم تشنگی باب گر موجب درد جگر صفرا
شد و لیکن ، از مسهل آن بمقصد صحت برسی ، گر باعث آن
در این بلغم بود ، اطریفل کن و مداومت در برس صفت
برس بیش زنجبیل و فلفل و دار فلفل و بسباسه و قاقله و بوزیدان
از هر یک مثقالی و بعضی بیش شش مثقال فرنجمشک و فلفل از هر یک ۲ درم
... بکفند و با دو چند موقوف سه بار زند همه را کوفته و بیخته هر صباح

تمام زرنیخ اگر نبت از ان سپید کنند سم ام در علاج حمره جبین از
سودا باشد علامتش ترشی دهان و سوزش فم معده است باب
در علت ورم معده چیزی واندکی گکین زنج تضیف ان زرد اش
ولیس باید که خورد مسهل و ترتیب کنند لذا لحم قدید و شبه ان
ساخت کس ورم المعدة یعنی اماس معده علامتش درد و سوزش تب گرم
و تیزی دهان و در صفراوی تب تیز و قی و تشنگی و در بلغمی و در
بلغمی نرمی اماس و در سوداوی محکمی و سختی آن باب جنب معده که از
سبب سخن اماس سخن کم کن و ره مده بجز دیم و بهار سن در
ماده ورم هم با خلط دیگر خیز تقیه بدان مداواش شناسی قی
که عبارت از حرکت معده است مع دفع چیزی بیرون خارج
از طرف فم علامتش در صفراوی زردی انچه به قی دفع شود
و در بلغمی سفید و در سوداوی سیاهی ان است باب در علت
قی که از جهت صفرا حاصل است چیزی که از شراب به دیمو شناسی در

خلط

خلط دیگر به قی برآید نبود به ترین شراب میبه و حب الآس
صفت شراب به اب به بگیرند قند سفید بجوشانند تا بقوام اید نیم
قند سفید و ریزند اب بجوشانند تا غلیظ شود و بیخ بیراب بهی که علاجش
در صفت زنجبیل خواهد آمد اضافه نمایند صفت شراب لیمو در علاج
ما اربد گور شده است می ربه اب بهی بگیرند بجوشانند تا چهار
نما صفت شراب می به زنجبیل و قاقله و قرنفل و مصطکی
از هر یک ربع درم مشک و زعفران از هر یک نیم دانگ بکوبند
و در رقعه نهند و همه را باهم بجوشانند تا بقوام اید صفت
شراب حب الآس حب الآس نیم من بکوبند و انه است هیچ بکوبند و در
یک من اب بجوشانند تا به نیمه اید صاف کنند و نیم من قند سفید در ان
حل کرده بجوشانند تا بقوام اید قی الدم یعنی برامدن خون از
معده باب ای و صنت که کنند و ربیم و هر اسبی کوبیم سخن گرنخم
داری با اس اصمغ عربی وگلهای شکوفه رغبت میکنیم به شربت

حب الآس در شرح لاعی باب مذکور است فواق یعنی هکهکه
علامتش در امتلا خوردن طعامهای غلیظ دیگر آنچه محرر است و در
استفراغ تقدم رفت باب لرزه رتبه اگر هیچ کرد و یا رشی باید که رکی
مقی در کارش و انار که بعد هیچ استفراغی بکند ز علاج آن
مجری از ارتش محمد علاج هیچ استفراغی بواسطه تعذر اعاده
رطوبات اصلیه است که با استفراغی دفع شده است ضعف المعده که عبارت
از ضعف قوه هاضمه است علامتش حال شکلا آکله به که تابی طعام
از فم مال حیره شود ضعیف اگر داری هیکتش تحقیق مزاج
کرده در تنقیه کوشش جهت تنقیه تمام حاصل کرده و تعدیل مزاج
کن معدل تنویتش معدل جزی اگر نهد که مزاج سرد یا تر
یا گرم یا خشک را با اعتدال آورد جبن عسل و کد و جبه ابتقو که کنایه
از گرسنگی تمام اعضاست تا متنفر حیره لذ طعام جبن حدوث
آن از تیغم زجاجی بعد که نغم حیره ریزه و علامتش حال شود

وعدم تسکین و رطوبت و آن است باعل هر کس که بوعلت جوع
البقر شش اهر لحظه شود ضعف بدن تغییرش خوشحال آن فرونی
شود و روز بروز میلابوسی اگر و بهر شام و سحرش ضعف ملیدن
کل سوس جهت عید قسط و قرنفل و حب الزیره و اسارون و سنبل
و مصطکی از هر یک ه درم عود بلسان یا زیت یکدرم و نیم
مثلث چهار من در شیشه کنند و نیشش ماه بگذارند می مثلث مذکور
نزه انگور نه من بجوشانند تا به سه من آید نیشش من از آن آب ضم
کنند و بگذارند تا برسد نکوه الکلبیه که عبارت از بسیاری
میل بغذا و عدم سیری آن است چون از بسیاری رکای
سودا الفم معده باشد علامتش تیره کی رنگ و خشکی دهان
و ترشی آروغ است باعل در شهوت کلبیه تو را اگویم فاش آنش
ترشی و ملح اگر اخوردواشی هر چیز که شور یا ترش یا ترات
از خوردن آن جز گریزان بلباش ف و النهوه که کبات

زمهر کردن و بکلی اسهال آن است باب آنانکه بومی‌ها کلرد ممکنست
یعنی به مرض دگرگون حالشی بر خلط بدی که باعث آن شده است
از معده برون کن یعنی و اسهالشی هیضه یعنی حرکت مواد یعنی
ناگواریدن و فاسد شدن غذا است در معده فاسد که بقی و اسهال
دفع شده باشد باب علی از هیضه کسی که رشته و اسهالش زرد و اسهال
دگرگون حالشی در ماشی و برنج و ابر حرش ده ساز از زحمت
این عارضه فارغبالشی ورم الکبد یعنی آماسی جگر علامتش در علاج الملی جگر
و مهوری و المی و گرانی و سرفه خشک و حکه است
و در صفراوی تب شدید و زردی زبان و برامدن صفرا
بقی و در بلغمی زردی آماسی و در سودائی محکمی آن باب آنانکه جگر
ورم کند از جوشش رگ زن که ریختن زهدا فزونش او در
ماده آتشی خلط دگر آمده است ، آن ماده را کن زیدلغا یرونک
عطش مفرط یعنی تشنگی که از حد افراط بگذرد چنین از کوه معده

بعد

بعد مدتش الفت کم باب بردن باده از هوای سرور راحت
یابد باب از کرماکی نمک تشنگی عطش گر زر لا علاج آن قرم باز
بکش از اغذیه اش زنجلا رعنت مکین و در آب شربت زراب
مینوشی زرشک با آب قند سفید بیمز و در ربلا رمینوشی سه شنبه تا بقوام
آید با شیخ قند سفید در بیمز آب جوشانده تا غلیظ شود بیت
آب لازمینوشی لشافه نهاده و ده جوشی دیگر دهد رب لازینوشی
مینوشی بخشن بجوشانه تا زودیک پیراید ضعف الکبد یعنی ضعف جگر علامتش
زردی روی و تیرگی رنگ و بی‌رغبتی است باب هر کس که شود دیده
ضعف جگرش از ضعف جگر بچهره یعنی اثرش دا که شور ولا
لکن نخورد ناریج که به شبه لالانه حرارتش سوء التنجیه مقعده استقامت
علامتش سفیدی رنگ ماند زردی و آماس دست و پای و بلک
فرو شکم است باب هر کس که زردی تننه یعنی اثرشی آدای لطافت
لطرفی بفرستی ، چنین منشا این بیه عرض ضعف جگرا باید که در این شغولات

دکر شربتی مقوی جگر چیزی را که بنده که تقویت جگر کنند بنهایت یا بعلت
یا غیران سجبن کاسنی و دارچینی استقا که معروف و مشهور است علاجش
در آخر ابواب جمیع امراضات و ورزش است که سجبن ورت بر تکم
صاحبش زنند و از شیر دهد که پر آب باشد و در طبیب اواز طب
باب هر کس که بعلت استسقایش طالش بده و شیر شتر دائیش از ز
ردی حادا اگر تب کهنه دایم بمیان شتران کن جالینی در علاج یرقان زرد
یعنی زردی علامتش زردی چشم و قارورا است باب در علت
زردی چه عجالم و چه جوانی چینه باب کاسنی اطلعی و در
ز انکه علاجش ننود حاصل از ان توشته سکنجبین دیناری خاص
صفت سکنجبین دیناری زرک و بزر الورد نیم کوفته از هر یک بیست
درم تخم کاسنی و پوست کبر و پوست بیخ کرفس و پوست بیخ بادیان
و بادیان از هر یک سه درم همه را بکوبند بکر و زد یک شبانه روز
آب در یک است که کفارته بجا نهند تا به نیم اید ف

که

کنند و کمتر فهم شفیه دران حل کنند بجوشند تا بقوام آید
ورم الطحال یعنی ماسی سپر زعلامت وی ان است که چون
دست بروی فشار دهد درد زاید گردد باب اماسی سپرز را اگر تو دارد
شم عارض پرهیز نماز هر چه باشد قابض با قرص کبر سکنجبین خورکه
شود بر جای ترفیض تر و در سفن قابض هر قرص کبر پوست بیخ کبر بیست درم
زراوند طویل ده درم فنجنکشت و فلفل سیاه از هر یک شش درم
همه را کوفته و بیخته و بیست درم سه که کهنه لطافه کنند که چهار درم
اشق در ان حل کرده باشند خمیر کنند و هر صباح یک ازان
درده درم سکنجبین حل کرده بخورد کنند و همین اشق و در علاج صیق
اسحاقه و صفت سکنجبین در علاج اماس بستان آمده نفخ الطحال یعنی
باد سپرز علامت وی است که بر شکم نفخ زند درد کم شود
باب چنین باد سپرز شده دلت افاغط ار زبادو رابقر فراید
غلیظ باشد که خوردن شربت دیناری را زان بهتر نیست که قوت تو گردد

صفت شربت دینار در علاج وجع الحمره مذکور شد علاج اوراحی
مطلق اسهال خون لابسبب صفرا ایجه دخول اخلاط دیگر یابی داری چه در
اسهال مدار امخلوط، سیه در زیادست دیگر را محفوظ، از غلبات
سرد است ار رسوب باشد که تنت رست زحمت محفوظ،
اسهال صفراوی یعنی بسیاری اجابت طبیعت که از صفرا ایجه علامتش زردی
آنچه باسهال دفع شود و تشنگی و سوز اندرون است علاج اسهال ورا
کم شد ز صفراوا قع ابه تر دو شراب به بناشه نافع الا زاغذ به
گر برنج نفیده بخورد امخ وج رب زرک باشد نافع صفت شراب
به در علاج قی گذشت رب آن زرک را ابد ستور اب لا زکر بدو منوند
ان در علاج عطش تجربه دید است سحج یعنی راسنی روده علامتش ظاهر
شدن خون در اجابت طبیعت و درجوانی با قبت علاج دی قرحه
روده از دلت بعه ذاتی، روزت شده از ایجه قطع خون زرد یا
تا یره کی شب عرض روز شود، از شربت انجبار ا فرو رجوانع،

معوا در انجبار

صفت شراب انجبار در علاج نفث الدم مذکور است مغص یعنی درد
روده و کزداف علامتش در رحیر و از شیده و انتفاخ بسبب حروج ریح
است و در صفراوی تشنگی و شدت درد و در بلغمی خروج مبهم و در سوداوی ظهور
سودا با اجابت طبیعت باشد علاج با شدجه ترزار نبا و بجبه نان اف، بعدی بود از
شربت دینار کفاف در ماده بلغم است با خلط دیگر ارو ار دو دی بکار
بر باش بکاف صفت شربت دینار در علاج نفخه الطحال گذشت قولنج
یعنی درد روی که با حبس طبیعت باشد علامتش لو یعنی و دل شوراد تشنگی و نفی
و درد اندرون علاج در علت قولنج چه کشتی دلکرا از کند رد خایند بنا نبح کیر
رابن بناف اگر این عرصت دفع نشد، سکین با ما ه ر تنقیه ای باند بر
ذکر شاعلی است که انواع قولنج را نافع است انجرای بادیان تخم کرفس
شبت از هر یک پنج درم همه را در نیم من اب جوشند تا به نیمه آید بعد از ان
صاف کرده ده درم خایند و پنج درم شکر سرخ و نصف درم نورم
ارنب با نمک در ان حل کرده و صاف کنند ده درم روغن کنجد اضافه نموده

و به دو نوبت بیم کرم چون جابند حیاة که کرم معده که نشانه علامتش منفر از طعام
و دل بشوراید بعد ناف و جسک لهاء و بیداری و آب دهن و دهان و در خواب
و شوش لبودن حوادث عامل از بهر علاج کرم معده زنست افتیمون رنگ و
حب بطبخ ایلک بادزهر و قسط و مرهش نارگیل بیخ میکوب بیخ افکار بهره
زنشف حب دیگر ادویه دیگر قیلون زنکسه مرهش نارگیل از هر یک دو مثقال
حب السلاطین بیخ از هر یک بیم درم در ده بیر شیرکاو در آمیز حب القرعه
معرب کرده اند علامتش خروج دوی ابهات طبیعت زعفران جمع ادویه
متو بجزار نکت اسخوان کمی و دو وقت خواب بلیش شیر مای یکمن و ده بیر اد
این قرص ثبت علف حب دیگر ادویه دیگر زنگ مقشر ده درم بکوبند و به بیزند و
متوجه ربع مثقال جو مار مسهل بیرون کرده بیخ عدد و باید بزنجبیل منفرده بدهد و
بگویند و حب را بهم سرشته نخود اما کنند و یوقت خواب خورده شود الدیدان الطوال
یعنی به معنی کرمی که شبیه باشد بکرم درکه علامتش خارش دبر هر شب و حکودا
و مای بوقت اجابت طبیعت یابی و دیده و مالیدند بسته کرم محیف خارد

به درم موضع محرمین حوایف و بوی شاف کن سر و شیر بر سر آن از کرم
ضعیف جسم چهار مثقال سعتر شور نیز تباه و ادامه جلد اجهاد تشنیع کماکی ر اسنی
علامت درنست که بعدا از این طبیعت عارض شود شاه دانه ازل کرم اکبر بود از کرم
حادق بر سب سعر و بیخ با شدلایق باشد چو از سرد شهرانان ما شد
کرم برد خشک و به طبیعت حادق او در سبیل الطبی ترب گشنیز و جسمی
ای در علاج اسهال مذکور شد مرض مرض غضب سعید و دو بیخ از هر یک
بیست مثقال افیون ده مثقال زعفران بیخ مثقال جمله را با قرص دفع حرارت
از هر یک مثقال همه را بکوبند و بیزند و به نیم حبه سرشته بر حب دو دانگ
ارباده شود کننده و فرود بند مهرکاه ذیل کمانک در دفع علامت دو درک
که بعد از قبض طبیعت حادث شود با عرق عارضی بیست شود بیخ درد و
حادق امیدان که نزدیک طبیعت حادق از خوردن کمون این معجون کرد
بر ماده مرض طبیعت خالی منقی محمول لغه تقه حب و درم و ده درم
زرب السوس ده درم محموده چهار درم با ماء دانه انیسون از هر یک سه

از هر یک ده مثقال ... معده و بخیز آب بار شسته تا زود یک
به بیخ سیر آید و دو بیست شربت با چهار سیر زنگان سفید در آن
حل کرده شوند صاف کرده همه را باهم بجوشانند و نیم گرم از نیمار کنند
صیغ اراقی کرده اند شعاة الکلیه مرض یک کرده علامتش ظهور
ریک یا ریگ سرخ با زرد یا سبز و در بول است بیش بیرون شود و روغن
کرده باشند ... زند کرده چنانکه ترک هر روز ناشتا
خورده ماند خاکستر عبرت نه کند و در آب خشک سیاه الحجر یعنی ...
گروی کرده علامتش انتقال در بول بعد از موضع مرض و در کرده
کسی چو اوکرده ... دفع باشد ... هر روز
ناشتا خورده در حوالی بیمار برد از نوعی جهانکه زیرک صفت
و ... ادویه که ذکر کرده است ضعف الکلیه یعنی ضعیف کرده علامتش
این است که بول غلیظ باشد و رنگ بول مشابه آب که در آن
گوشت شسته باشند معجون گردد که نحوه ضعیف الکلی معده در یک

از هر یک ... در سبک ... زرد سیاه ... مخروطی بود
دو ترکیب کرده جیب ... مرا لصفه ... غلظت آن ... مثل
و طریق ترجیش آنست که خفعی ... بیخ از هر یک ده درم
به پوسته ... تخم ... از هر یک نیم درم
در حقه از ... از هر یک نیم ... همه را بکوبند و به بیزند و
... هر صباح ... از ... کمی ... المثانه
یعنی ... کرده علامتش ... سختی
و ... و در ... و ... بود
... و در ... کرده ...
وقت بول ... کرده ... باشد ... کارت ...
... از ... خمر ... از درد
... کردن ... قرحة المثانه یعنی ریش کرده علامتش خروج ...
و ... ریش کرده ...

درم همه را بکوبند و بر بیزند و به آب عسل و مقل سرشته ... شیره
هر صباح یک درم از آن دارو با ماء الحار بخورند **علاج امراض مقعد بواسیر**
که در آن حبه بود نخست فصد اول حجامت کنند بعد از آن روغن خالص
گاو و روغن زرد و تخم مرغ به هم آمیخته بر مقعد نهند که در زردی کهنه
پنبه آمیخته و [illegible] بر مقعد نهند نافع بود اگر رنج بواسیر کهنه گرداند
نافه کنند و سوزان شود **باب** در رنج بواسیر [illegible] چنین
کوشش کند چون طبیب حاذق **محفوظ** بجهت [illegible] چنان کرده
که دیدی حالی و برخود عاشق **مرحب مقل** [illegible] کابلی و بلیله
از هر یک ده درم سکبینه سه درم [illegible] پنج درم همه را بکوبند
و بر بیزند و پنج سیر آب [illegible] تا که به [illegible] درم مقدار زرق و در آن
حل کنند [illegible] و هر صباح پنج درم از آن دارو فرو برند **منفعتی**
المقعده [illegible] خارج [illegible]
در مقعده **باب** در مقعده اگر [illegible] شقاق [illegible] بسیار تر دارد که [illegible]

گمان

مشتاق باید که [illegible] پرهیز کند اسپغول [illegible]
و لیمو و سماق **مرهم** که شقاق مقعد را دفع کند هر که [illegible]
[illegible] گردد شق [illegible] باید و مقدار زرق [illegible] زرد
موم [illegible] اصح [illegible] **ضعف** [illegible]
مثل کوه موم زرد و نیم سیر [illegible] روغن گاو [illegible] حل کنند
و به دو سیر آب [illegible] تا که [illegible] مقدار زرق و در آن حل کرده [illegible]
[illegible] طلا کنند [illegible] **ورم المقعده** اما [illegible] علامتش
درد و سوزش [illegible] در صفرا [illegible]
و اضطراب **باب** مقعد چه ورم کند [illegible] رگ زنند
[illegible] این [illegible] طریق و در خوردن [illegible] زعفران باشد
[illegible] صفرا [illegible]
باکنند [illegible] ده [illegible] در آب [illegible] صاف کرده
و [illegible] خاصه [illegible] درم [illegible] تخم کاسنی [illegible]

۸۴

وبری ورقنه لری بو لطی رنکنه باخصک تنت کنه یعنی اینک
یکی چینده ورشته اکر ازمجلک درم المثانه یعنی ایاس مثانه علامتش
وجمیع اقسام دشوار ایدن بول ات ودردمونی وتب دائی درد
عانه ودرصفراوی تبی زونه یان ودرزکزیر وجهی کوکرنه
کوزنی میز نه ودشوار ایدن بول ریاح ای لیز ورم مثانه دریلی دال
برعارضه دغر بول امده دالی کرهت بنز خنز وسنزای تنبی اخلاط
مولدکی بلغم واسهال حصاة المثانه یعنی سنک مثانه علامتی ولابزر ریکهای
سفید یا خاکستری رنکنه ات دربول شعرله سنک مثانه ات چه
کرد دحال هر دم الت گه بسیانی استقبال ایدر علاج ایمز
مرض تر دحکیم : سفید حجر الیهود در اسنه ومثال طریق اختیار حجر
الیهود درد این است که تخم خطمی خلط وتخم کرفس وسنبل ازهر یک
ده است وربانه سیراب جوشیده تا نزدیک به سیر ایدناف
کمنند ودده است نبات یا قند سفید ومجموع شکل الدرمای حل کننده

یکدرم

یکدرم حجر الیهود وکوفته لطافه نمانیه ونیم کرم با تامنه ونعنه ایکود
اب سجوزند قرحة المثانه یعنی ریش مثانه علامتش خروج ریم است وحنی
ماءع وطهور جزئها که مثانه بسبب تقیه وسوزاک وبد برها بول
از ریش مثانه است چه کرد دحال دروی که علاج اوتحاید کلک
جینی یک نزد مثانه از مده به درشته دیواج سعوف بدیل
حب شرب ریباج اب ریواج یک قند سفید بجوشند تا بقوام آیه
یا نیم قند سفید درمنی جوشند تا غلیظ شود وسه سیر ربیواج
لطافه نمانیه وربریواج را استور ربه کند وصف اوی
در علاج ظاهر کذشت حب لعوق مدمل تخم خیار ومغز تخم بادرنک ومغز
تخم خربزه از هر یک پنجدرم کل ارمنی وکل مختوم دکره وکثاطه
وتخم آلو وتخم خرفه وطباشیر از هر یک ده رو ریونه چینی یکدرم
همه را کوفته وبیزند وبرحاج ده است لعوق بیرده ایشربت
ریواج امیزنه وسکن کنند مرض المثانه یعنی ابر مثانه علامتش ورد

کند هم از وی حلابه کنند به سی درم آب نیم گرم ربت نماید
تقطیر البول یعنی چکیدن بول بی‌اختیار از سردی باشد علامتش بسیاری
بول است و متقاطر ریختن از چیزهای سرد و **شراب** کهنه گشته از فتار
به تقطیر البول زاید اندیشه این مرض دلت اندر رهول هر روز بیاشامد
زسطرودی طوسی میجز درمی و ایارج ایرا این قول صفت سطرودی
طوسی تخم کتیرا الکره لذه هر یک دو درمی کند رو ماید تخم باجو
وجاوشیر از هر یک نیم درم تخم زرق نیم درم انقی پنج درم
مصطکی و صمغ عربی و انیسون اقاقیا از هر یک چهار درم سکبینج
سه درم و رب نیم به شراب کهنه حل کرده ده درم بخار ربتون
بموئینه بزرگ زانیده لفافه نخانه و زعفران و ربخار و دار چینی از
یک ده درم سنبل و خردل سفید و عود بلسان اصطرخودوس از
قطور و ربحان تخم کرفس رومی و زراوند چینی به سیر سپید باریج
لذه هر یک نیم درم جنطیانه و مقل سفید و عنبر به تخم زرد که زردک نیز

و دشوار آمدن بول و بدهم گرانی است **باب** چون درد مثانه در زیر
حاصل شود یک درم شود از طریق محمد شافی با اصحاب و روغن بید
دیگر در کشی که خداوند هم تفانی عاجین صفت و دالصحاب در علاج
فالج که کرده است **تمر** و روغن **بید الجبر** به در بجیر پیچ یکدیگر باجر با که مثانه آن
با تسمیه درم بکوبند و بطرق رصغیر چه البان که در علاج حصاه
تجربه بیوتبه دوغ گشته **جیب المثانه** یعنی کرم مثانه علامتش خارش
مثانه و بدبوی بول و سوزاک است **رباعی** از زرجوب مثانه کرده
علل با بیخ و ابستان گرد قیدل بیخ جلبی الامانی و بادم که بود
سعمان تولد علاج بقوری نجاسل بیخ الاتانی نیز خوب است **قطع**
مثانه یعنی از جای رفتن مثانه علامتش عسر بول است علاج
و قی و سقطه با خربه بر پشت **رباعی** با پیچ مثانه تو از قطع علاج نزدیک
مجرب که کند دفع علت فاکتر حقوم خوردت چه دهد و دافع
تو لذا لاعقاب اعجاب کیفیت سید کرد فاکتر مذکوران است که از نیج

تم

وزن آن مردم باید که بخورد به شیره و خرفه هر روز زوجی
کاکنج یکدرم حب قرص کاکنج مغز تخم خیار مغز تخم بادرنگ مغز بادام
مقشر از هر یک [illegible] تا سطه صمغ عربی کتیره تخم خشخاش سیاه [illegible] کنند [illegible]
حب کاکنج که عروسک در پرده گویند از هر یک ده درم تخم کرفس چهار درم
افیون یک درم همه را کوفته و [illegible] باب بادیان سرشته قرصها
سازند و هر روز [illegible] سلس البول یعنی [illegible]
بول چنین [illegible] مثانه بود علامتش عدم تشنگی و خروج بول
بی سوزش شرح چنین در سلس البول [illegible] درم [illegible]
افزون و نه کم [illegible] سائل و [illegible]
[illegible] ادرار البول یعنی بول کردن [illegible] چنین
از سستی عضله و مثانه بود و [illegible] رطوبت علامتش [illegible]
[illegible] شرح [illegible] چه بول [illegible] هر چیز
کن ز کثرت [illegible] طعام [illegible] در

دسیر [illegible] و [illegible] و خطمی از هر یک [illegible] درم [illegible]
[illegible] درم [illegible] تخم [illegible] کوبی [illegible]
بود [illegible] هر یک [illegible] درم افیون [illegible] [illegible]
چون [illegible] از هر یک [illegible] درم [illegible] و [illegible]
[illegible] و [illegible] از هر یک چهار درم
کوفته و [illegible] همه را مخلوط کرده و [illegible] صباح
یکدرم [illegible] کنند [illegible] عسر البول یعنی دشوار
آمدن بول چنین [illegible] علامتش عدم تشنگی و [illegible]
[illegible] بول [illegible] شرح [illegible] بول کرده [illegible]
[illegible] حرقة البول یعنی سوزاک چنین [illegible]
کرده باشد علامتش درد [illegible] و چنین [illegible] مثانه باشد
علامتش [illegible] شرح [illegible] سوزاک [illegible]

ازبرای

مجع دوا انگ دیگر در شام ؛ صفت شربت عسا در علاج زحیر کند ؛ دیابیطس که عبارت
از آب خوردن و بول کردن دایم است مرض بدی است و در هیئت
طبی اسماعیلی معلوم ؛ رباعی ؛ ای بعد علاج علت دایم بکر آمده بعلم
حکمت عالم ؛ فای که صاحب دیابیطس را ؛ باقلیه که دو نهد شربت حصرم
حصرم غلاات وریشه را در تنور شربت ریواج کرند وصف ان در
علاج حرقة المثانه مذکور است ؛ بول الدم یعنی آمدن خون از طریق بول
چون از جهة جگر باشد علامتش آمیختن خون در بول رفت است ؛ شعر ؛ باشد
چه ز ضعف جگرست بول الدم ؛ ضعف ترانه ان زیاده کردد اگر
دم ؛ اگر شربت زرک و آب خرغوله دهی ؛ قوت زودت
فزونی مرض کرده کم ؛ حب شربت زرک ؛ قند سفید نیم آب جوشنده تا بقوام
آید مبت درم شربت زرک که صفتش در علاج اسهال کفته اضافه
نمایند با آب زرک تا لاکیم قند سفید و نیم آب جوشنده تا غلیظ
شود با زرک خشک چهار سیر و نیم جوشنده تا به نیمه آید صاف
کند

کلسه ونیم قند سفید در ان حل کرده بجوشند تا بقوام آید ؛ علاج
باه ضعف باه ؛ یعنی نقصان قدرت بر صحبت و جماعت چنین از
سردی باشد علامتش دشواری خروج منی است ؛ شعر ؛ باشی چه ز ضعف
باه دلخسته مدام ؛ کارت زرسم بوقت صحت تمام ؛ هر کاه که سوال
کشته سوی طعام ؛ مغز عصفور خورد یعنی طعام عصفور گنجشک است و طعام
کند ؛ تذکرة الاحتلام یعنی بسیاری انزال در خواب تولد این مرض از
فزونی منی و فرودکی مزاج است ؛ رباعی ؛ در گذشت احتلام خواب
طعام ؛ با زیره و زنجبیل خوری فرخ طعام ؛ از نیالبی و حار پرهیز کن
همه دم ؛ و زباره و در طب محرز باشی مدام ؛ فرخ طعام کلو
بچه است و ... زنجبیل ... و در طب قیطاریه ...
ابنه که انما انشا که نهد علامتش معلوم است ؛ شعر ؛ ای علت ابنه از ...
سعوم ؛ محمود بود علاج ... گرگیه رشته با رحب ... بدانکه
موجب خوشی علت حمه ورم ؛ حب صبر ؛ جد سقوطی ...

دلنه و افیون از هر یک درمی تخم خطمی و بنگ و مقل ازرق
دیگر ده از هر یک نیم درم که همه را بکوبند و به پزند و به نیم درم غاریقون
که بموینه بز که زانیده باشد اضافه نمایند با آب ترفس حب کنند
و حب ها ساخته در عمل یا بخیر آنکه مشابه بدان باشند عنطانه و فرود برند
غدالط: نیست که چون جماعتی مجامعت کنند غالباً در آن
بوقت انزال دفع شهوه و حدوث این صفت از نیش متشنعه بود
و بواسطه کثرت لذت باشد شو هر کسی که از انزال غدالطه گردد و علم
بر روح بیان کنم علاج چنین مردم معمول کنی چه باز ولیش بهر علاج
مرفوع شود و صحت و صلت مفهوم حب شباف مذکور در گوبند و به پنیر تر
و قرب حب الاسی که صفتش در علاج لذت حیز کنند و شافه
ساخته برگیرند فیق بر صاحب فیق نه زعفران است جهم؛ افعال
بر حیات حق انجام؛ تا مدت یکی کور زیادت نشود؛ باید زیاده
بنشستن وقت جماع موجب بحری که عنصر را بجا آرد

[illegible]

در آن

و رطوبت نرم کرداند چون آب گرم ورم خصیه یعنی آماس خصیه علاجش در
د موی سرخ اما و در صفراوی زرد ذی آن شرو در خصیه صفراء ج
عیان گشت ورم؛ باید که خورد منضج آن و مسهل آن؛ بسیار رخ اگر
بود یوح آن؛ فساد طب کن که کند خون کم با سقف منضج و مسهل صفراء او
صلاح صفراوی گذشت فرصه نصیب تقریرش ذکر شد از قرص کشی کوبند کرد به
الم گرد آنکه بود یاک ضماد درم فرماکه کند زعفرانک سرکه و موم
در روغن گل حب پای مرهم ص مرهم مذکور موم کافوری ده
درم درس درم روغن گل و پنجه درم سرکه حل کرده و چهار بان بقل
یعنی دانه انار ریبای کرده و مرتک یعنی مرداسنگ از هر یک هفت
درم کوفته و بیخته اضافه نمایند تا مرهم شود معجون یعنی جزها که دو
رانیرک کرداند شر چون زفت تن بندد کار عظم؛ گردد تند در
بی رنج والم؛ و رزفت سیر شود به طلا؛ بیجهی علتی را و طبی
راهم طریق کند و نیتی زفت نصیب است که با آتش با بافتاب گرم

کرده باشند بچسبانند **طریق** طلا کردن علق که زلو باشد و کرم طلی
که کرم کلان خاردار است که در سایه بگذارند تا خشک گردد پس بکوبند و بیزند
و به روغن زنبق یا کنجد بسرشند صبح و شام طلا نمایند روغن زنبق باید بشور
نیلوفر کنند صفت آن در علاج خفقان گذشت **علاج** امراضی که عارض زنان
است **کثرة الطمث** یعنی بسیار آمدن خون حیض چون از بسیاری خون بود
علامتش سرخی چشم و سرخی سلامات چون از رقت خون باشد سرخی خون
دم و باید بود بی زردی و غیر آن **شیر** در کثرت طمث چون بود حرارت
ملین؛ چیز تن بود چه فصد و سد تدبیر؛ با رقت دم غلظتش باید بسیار
شود و رقت دم زیره سکلی؛ سد نسبتی است و شدن لیشان است و غلیظ
چیز زیرا که بیند که ماده را غلیظ کرداند چون ارسه و کوشت **احتباس الطمث**
یعنی بسته شدن حیض چون از سده بود که سببش بلغم غلیظ بود علامتش بسته
اعضا و به جستن نبض و تیرکی قاروره است **علاج** چون حیض شود بسته را از قرا
بعد بایدبه داروی کیج و تبرید دارن؛ از سده اگر بود یعنی تفتیح بیده

رنجی

زنجفر زبان فحر زمی؛ پس فربه و تربیب الاعزی و بمضغ جرز که دفع کند باد
که سبب سده شده چون کرفس و بادیان **زنی** یعنی زده که بردهن فرج
حادث شده مانع جماع شود و شوهر کاه زرتی ناتوان کرده زن؛ مردی
نزاند که شود جز به زن؛ سیدان که علاج او نزدیک حکیم؛ ممکن نبود
هیچ غیر از این؛ یعنی و تن کار زن باید کرد **نزف الرحم** یعنی بیشی ادل
زن این علامتش است که درد عظیم در عانه و عقده و تن ماه و پشت عارض
کردد و اعضا از بدن کیرد **شیر** هر زن که تنور حیض گشت عیان؛ باید
چه رطوبت رحم باعث آن؛ از بهر آن اقاقی رود روز دو سه بار؛ مسکی
قیلش رغایه غالیه دان؛ صفت غالیه در علاج خفقان مذکور گشته
رجا علتی است که صاحبش چون زنی حامله بود داری برکه شکم و سیکی
حیض چون از باد و غلیظ بود علامتش انتفاخ بفشردن و بالیدن بود
رجا از باد و غلیظ اگر رجا گشت عیان؛ زنید مباش و شنو این سر نهان
کردت دهد که در کشتی ها اصول؛ مزد دارد مرنی را با یا صفت ها

تا مدتی در علاج فالج مذکور شد خفقان الرحم که چون صرع بود وقت که عارض
شود بیخود گردد و هرچه از جنس منی باشد علامتش راحت یافتن از
از سیلان رطوبت رحم و در وقت ظهور این علت فرق میان او
و صرع آنست که درین علت عقل باطل نشود و کف بر دهان نیاید
شعر زنان را چه شد از منی در زهدان: رنجی که بود چو رود به خدا از آن
اندر از بی جماع در بکه دگاه: مردی باید قوت وی زود دوا نفخ
الرحم یعنی باد زهدان علامتش درد زیر ناف و متفرق شدن از جرها لی
باد بانگ چون عدس و لو بیا شعر از باد رحم چه مضطرب که دو زنان: زنان
سالی که زکر و باد بشری دهمی: باید که بشکل غنچه ترتیب کنند بوی
که بود چه باد ریاح نایافتنی ضعف زیرکه باد رحم را دفع کند انجو
ناکزاده و شبت از هر یک درم سداب نیم درم همه را بکوبند و بیزند و
بیدس شنبه پزد حاضر بند حکة الرحم یعنی خارش زهدان چه از صفرا باشد
علامتش گرمی رحم است باید علامات غلبه صفرا شعر که که زنی بسیار صفرا

ورقی: خار در رحم زنان بکر فوت زنان: و آنگاه بقدر قوتش سه ماه ده: تا
باز رسد و ش بعجب زخون داء الرحم که دانه چند بود برکنار زهدان شعر گرد
چو بواسیر جسم حال رحم زنان: درد هم چه خفه ان طلب کی رگ زنان: و آنکه
وامی روان زنجش: مرکش از تبوب خوخ و شمش روغن: رهم بفتح دال
نقطه مالبدان روغنی است در خیخ شعر نقضا لو و شمش رزد الوان شقوق
الرحم یعنی شق شدن زهدان علامتش درد و ابر و خون آلوده شدن دگر است
در وقت بقار بت شعر زنان را به رحم شقاق گرد و جه عیان: چندانکه در
نباید به بیان: سودش دارد ولی از زاده دوا: لیکن رسند قابض عجز
زبان قرحه الرحم یعنی ریش زهدان علامتش درد و خروج ریم است و رفلی
زرد آب از ان ریش شعر از ریش رحم زنان که آید لفقال: زنان بیش
که از نیش رند و تاب و توان: چون پاک شد از بده پیش عرزجه سازد
از کندر و گلنار و فستو نساین: یعنی بده در علاج قرحه المثانه گذشت ص
قرزجه مذکور گلنار و کندر از هر یک در مقشور الرمان یعنی نار پوست نیم

91

درم همه را بکوبند و به بیزند و باب سرشته فرزجه کنند درم البیض بعضی اطبای
زنان علامتش در جمیع ورم عسر البول است و درد که بر شده سرخ فارزه
و در صفرا در تب تیز و شدت درد و در بلغمی ورم اماسی و در سودا در محکمی
آن شود اماس ورم اگر خون گشت عیانی علاجش صافی همان زنان را نافع
آن زنان نوع که غلط داد آید بیش نافع افتد اگر دهی و انواع آن جماع
رگ کلانست از آنند زنان رگ صافی رگ جنده بیلور شیا ننگ در ایام
زات دارد که چون زن به وابد اورا فرزند شود شوی که النفخه بعد ظهر
زدابرو زنان تا نگاه رسد بهر دیر دچه حبس چون در تی زنی زرد
ره باید آب نبود عجبی که زن شود آبستن النفخه نفخ فا و دیگر
بیزباید بیت وطرفی استعمال نشست که در سایه بگذارند تا خشک شود
پس بکوبند و به بیزند و بعسل سرشته فرزجه کنند و بعد از آنکه از حیض پاک شده
بر دارند شیاف دارو ئی که چون زن بکو رد هرگز اورا فرزند نشود در باب
درین فرقول حبیک نکته زعفر شنوند که گوز بنار ورد دان بهر زنان
کودک

که بود شیر فند شنیدش بدهند هرگز نشود زن با حبکس آبستن ذکر ادویه که فرج
زن را تنگ و خوشبو کرداند در عجز که بوده بزر در روده دار و زن ان چون بچه زاد
و وبر که اش تنگ دهی اکر ستند بوده رادران دخل کنند خوشبوی شود
چه نافه تنگ خلق حی استعمال دوبه مذکور نیست که بذر البوده که معقشی در
علاج لبه دانه مذکور شده درم سنبل و درم بکوبند و به بیزند و انکشت
میانه را بجلاب که ده در فرج کذارند علاج انکه فرزند در شکم دختر است
یا پسر شیر شفد نحی ایوب صاحب حی در باده که زن بود آبستن فرزند
اگر نرینه باشد اول بطا هر گردد و بعظم شد رابی بو نفرشد ی در علاج کثرت
الطمث مذکور شد در بند بر زن حامله شیر که کر شکر نحی بوجه آبستن
کرم نیو شد بر زن آبستنی باید که بوقت جمال پرهیز کند از رگ زدن و
دارو مسهل خوردن در بند بر زنی که دشوار زاید شیر کرد چه بدست
جب زن آبستن بشنا که کجا صبت باید آمهی ارزن یک نوع جمار که
باشد زود فرزند بیاید در به زنان زحران سبع امراض که در شب د

پرورن و ورم دیار حادث که دو حدبه که صاحبش را ملک خوانند چون
از رطوبت مرضه پیدا کننده بود علامتش گرانی اعضا و سردی سر صبح
ملمس است علاج ای حد به قند ترکرده ختم هیچ کمان : پرپشت زبیضه از ورم کنند
عباس : بیکن قصب الزریره هر روز طلا : تا نیز هادا ای تواید نت ال
قصب الزریره نارت باریک شیبه بچوب تجنه کیفیت طلا کردن آن
آنست که بکوبند و بعد سرشته نرم کرم طلا کنند دیگر الظهر یعنی درد پشت چون از
بلغم باشد علامتش سردی ملمس و انتفاع بجرکت است از بلغم ذکر شد وجع الظهر
عباس : باید که در علیت اسهال کی : باشد چه زبده داشتن بارکرا ان
مالیدن روغن کلکن نافع دان ص روغن کلک در علاج فرض الدوالی ذکر
شد وجع المفاصل یعنی درد بندها مفصلها علامتش درد و تورم و صفرادی سرخی
و زردی مونضع و درد است و در بلغمی و سوداوی سفیدی و سیاهی آن است چون
در مفاصل شده باشد انتفاع : خوردن کی لطرتی خداتی سرون :
در خلط و که باعث این عارضه شد : بیجوس نیز تنقیه غاریقون طریق

اختیار

اختیار کردن غاریقون غاریقون سفید بو نیست نیز کرد نبده مثقال
نقضه سرشته علوکا کننده و در شربت مذکور نقطه شند سحر فرو برند چون
ت و بیک برو سایف بلند زرد مسهل ضعفا یک خاصه و پوست هلیله زرد از هر
پنج درم تخم کاسنی بنفشه و گل نیلوفر در بیابانی ترک خامی و گل خطمی و سورنجان
نیم کوفته از هر یک مثقال انر هندی و آلو بخارا از هر یک ده مثقال همه را
در سی بیران خوشند تا بر دیک نصف بیرآید صاف کنند ده و دیسرو تر نبات خشت
دران حل کرده صاف کرده نیم کرم بیاشامند مسهل بلغم سنا یک خاصه
هفت درم دگر پنج عدد و عناب سپستان از هر یک بیست عدد و دو نیم کوفته
چهار درم عنب الثعلب و سورنجان نیم کوفته بادیان و بنفشه و تخم کاسنی
کوفته از هر یک دو درم همه را بجوشند صاف کنند و ده مثقال گلقند
دران حل کنند مسهل سودا سنا یک خاصه هلیله سیاه نیم کوفته پوست هلیله
کابلی افتیمون در لته بسته از هر یک پنج درم مویز دانه بیرون کرده ده
درم اسطوخودوس بسفایج و شاه ترج و شاهطرج و سورنجان نیم

کوفته از هر یک ده درم الوی کما باد عناب سپستان از هر یک بیست
عدد همه را بجوشانند و صاف کنند و ده مثقال مغز فلوس در آن حل
کرده و صاف کرده و ده درم روغن بادام اضافه نمایند و نیم گرم
اختیار کنند صفت شربت بنفشه در علاج ذات الریه مذکور شد و صفت گلقند
قند عسل در علاج [illegible] گذشت صفت روغن بادام در صداع سوداوی ذکر
شد وجع الورک یعنی درد سرین چون از خون باشد علامتش گرمی و سرخی
درد باشد با سایر علامات غلبه خون ریاح از درد سرین کسی که گوید
که در بدنش خون بود از حد افزون . اندراه مدادار زهجت باید
کردن فصد صافنش راه بزن . یعنی صافن در علاج ورم از حج مذکور
کشته عرق النسا یعنی درد رگی که از انچه که خوانند [illegible]
انه عرق النسا کسی که گرده دهجرون . تا دم بدنش الم نگردد افزون .
خلط که سبب شده است این عارضه را باید که کم از بدن او زایل کردن
نقرس که درد بر بود در بندها را گفته باید در غایت صعوبت و حدت

الی آخر.

این علت بیشتر از ماده حاره و غیره است شو سازیم بعلاج نقرس از این آن
باشد که از این ورطه بر باید بردن . یعنی سبکی در رگ میزان و سهیل مجلّه
زیاده صفرا بود و بلغم و خون داء الفیل یعنی بیماری که ساقهای چون پای
پیل بزرگ گردد علامتش در بیخ علم جراح نیست و در سوداوی حرارت
ساق باشد شو را کشته زدا . فیات ماست محروق . هر دو غلظهای تو
گردید افزون . خون از تن خود بفصد سبکی بردن . از خلط غلیظ پاک بسیار
و در دوالی یعنی بیماری که رگهای ساق و پای غلیظ گردد و فوری شود
بر روی گره گره ظاهر گردد چون از خون سودائی باشد علامتش سرخی رنگ
مایل بسیاهی است و چون از خون بلغمی بود بسفیدی رنگ که مایل بسرخی گردد
شو گردد چه دل تو از دوالی محروق . از آن پس که ره بفصد از کثرت خون
ظاهر بقرو که بطرفی سهال . بسکن زبدان بلغم و سودا بردن عنب نهایتا
حب سد و توحش یعنی که یک روز بد و دنی کم از خیال خون بوده
حب رتیم که از غم حادث گردد و دنی عشق از غم مفرطست و علامت او توحش

ب و التهاب و سرخی چشم و روی و عدم بوی بول است رباعی از خون بود تب
چه که دید فردا ۱ شادی طلب مباش زینهار غافل ۲ دانم که بدید کرد دست
تو نو حس ۳ رگ زن که علاج نبود بهتر از این مطبقه یعنی تب که از عفونت
خون باشد علامتش تب دائم و سرخی رنگ و بوی بول است رباعی ای آن تب
مطبقه دل کشته خجل اما رغم از رنج و حیلی تو سیل باید که زنی رگ
طبل نخوری ۴ تا روز سیم که رسم عادت شده این ۲ صفت طبلی که در مرض صفراوی
دو نوع مفید است در علاج ورم شقیقه مذکور شد غب یعنی تب صفرا در خواه لازم
باشد خواه دایر علامتش تب مفرط و درد سر و تب ابد و زرد و قی و رعشه است
رباعی از غب دل خسته است چه گرد دیگ بی ۲ چون نوش سکنجبین و تفکش ...
از حقنه مناسب شاید قلیلی ص حقنه در ابتدا غب شراب ... بنفشه
دلک ... خیار ... نیلوفر عناب ... از هر یک دو مثقال عناب سپستان از هر یک
بست عدد و مغز ... جو ... نیم کوفته ده درم آلوی بخارا ده مثقال همه را در
بر آب بجوشانند تا بده بر آید صاف کنند و شربت ... سفید در آن حل کرده

صاف کرده

ده درم روغن گاو اضافه نموده در دو نوبت نیم گرم حقنه کنند حب معب
یعنی تبی که از بلغم بود خواه لازمه که نفثه باشد خواه نائبه که هر روز باشد علامتش
زردی ... دگر زنگ قاروره و گرانی اعضا و قلت تشنگی است رباعی ای آن تب
بلغم ... کشته فردی ۱ گر دیده ... بکان ... فردی ۲ نافع بود سکنجبین
بسیار ۳ گر ... ۴ صفت سکنجبین در رباعی سابق گذشت
ص شربت افسنتین افسنتین چهار درم تخم کرفس سه درم بنفشه نیم کوفته
ده درم همه را در نیم من آب بجوشانند تا بنیمه آید صاف کنند و نیم من قند سفید
در آن حل کرده بجوشند تا بقوام آید حمی ربع یعنی تب که از سودا باشد خواه
ربع و خواه غیر آن علامتش نبض محکم و بزرگ و گرانی اعضا و فکر فاسد است بول ٤
شعر چون گرم شود تب کسی را دل و جان بنگر که چه خلط آمده باعث
آن گر باعث آن در آن سودا بود فرما که دهند شربت گاوزبان
ص شربت گاوزبان گاوزبان بست درم در نیم من گلاب جوشانند تا بقوام
آید و نیم من قند یا عسل در آن حل کرده بجوشند تا بقوام آید گلاب و زعفران سوده

اضافه کرده بعد فرمایند **حمی دق** یعنی تب دق علامتش تب نرم دایمی که
باریکی نبض و برافروختن رخساره بعد از غذا **شعر** از آنکه زود دل رود و بدفع تب
و قران ؛ بدهند بعد علاج از راحت جان ؛ قرص کافور و شیره خرفه و قند
آب جو و ماش و عدس و مرغ جوان **صفت قرص کافور** مغز تخم کدو و مغز تخم خیار و مغز
تخم خربزه و مغز تخم کدو از هر یک پنج درم گل سرخ طباشیر از هر یک سه درم
صمغ عربی صندل سفید نشاسته از هر یک دو درم بادیان و کافور از هر یک
درمی همه را بکوبند و بیزند و بلعاب اسپغول سرشته از آن قرصها سازند و هر
صباح از آن یکمثقال در چهار سیر شیره خرفه حل کرده و بدهد مثقال قند سفید سیری
کرده بیاشامند **علاج** امراض که از طرف هر عضوا پدید آید از اماسها و چه
ورم یعنی اماسها **شعر** عضوی که ورم کند چه پشت و پهلو ؛ چه دست و چه پا و چه
بناگوش و چه زرد ؛ کرباده خون بود رگ خود بگشاید ؛ ورخلط دیگر بود پس مسهل
جو **ملغمی** اماسی بود در غایت سرخی علامتش تب نبرد درد و نبرد گرد دل **شعر**
از آنکه شود ملغمی نیش زند ؛ باید که تخته آورد طبع فرد ؛ از آن نیز به آتش ماء الشعیر آب

نارنج ؛ ورنه اندبه آتش آب جو و ماش کرد ؛ صفت شراب نارنج در صداع
صفراوی کنونست **حمره** یعنی سرخ باد علامتش سرخی بود که چون دست بر وی نهی
باید شود و بزودی و چون بردارد سرخ گردد **شعر** حمره چه شود عارض کسی مسهل خو
تا پاک گردد خلط صفراوی آو ؛ ورشام صباحش با تقدیر مزاج ؛ شربت سکنجبین کی در
آب کرده ؛ صفت سکنجبین در حمی بلغمی ذکر کرده شد **حی اب کرده** کدو را در خمیر گیرند
و در زیر آتش کنند تا پخته و بیرون آورند و آبی که داشته باشد بگیرند **ورم رخو**
یعنی اماسی که از باد بود علامتش انتفاخ گرفتن با رونق و خروج ریح است
شعر رخو چه بود ورم انتفاخ بده ؛ گر ورنشود نشانه که با دگره ؛ بدهد از ملطف
نه بهر تحلیل ؛ ما کسر کرم کرده بدوری شد **ورم رخو** یعنی اماسی نرم فولدا یک
ورخی از بلغم رقیق است **شعر** چون باورم رخو شود همچنانه ؛ به زانو بخود که نفع
کرستانه ؛ و آنکاه طلا کرت خاک و لطرد ای ؛ مرزوج باب مورد یا دولانه
ص زیت طلا ز کور بدین گفت که نظرو ای یعنی وره از ین گوبند
با ب مورد و با آب دولانه و بعد از عسل سرشته نیم گرم طلا کنند **خنازیر**

فی تمام رگ آماسی بود به رنگ نیلگون خرد و محکم و رنگ اعضا و گوشت چسبیده
و حدوث این مرض از امتلاء و فصد مخصوص است ربا یعنی گرفتاری که گرفتار خنازیر
شده در مانده این مرض معقد بر شده همچنین کرد خطا و فلفل و حنظل و زرفت
کار رش به علاج ده برشته ضعف خنازیر کوه فلفل ده سکبینه حنظل مثقال
بکوبند و بر زنند زرفت ده درم بگدازند و همه را باهم سرشته ضماد کنند
سلعه آماسی بود به شکل خنازیر اما به گوشت چسبیده باشد و گاه باشد که بمقدار
خربزه شود و تولد این علت از بلغم غلیظ است شم هر خسته دلی که سلعه بود او را
کرده در دایره خسته ولان جا کرده همچنین ادویه معفنه کرد و طلا
اورده بکف انچه تمنا کرده ذکر ادویه معفنه و صفت طلا کردن آن
آهک آب نارسیده و توتیا کس از هر یک ده درم زرنیخ و نیلا ارمنی
از هر یک مثقالی بکوبند و بیزند و به روغن گل که معفن در درج اطهر
معلوم شد از رشته تیم کرم طلا کنند غدد آماسی بود شبیه بسلعه اما از حجر او
خرد تر باشد و علاج غده که بود به سلعه در تحلیل شبیه همچنین عارض گشود

چهار

چهارم صفه فقیه باید که بمالد و به بندی اسباب و بر موضع آن تحول
است شبیه سرطان آماسی بود که به شکل مایل به سبزی و تیرگی و حوالی آن ماند
رگهای برخاسته و حقیقت آن شعر نزع سرطان کسی که پیدا کرده اندوده و عمق
بسیار و بهار جا کرده و نعش بزان ولی مساوی نبود در تنقیه کرده
ما کرده فایده تنقیه منع وی از تزاید است جذام که انحلال سرطانی بجمیع اعضا
که به علامتش سرخی رنگ مایل به سیاهی و تیرگی و تنگی نفس و گرفتگی آواز
و سقطه و بسته شدن منفذ بینی و ظهور غده ها در اعضا است شعر اندک بود
تیح جذام از که و مه باشد عرضش که خون فرق کرده به باشد چه علامتش
فزونی دیگر بگت رگ و حصفه افتیمون ده بسفایج افتیمون
سنا رنگ ها حصه هفت درم پوست هلیله کابلی بخور رم سقایج هم گرفته
و بالای وی سیاه و شاه و نخجانی نیکو قد از هر یک سه درم عناب
از هر یک بیست عدد او بخارا لی پنج عدد همه را در یک سر آب بگذارند
تا به نیمه کمتر اید صاف کنند و بخور رم افتیمون در خریطه کرده و دا

بمالند تا قره شود باز دهد یک مثقال بر کتان بعد از ان هر روز فلوس در اب
ان حل کرده صاف نمایند و یک استار روغن بادام که صمغ در حقنه بکار
اضافه نمایند و هیکرم رغبت نمایند و غذا اب نخود و پیکر خانه و گوشت ماکیان
و دارچینی و زعفران و انفاخ کنند جمره فرانسی علاجش ان بود
که پوست را بخورند و میوز انه وانه که گوشت خورده و چیزی هک شود
و داغهای سیاه نماید شور از جمره بن تو چیزی شود در مصه ا تیز تخم که دستا
ذمه باید که طلا زجر کهل ممزوج کن در که عفص بجه نمله نیمی
جرشهای ریزه که با خارش و سوزش بود حدوث این علت از
صفرا رحریف لطیف است شرای بن ز بروز غلات و کحه ا نه و یتلی
تو و مبهم بروا فرقه صفرا جه ریزان کی به سهل زیره [illegible] سوت کند
و توی که از ان آنجه نقاطه جوشش بجه پرآب بنشسته به آبله که از سو حلی
در
اتشی حالت شود لهذا این مرض از القصه باشه و مجتنب بنه ان وی
تحت جلد است سور کرده جه ز نقاطه تب فرکحه ا رگ زن که

زان

زانی نوی آنکه ا می باز شکاف یک شیر را در و ا علیاش رود
از رودت کحه بزرک که انها ولم کر نه حیز لند غلبه حمل بجه علاجش
برخی دیگر ست ربا رای کشته بلت تو از ولم ازرده ا ازرد کیت
از وم طغیان کحه با بیم به صحت جه بینم قرود بگشاده رگ بود
علاج کحه نفت بلغی که تری و جمیع مرضهای و موی را نادیج بود عناب
و سپستان از هر یک بناه عدد تمر هندی و الو بخارا از هر یک
ده استعنت الشیب و تخم کاسنی بیمکوفته و گل بلو فر دوا نی لذ هر یک
شه درم همه را در یک پیاله و نیم اب بجوشانند تا به نیم پیاله ا
صاف کنند و حیا لعه است بجای بنه در ان حل کرده صاف
کرده بیمکرم بیاشامند و غذا عدس مقشر و اگر او کشنز حیق
اب تمر هندی کنند و فیه ولد فصد و تلین طبیعت بر شراب لیمو با غوره
با سرکه بت است و ریخ است روغن گل بفنه که صمغ در حجم المطلعه
معلوم شد با روغن کنجد و تری کلاب امیخته بیمکرم بمالند و جای

بحمام رود خصفونیز بو شتیهای سرخ ریزه که عضورا بکزد و خارانکه و دی
سوزش نیز کند حدوث این علت از بسیار ای خلط تیزاست رباب
املاکه خصف بود چه در روغن و چه در آه باید که بحمام رود بکه
وگاه ورقهای بیخ حمام رسد فایده کند از عسل با سیسه دانه
نبارانهلس نیز بو تیهای خورد که با خارش بود و شتیهای رسه دبوا
بیرشته شدن مسامات عارض شود سو سیر عارضه بات لیت تا گا
این علت بطور ردارد در سهل بحولات و دانکه الکلاب و کشه در روغن گل
میمال دقیق باقی بکه وگاه حقنت میل کند بو تیش مذکور را باج
زرد و باقی با نقص است کلاب بیخ جگاه دوشتن کل که حقیقت درسله
مذکور ریخته ده است که را بهم آمیخته نیم گرم بمالند سعفه
نیز بو تیش که اکثر بر سر و از و روی ها پرخط منقل بیل وگاه
باشد که رقیق تر بود وگاه باشد که حلک بود و قسمی از وی ازوی
رقیقی بیرون آید که از آن تر هیچ کونه ریم از علت سعفات
چهار

به شده حال نباشد اگر سبب بلغم بود مسهل خواه مسهل جو شونده خورده
زراک دو شیان در سرکه ضماد سازند و دبکه وگاه صفت ضماد دیگر
زاک سیاه دو مثقال شنان پنج مثقال بکوبند و بیز بود و با سرکه
سرشته ضماد کنند علاج بلجنه که از جنس سعفه است و از آنه خورد کی
گوید رجاج بلجنه و زاد عارض بدنا که او دیج دالمت بحال و دل
بایدراه باید که پس از تنقیه از صبر و اشق با سرکه کنی ضماد از بکه
گاه جز ضماد مذکور اشق دو مثقال و زشت مثقال با سرکه
حل کرده پنج مثقال صبر سقوطری سوده ضماد نموده ضماد کند فرنگ
نیز آنهم فرنگ علامتش جوشش عضاد در دهند با ت رباب در آبله فر
از احتیاج راه در غم عدد قوت خود دارنگاه و نیکو و افراط
نکن در صحبت با بخور همه جز خوطعام بگاه هم در علاج آبله فرنگ که ازاله
فرنگ حال نباشد دشت شده از دامن صحت کند و دهر ود
۲ ماه فصد بکن کمی ورد از فصد شده دفع بوده کوراه بعد از

فصد نفع کرد و اسهال دهند که مخرج اخلاط ثلثه باشد حب اسهال که
اخراج اخلاط ثلثه کند غاریقون بوزیدان تربد از هر یک یک درم
ها برنج هفت درم و الملح بالسکر سرشته قرصها سازند و آنچه علی الهه کنند
دو درم تربت مذکور خلط سازند و سحر فرو برد و چون اسهال درآید و طبیعت بیحال
مرتبه لعاب کنه سنا کی خاصه تخم قال لفایح نیم کوفته و عسل
الثعلب از هر یک سه درم گل سرخ و بر سیاوشان و شاهترج از هر یک
ده درم جمله نیم کوفته در ظرفی گلی اسپستان سی عدد همه را در یک
کاسه آب چهار ساعت بنهند تا به همه آب صاف کنند و با لفه آب بر نرش
در آن حال کچه نیمکوم با ماش بنهند و صبح علی الدوام و اخر شود و نرت
قند با گلاب و تخم ریحان زعت نهند و غذا آنجو آب شوربا

علاج ابنه فرنگیه ریاحیه در دفع فرنگیه در ریش چه شاه یا
بجرب نهند که شود بیا از حب سیار خورد و یا زیره ماجد
کنند معجون تخم کتان صفت حب فلفل چهار از دیده و رو

ما

کاه از هر یک شش درم هلیله زنگی سه درم با فلفل کوفته و بیخته
سیماب صفت درم فیه سیاه پانزده درم همه را باهم آمیزد و کف
های کنند تا سیماب کشته شود و پس چهار ده حب سازند و هر روز
را دو حب علی الهه سازند یک حب بر صباح و یکی را آخر روز فرو برد
و غذا را با عقد الا سازند تا وقتی که صحت شود و نیز برنج و نمک
نه فیه نفیه کحه با نبات کعه و نان مایه دار و نمک و باجره
باز غاله و نمک خورد صفوف سیماب هلیله زنگی پوست هلیله زرد
و پوست هلیله کابلی پوست هلیله و فلفل از هر یک دو درم کوفته
و بیخته سیماب صفت درم شکر تا نیم درم همه را باهم آمیخته
و کف های کنند تا سیماب کشته شود و پس چهار قسم سازند
هر روز دو قسم یکی را صباح و یکی را آخر روز کف زنند و قدری
گلاب از عقب آن بیاشامند و غذا با عقد الا سرشته تا وقتی
که صحت شود غذا از بدن گرم خورد صفت و درد دوان حب مسهل

١١١

نخود را شسته نخش کنند و در زیر یک نخش را در ظرف
آهنین کرده در زیر دامن او کنند و نخود را با عینه ال
بپوشند و بیش از ختم کردن با پارچه کرباسی پر کرده گریبان
و گردن نخود پخته تا زود از گریبان بدماغ نرود و دوت
بشاید را خور نکاه تا وقتی که صحت شود غذای مذکور خورند و اگر
در هفته سه روز متعاقب هر روز چهار ماش از سیماب کشته بنفشه
یا برنج به برگ تنبول خورند یا حلاوه کرده به ته داشته دار چینی
که به نیشتره جهه گزیده شده و الاها کرده فرو برند و بدین مراد
نماید نیز جراحت آبله را هم آبله و هم درد اعضا را دفع
کند باذن الله تعالی و اگر قوت باجوه و در اطه بسیار رسیدن ضعف
شده باشد قلیما ز رکوفته و بیخته حلاوه کرده باشند بر جاج
طلا و چشم کشنه تا بسیار رسیدن اثر نجود جذب کند و باجوه به حال
اصلی باز آید و این علاج نسخه خاصه مؤلف است **باب ورم اللثه**

ابره فرنگ

ابره فرنگ **باب** از رنج زکمه است حال شاه: کویم بخر در
هم حقه دار نکاه: نزد یک مجربان مراقق آمده: فرو طرحوه
است بوجه دیگر لاحقیت فرو ط جوه مرهم هم است و در شته هر روغن
گاو و پنج است کرده به یک که به شراب شته باشند حل کرده دهن
است سیماب و چهار است خار حقه اضافه نموده لفافل کنند
تا سیماب کشته شود پس شته نخش کنند و هر روز یک تخش بمانند
و دو کمکشی روز ریفند و کشن ران نو سانه و نخود باعینه ال
بپوشند تا وقتی که صحت شود غذای مذکور خورند و اگر جوشش
دهان لثه لیش دهد اول چند روز جهه تسکین درد آنکه
خطمی با خبازی با بنفشه را در آن جوشانیده باشند و صاف
کرده آن را در دهن گیرند و در آخر که لعاب رفتن دهان
کمتر شود جهه دفع جوشش خرفه و طباشیر و سماق بالسویه کوفته
و بیخته بر موضع جوشش بمالند و اگر جراحت آبله فرو نشده باشد

مرهم نیلا را جمیع دنام که از زهر صفت و مرهم نیلا موم سفید تا زرد 101
شسته است و در روغن گل که صفتش در جمیع المراهم مذکور شد بارو تجن
کنجد ده است حل کرده و آنچه که برشته آب شسته باشند و در سایه
خشک ساخته و صلایه کرده هم از ده است کنز سفید سوخته کرده
اضافه نموده صلایه کنند تا در هم شود و اگر حکه‌های سفید به
شکل گزی بر دست و پای یا عضوی دیگر پیدا شود فصل
بسیار زود در آب چنانچه عضو را در شکار آن مالند و از
تا آب آن ملایه لته کهنه طلا کنند **قـ** باقی گزیدن که از ماده
رقیق بود علامتش ظهور زرد آب **شرا** است ازو پاره علامتی
جسته **ب** جسته تن خویش را از علت رسته **ا** از خردل و خل
ضماد میکنی که شود **ا** در باغ اطریفال صحی رسته **آ** صفت ضماد
مذکور خردل بجنتقال بکوبند و بپزند و با سرکه سرشته ضماد
کنند و این ضماد وقتی باید کرد که گزیدن خارش یعنی بکوانت

زود ره

زود رفته باشد و احتیاج بان بود که جو [illegible] کنند اما هر گاه خارش
که کوکرد زرد کوفته باشند و بیخته به سیماب بکار بسی [illegible]
از هر یک [illegible] است روغن گاو خالص و روغن کدو به [illegible] که به آب
سرشته باشند از هر یک ده است همه را بهم بیخته الف [illegible] کنند تا سیماب
کشته شود برنجی بازند و هر روز یک برنجی را در آفتاب گرم با شش [illegible]
البته یکساعت صبر کنند پس با آب نیمگرم در حمام یا خارج حمام بشویند
و این دارو جرب یا خارش جرب را مجرب است **جرب** یعنی گر خواه
خشک بود و خواه تر کرد چون جرب و لخته باید که بحجامت رگی
پیوسته بر رشته صحت ز کف خود مطلب پیوند تو از مبازرت
نکشته **هم در علاج جرب** [illegible] شده چو آنکه از جرب و لخته شوروا
زاب شیرج بیرسته از حاج مولد کحه و سپهر طلا کوکرد و قروت
و دهن [illegible] صفت طلا مذکور قروت کوفته و بیخته که بزند یک
بدو ساعت در آب گرم گذاشته باشند بدست [illegible] آنچه بر [illegible]

باشد بخورات پشمی یا دردی کهنه بسی هم گوگرد زرد و کهنه
و بیخته ده ... روغن کنجد ده ... همه را باهم آمیخته تنگ کنند
و هرشب یک بخش را بمالند و جماع در حمام یا در خارج حمام بسیار کنند
و سرکه مالیده باب نیمگرم بشویند حکة الاعضا غیر جرب یعنی خارش اعضا
که با گره بود رباعی از خارش چه تو وی ولخسته ... ترا از
ان پیوسته پرهیز کن از مولدات صفرا جبن بنهد و شراب
حلو ... حکم در سبع جرب زحمت کرده ای که دریغ ... فارسی ان
دعفات تو را ... از مهربه ... و حمام ... زیر فرطه
بربی سیاه ... صحت ... از گلاب ... هر شب آب لیمو با
غولها یا سرکه به روغن گل با آمیخته و قدری گلاب بر وجهی که در شده
مذکور شد آمیخته نیمگرم بمالند و هر صباح بحمام روند ثولول یعنی زگیل
تولد این مرض از ماده غلیظ یعنی با سوداوی او ... کرات
رباعی در علت ثولول اشتر گشته؛ دارد به خبران ازگوشه

سازی چه

سازی چه فتیله بهر داغش روشن؛ تا مرض تو را شود منقطعه
راحی یعنی کژدم ... دانه و ... نزدیک باخن که باید باشد
برخی و دردی عظیم کند رباعی در کژدم ات یا ایل کنم
قاعده؛ که بهر شفا بود تورا باید؛ یکبار رگ ... خورد و می
ملاء؛ از سرکه وافیون که برای فایده دمل که به نهد ... است
بدترین انواعش ان که غور زیاده تر در رنه باشد رباعی و نیز اگر
غمی صفت گشاده؛ دل تنگ تو رو به کمی نهاده؛ تصحیه کن از خود
وانجیر و مویز؛ کز قیه مرض ... ازالجمه می ... ذکور
انجیر زرد تر یا خشک ... تنها شده ده عدد مویز دانه
برون کرده هفت ... تا آنچه ... شود ... خود
گرفته و بیخته لعاقه نماید و نیمگرم ... خراج آماس باشد
گرم که در داخلش ... که مواد ... ان ریخته باشد
رباعی هر کس که بی خراج کرب گشاده؛ دور راه مرض ... داد

ولصه: باید که لنده خلال الحجر و بعد: از خوردن تلخ و ترش باز ایستاده
حب خلال مذکور الحجر تر یا خشک جوشانیده مجرا شده بعد
حاجت بگیرند دیگر بباید تا مجرا هم شده نیم گرم خلال کنند دبیله
اما سبب بد شده بخراج الا آنکه گرم باشد زباد باشد و دبیله چه بارز
زفاکه: از در دهان جز از کف الجهه: تخفه کن از بولادبان
و عسلت اکسیر کنند بچو تن شتر ایستاده حب خلال مذکور بولادبان
از هر یک چهار ... بکوبند و بیزند و بده ... ریشه بیکرم
خلال کنند الکله یعنی جراحتی که عضو را بخورد شعر از آکله هر که
ناتوان گردیده: هر لحظه زافزون شدنش ترسیده: باید که بگل
در منزوی سسته که تمام: بر کرد جراحتش بود البته طاعون خیزد لاکی
سیاه یا خاکستری رنگ یا زرد یا سرخ که در کنش یا زیر بغل
یا کشاله ران حادث گردد در بیان طاعون چه شود عارضت: ای
غمخواره: صبرت زدلت خسته شود آواره: بشتاب که شود در تو

دارن

در صحت باز: آنکه کافی که غیر از این باشد چاره بشود لیکن که یک دو
قاره مشهورست و آن یوشتهای سفید ریزه که بعضی از آن برون
آید نظم هر آنچه آید از انها برون بهیات ذکلت بود چه دانه حصاکان
نارسیده و تر شعر انها که بتر زیلبنی شنا ابنده: کر دید از این عرض و بلش
برانده: یک از دو تنقیه زحل و شونیز: تخفیه کنی زصحت آید به تکوه حب
خلال مذکور شونیز بیرشت و انده ده ... کوفته و بیخته بآب برگ قنور
حاجت بر شسته و شخاک نمایند و سیاه الیهاج باب گرم بشویند عرق مدنی [illegible]
ای دیده زرشته در دل اندازه: اجزای عجت را نه بجهن نرد
کر بکب واردی بعد کردی: گر در تو عهد بهاری تازه جواز
از تکاب دارو بعد قصد سم کنه اگر علامت زیادتی خون باشد
تعلیل و تلطیف غذا کرده بآب نخود بکوفته و ماش مقشر و سبز
ریزه کرده خشک کوفته در روغن گاو و خشخاش نماید و اب آنها را
که سه روزه و در ظرف کرده دانسته باشند تا اجزای ارض او به

فرشته باشد خورده و پیه زهره چهار است و دیگر سبز تر تازه یا خشک برگ نیلوفر
جداجدا گرفته بهم آمیزند و صلایه کرده بموضع جراحت نهند تا جراحت
را پاک سازد الحمد رشته تمام برون آید نگذارند که در هم آید روز
و دیگر روغن گاو را با برگ سبز یا خشک گرفته را که در روغن [illegible] کرده
هم چنین جوشانیده باشند و صاف کرده بر عضو ماوف مالند تا [illegible]
که رشته خرد گردد و باید که [illegible] در دو شقیقه تمام برون آید
جدری یعنی آبله بجهت آن علامتش تب دائم و درد پشت و از جا
امدن در خواب سرخی ای از جدری و دره جای خرسانیدن با ماش
و عدس به الحمد ماید از شربت عناب لعوق بهی بود با آب
و گلاب [illegible] اگر آبله در روز ششم و هفتم برون
هر روز هم است با دیان و پنج عدد انجیر بجوشانند و صاف کنند
و با شربت عناب که صفتش در [illegible] نوشته شد تر کرده
و نهد در غذای مذکور با ماش اندازند و اگر مریض طفل باشد

ارای

مادرش را با دستور [illegible] گرفته [illegible] و نزد کسی بطلا
آبله کف پای را احتیاط نمایند و کافور و سرمه در آب گشنیز
حل کرده در چشم چکانند تا آبله در چشم برون نیاید و در روز دوم
و چهارم آبله را با سوزن طلا یا نقره خالی کنند تا ردی
به خشک نهند و اگر دیر خشک شود چوب صندل در هوای گرم و چوب
گز در هوای سرد در زیر دامنش دود کنند حصبه یعنی سرخچه
علامتش تب دائم و درد و تنفس و اندوه و اضطراب و تشنگی
و بیخوابی است علاج در سه حجه هر روز ثالث [illegible] بهار بدهد و کرنه
بسیار کشی و زعفیه [illegible] روز اول [illegible] زان چه [illegible] شود
اگر [illegible] اهم در علاج حصبه از علت حصباء که خون [illegible] از
بعد از این مرض باید داد [illegible] که علاج [illegible] لحکم
در تربت و [illegible] علاج جدری با بردن است که [illegible] جدری و حصبه را
باید که در بلاد [illegible] گرم و [illegible] که از بلاد

خراسان و غیران تربت و غذای مذکور ترش دهند و آب بهی و انار و نخود و آنچه
اما در بلادی که هوا بیش باید سردی و تری باشد چیزی گرم دهند و نبات و
و کابل و غیران بلادی که هوا بیش باید تری باشد چیزی گرم و خشک دهند
و اکثر بلاد هند و غیران باید که هر صباح عناب سیاه بادیان با تخم
کرفس ده درم بالای نیز باید بزاند و تخم کاسنی هیکو فتنه یک
و نیم همه را در یک پیاله آب جوشانند تا به نیمه آید صاف کنند و بدهند
و بهی سفید تریز کرده و قدری طلاب خم ساخته و غذا آب نخود هیم
کوفته و ماش مقشر کنند و از بهی و انار منع نمایند **کلف**
که ماش کویند **و برش** که کنجد کویند **و خیلان** مشابه به کلف بود لاکن
از جلد بلند تر بود **و نمش** که نقطهای سرخ رنگ بود بر ظاهر جلد ظهور کند
و هر اینها از کشاده شدن سرهای رگهای که در تحت جلد است **ربا عی**
کر با مرض کلف و کر با برشی در با خیلان و کر با نمشی تا مرکب دارد
مهدی نقوی از جام ادرنت صحت به جنبی و عهد او لطف

داوود ال

دارو دی بهی به هلیله پرورده مداومت کند و غذا آب مرغ جوان
و ماش مقشر و کشنیز تر خورند و از ترشها بطه و بادنجان و پرست تخم مرغ
و حرف سوخته و مورد و ارسنک و تخم ترب و مغز تخم خیار و مغز
تخم خربزه و مغز بادام مقشر با سرکه بکوبند و بریزند و با سرکه بسوزانند
ابرار طلا کنند و حاج بحمام روند **بهق** که سفیدی یا سیاهی ابود
ظاهر جلد و گاه باشد که در گوشت نفوذ کرده باشد علامت وی
آن بود که چون سوزن بر جسمی فرو برند خون بیرون آید **رباعی**
بهقی بدید و مالی روی تیزات قد که حمد و در به علت علیل رنج
سوی عدم صحت اید لبا طاعم کرده وطن و او دار برادر تر د
فاروقی است کیفیت کردی ان است که گمین ز مرمید روغن تلا را
کوبند و تقرع و دقیق و قاعده کفا نه ختی بکه تنها کران و از نها **برص**
که سفیدی یا سیاهی بود که از ظاهر جلد در گوشت نفوذ کرده باشد
و با استخوان رسیده باشد علامتش خند علامت بهق است **رباعی** دی

نوشی
آنکه پی دفع رنج می نوشی در صیف و خزان و در بهار و در دی این 106
عارضه قابل [illegible] اگر بجوی بجوی [illegible] نشده خلاصی از وی قفا م
یعنی چهار پایک تولد این مرض از شعف [illegible] است رباعی
ای آنکه گرفتار رنج از قفائی از ساغر غم مدام در دنشانی صحبت
طبی چطلا کن زیبقی و زیت تا که بمرض روی ره ناکامی حی طلا [illegible] کرد
زیبقی یعنی سیماب [illegible] روغن کاهو و روغن زیت یا روغن گاو [illegible]
یک [illegible] روغن کهنه [illegible] باشد [illegible] همه را با هم
آمیخته کف پای کنند تا سیماب کشته شود در اعضا مالند و احتیاط
کنند که [illegible] کثرة العرق
یعنی عرق کردن زیاد شو ای آنکه ز کثرت عرق [illegible] خلاص
زین عارضات بدحال [illegible] اگر [illegible]
[illegible] صنان یعنی بد بوئی بغل حدوث این علت از عفن
فضلات است که در [illegible] رباعی [illegible] که از صنان

بابی

بی تاب [illegible] سهل [illegible] آب با [illegible] و توتیا [illegible]
باشد که از این مرض خلاصی یابی حرقة النار یعنی سوختن عضو از آتش رباعی
از آتش اگر دست تو سوزد و یا پای در عضو دگر [illegible]
[illegible] و [illegible] طلا [illegible]
داء اللحیه که ریختن موی [illegible] باشد [illegible] داء
الثعلب که ریختن موی باشد [illegible] در موی [illegible]
[illegible] موضع [illegible] است [illegible]
ان شعر باشد [illegible]
[illegible] شیب غیر
طبیعیه [illegible] است [illegible]
باشد علاجش [illegible] و لاغری بدن است
رباعی هر که که طبعی [illegible] کسی [illegible] اگر [illegible]
[illegible] که [illegible]

جز پراکنده که رطوبت از روی تولد کند چون خرفه و اکثر جوده
شعر که بسیاری در سر زنان موی بود چون موی زنکیان چون
لذکی و خشکی باشد علامتش تنبع یافتن از چیزهای سرد و تر
چون خرفه و کاهو و متضرر شدن از چیزهای گرم و خشک چون زنجبیل
و عسل است شعر اینکه بود جعودت شعر لیس کرد و دلش از علاج باشد
موی بی کو روغن بادام و لعاب بسبوش : یعنی زروی دست دراز
یعنی ضعف روغن بادام در جرم سعدا و تن کند تشقق الشعر یعنی شق
شدن موی چون از خشکی مزاج بود علامتش عدم رطوبت جنین وجای
دهان است شعر چند جسته دل از بشتن سر شوی اگر نیم پخته کی پختر
شستوی با سکه لعاب خطمی امیزد هان کز بهر جای مرض علاج
هزال المفرط
است قوی یعنی للاغر بسیار خلاصش کر حرامی بود و خلاط اعراض
رباعی ای کشته بیمانی لاغریت بسیاری دو رالا مدد اکنت انجای
باید که به عیش گذرد عمر ولی با کثرت صحبت نباید کاری افراط نکنی

طرالسان

یعنی بسیاری فربهی تولد این مرض از کثرت رطوبت است رباعی
ای کثرت فربهی تو را بیماری بهتر از آن به علاج کن غم خواری
جهد بمیتی در این مرض مناسب نشود باید تو جامع احتراز ای
علاج گزیدن جانوران لدغ الحیوان یعنی گزیدن مار شعر باشد چه زلدغ
جراحت عجزاری که صاحب حلم و حامل او را کی دهد که به نشینه جای
نمکند زانکه زهر صفش را باکی لدغ العقرب یعنی گزیدن کژدم
هر که که رسد زعقرب از بهر حری شعر ز خمی که دلت را کند از
علاجش بری چیز قصد تو بهبود دیدی سر و نمک : می ساز طلا که ره
بمقصد بری هر آنکه خوردن کرفس عقرب گزیده را رباعی ای آنکه به تنده
خورده بودی گویم که زنی که زکی دگر سوزدی محرب جیب
کژدم بهر رنگ که هست جنس دار که کرفس خورده بوده
نهش الرتیلا یعنی گزیدن دمه بدترین انواع آن مصری است که مانند
نعمی باشد که گرد شمع و چراغ گردد رباعی آنها که گزد دمه از

مهلک است

108

از بهر بهی باید که سفوف کرده شود بر زخم و آنگاه با سکنجبین [illegible]
مرهم کنی و بر موضع نهی سفوف [illegible] که کف زند
و [illegible] از مجرب [illegible] از جمله [illegible]
که چون [illegible] مرده [illegible] روز هلاک کند رباعی
از آنکه گزد [illegible] اگر [illegible] از بهر [illegible]
[illegible] از آن بر موضع زخم [illegible] سکنجبین در [illegible]
[illegible] عضة کلب [illegible] سگ دیوانه علامت سگ دیوانه آنست
که چشمش سرخ گردد و لعاب از دهانش روان گردد و سر در پیش افکنده
و دم در میان [illegible] پای [illegible] کشد و در رفتن [illegible]
بود و بهر چه [illegible] حمله کند و آواز نکند و سگان از وی بگریزند و چون [illegible]
رسد [illegible] کنند از حرکت دم [illegible] کلاب [illegible] و گزیدن [illegible]
را [illegible]
و گزیدن [illegible] از [illegible] رباعی [illegible]

تن فرا

تاریخ [illegible] محرم الحرام [illegible]

تن فرا [illegible] زخم سگ دیوانه [illegible] از بهر علاج
[illegible] خاکستر [illegible] علاج گسستگی
[illegible] باشد [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
رباعی [illegible] از بهر علاج
[illegible] حکیم [illegible]
[illegible]
[illegible] کرده [illegible]
[illegible] روغن زیت با روغن [illegible]
[illegible] نافع باشد ان شاء الله
تعالی تمام شد [illegible] محرم [illegible] ۱۲۲

١٠٩